

OKTATÁSI
HIVATAL

NAT
2020

Szövegről szövegre

Szövegértés tankönyv

4

Szövegről szövegre

Szövegértés tankönyv

4. osztály

Oktatási Hivatal

A kiadvány 2023. január 19-én tankönyvi engedélyt kapott a TKV/23-4/2023. számú határozattal.

A tankönyv megfelel a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet alapján készült, 2020. 01. 31. után kiadott, 1–4. évfolyam Magyar nyelv és irodalom tantárgy kerettantervének.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban kirendelt szakértő: Bódi Csilla

Tananyagfejlesztő: Bartha Jánosné, Fukkné Fukász Enikő, Szalay Mária

Kerettantervi szakértő: Fukkné Fukász Enikő

Lektor: Major Enikő

Szerkesztette: Boldizsárné Kovács Gizella

Ezúton is köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

Illusztráció: Takács Viktória

Borítóterv: Takács Viktória illusztrációjának felhasználásával Slezák Ilona és Bánáti János készítette

© Oktatási Hivatal, 2022

ISBN 978-963-436-408-5

Oktatási Hivatal

1055 Budapest, Szalay utca 10–14.

Telefon: (+36-1) 374-2100

E-mail: tankonyv@oh.gov.hu

A kiadásért felel: Brassói Sándor elnök

Raktári szám: OH-MIR04TA

Tankönyvkiadási osztályvezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Kóródiné Csukás Márta

Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona

Utánnomásra előkészítette: Sándor Csilla

Nyomdai előkészítés: Fekete Gabriella

Terjedelem: 20,60 (A/5) ív • tömeg: 439 gramm

1. kiadás, 2024

Ez a tankönyv a Széchenyi 2020 Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program EFOP-3.2.2-VE-KOP-15-2016-00001. számú, „A köznevelés tartalmi szabályozóinak megfelelő tankönyvek, taneszközök fejlesztése és digitális tartalomfejlesztés” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Gyártás: Könyvtárellátó Nonprofit Kft.

Nyomtatta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kedves Gyerekek!

A magyar mesevilág és költészet gyöngyszemeiből válogattunk nektek. Amíg a mesék, versek üzenetét megfejtitek, megtanultok kifejezően olvasni. A hozzátok kapcsolódó feladatokon keresztül a titkok nyomába szegődhettek. Rájöttök, hogy nem csak a szereplőknek kell a próbákat kiállniuk. Mindannyiunknak le kell küzdenünk azokat az akadályokat, amelyekkel a hétköznapok hőseivé válhatunk.

Történelmi szövegekkel ebben a tanévben ismerkedhettek először. Olvassátok örömmel a múltunkról szóló szövegeket! Segít majd eligazodni a következő tanév történelemóráin.

Az ismerettartalmú szövegek feldolgozása is komoly próbák elé állít benneteket.

A környező világgal való ismerkedés közben a szövegek feldolgozásával az eddig már gyakorolt tanulás tanulását is folytatjátok. Ha minden feladatot nagy odafigyeléssel végeztetek el, év végére kiálljátok a próbákat!

A tankönyvben némelyik vers és mese mellett QR-kódokat találtok, amelyek a Nemzeti Köznevelési Portál oldalára vezetnek. A kódok leolvasásával (telefon segítségével) meg is hallgathatjátok a verseket, meséket.

Ehhez az izgalmas kalandozáshoz kívánunk örömteli pillanatokot!

Jelmagyarázat: A leckéhez kapcsolódó feladatok oldalszáma a munkafüzetben.

Gyerekvilág

„Azt adja a világ,
amit belelát a kíváncsiság.”

Szabó Lőrinc

A valóság üres kereteit
építgettem...

És gyúltak bennem álmok és csaták...

Akkor lettem kíváncsi.
Mire? A
mindenség tündöklő
titkaira...

1. Írd le a füzetbe a szavak betűjele mellé a magyarázatuk számát!

1. pör

2. kritika

3. pelyva

4. éden

5. szezám
(tárulj)

a) a gabonaszemet borító, hártyaszerű, könnyű levélke, értéktelen rész

b) a boldogság és a gyönyörűség kertje, a bibliai Paradicsom

c) dorgálás, civakodás, veszekedés

d) varázsszó, mely megnyitja az utat a kincshez, a csodához

e) bírálat, értékelő vélemény

2. Mire következtetsz a vers címéből? Gondolataidat oszd meg társaiddal!

3. Hallgasd meg a verset!

A kíváncsiság

Akkor lettem kíváncsi. Mire? A mindenség tündöklő titkaira, arra, ami adat és gondolat s ami csak villózik e név alatt, a képre kint, a tükörképre bent, s amit a tükör önmaga teremt. A valóság üres kereteit építgettem, mint méh a sejtjeit, s vártam, amit majd a tapasztalat gyűjt bele, a mézet, az igazat. És gyúltak bennem álmok és csaták, hitek próbái, pörök, kritikák, szedtem magamban, okkal, oktalán, ami jött, por, mag, pelyva, színarany: száz éden zárult, nyílt száz új szezám, s csak én maradtam igazi hazám, én, a néző... Azt adja a világ, amit belelát a kíváncsiság.

Szabó Lőrinc

1. Írj ötsorost a füzetedbe az *élmény* szóval!

1. Mi? (1 szó) *élmény*
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Hallgasd meg a verset!

Szeptemberi csengetés

Lopva még itt bolyong a Nyár
a fák és házsorok között,
ám az iskola nyitva már,
és új ruhába öltözött
a sok-sok pad, a fal, a tábla,
és friss az ablakok virága.

Az osztály újra összegyűlt,
– a napsütötte sok gyerek –,
a sok-sok arc mind felderült,
sorolva az emlékeket:
ki erre járt, ki arra volt,
a sok emlék szinte dalolt.

Szép volt a Nyár, a víz, a rét,
a játék és az utazás,
ott rezdül a hangjukba' még
a nagy élmény: a nyaralás.
Ízelgetik a tegnapot,
a sok jót, mit a nyár adott.

Csipognak, mint a madarak,
zsibong tőlük a tanterem.
De csitt, csend lesz egy perc alatt,
ha tanítójuk megjelen.
Igen, a tanító belép
és megkezdődik a tanév.

Szinetár György

1. Versenyezzetek! Ki tud megjegyezni minél több érdekességet a szövegből?

Mi a képvers? Olvasd el!

„A képvers olyan vers, ahol a betűk, szavak vagy nagyobb versrészek elrendezésével a mondanivalót képi formában is megjeleníti, illusztrálja a szerző. A legegyszerűbb képversek a sorok hosszának váltakozásával érik el a kívánt hatást. Középre igazított vers esetén így könnyen létrehozható például karácsonyfa, homokóra, pohár, szív vagy más.”

Forrás: lexiq.hu

2. Mely állítások hamisak? Tedd igazzá, írd le a füzetbe!

A képversben a költő a mondanivalót képi formában jeleníti meg.

A legegyszerűbb képvers a sorok számának változásával éri el a kívánt hatást.

A balra igazított vers karácsonyfa alakú is lehet.

A középre igazított vers karácsonyfa alakú is lehet.

3. Figyeld meg az Ősz című vers formáját! Mihez hasonlít? Beszéljétek meg!

4. Melyik sor lehet a vers kezdősora? Miért? Indokold meg választásodat!

5. Hallgasd meg a verset!

Ősz

TEJFEHÉR KÖDBŐL KELVE KI REGGEL
ESTELIG ZÚGÓ – BÚGÓ SZELEKKEL
ALPVE CSAK TÉPVE FÜRGE KEZEKKEL
LONBOT AZ ÁGRÓL SORRA LESZED
ALTATJA MÁR A TERMÉSZETET.

Verbőczy Antal

1. Olvasd el a szóoszlopokat először nagy ajakmozgással, majd egy alaplevegővel!

sárgul
zöldül
bántja
elsuhog

ring
támad
kopog
kopácsol

lengnek
elszállnak
forognak
döngnek

2. Hallgasd meg a verset!

Dióverés

Elsuhogott az a füttyös
sárgarigó délre.
Sárgul az árva diófa
zöld terebélye.

Levelek lengnek, akár a
színarany rigó-szárnyak,
elszállnak ők is a szélben
puszta határnak.

Áll a diófa, és érett
kincsei válnak tőle:
szellő ha bántja az ágat,
buknak a földre.

Szaporább kopogás, csörgés
támad, ha jön az ember,
s bottal az ágak bogára
boldogan ráver.

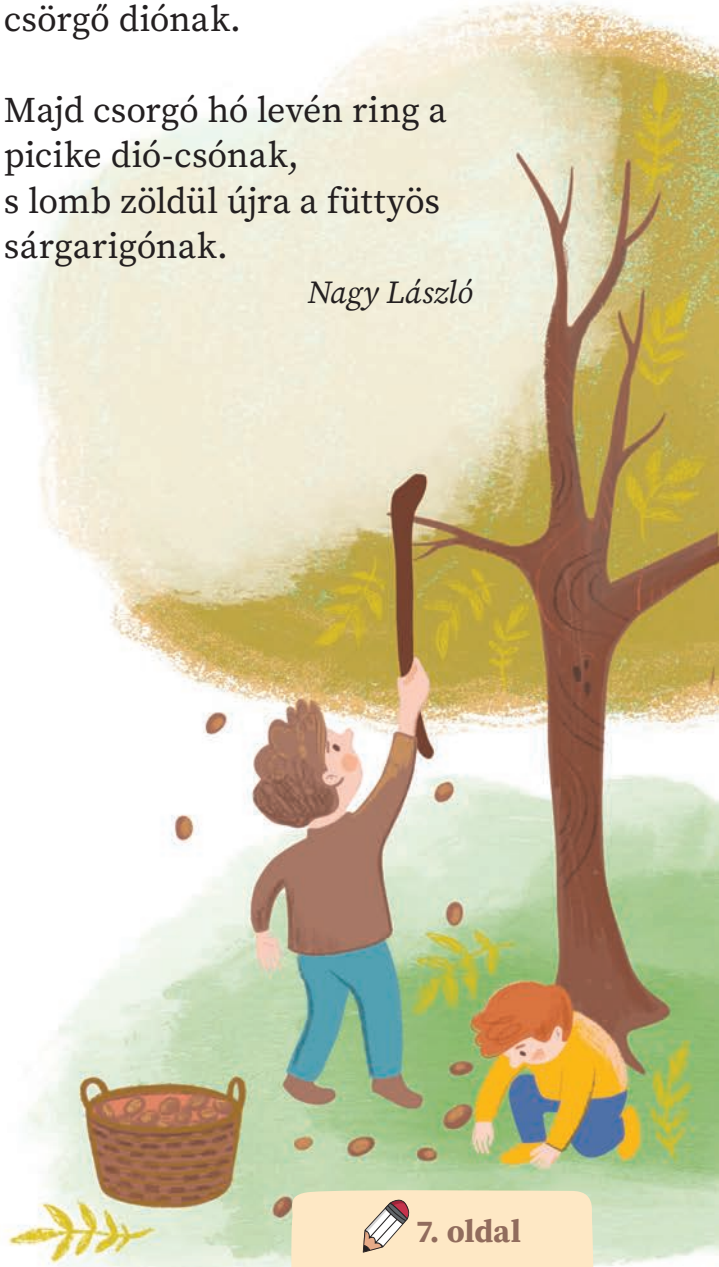
Földre, fejekre, kosárba
kopog a dió-zápor,
burkos dióra a gyermek
kövel kopácsol.

Már, mintha álmodnék, hallom
zaját a jó örömnak,
darálók forognak, diós
mozsarak döngnek.

Fagyban és nagy havazásban
meg kell maradnunk jónak
s tisztának is, hogy örüljünk
csörgő diónak.

Majd csorgó hó levén ring a
picike dió-csónak,
s lomb zöldül újra a füttyös
sárgarigónak.

Nagy László

1. Olvasd el a szósort nagy ajakmozgással, megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

főbejárat ajtónyitás állatövoda fülesbagoly állatkert békaember

2. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

üres ÜLT piros LÉPETT vadidegen KÖSZÖNT barátságos
HALLATSZOTT normális MONDTA szemüveges KÉRDEZTE
jeles MEGFOGTA tiszta FELELTE magolós ÜDVÖZÖLTE
szelíd HAGYTA stréber KEZDTEK csúnya HÁTRANÉZETT

3. Írd le a füzetbe az igaz állítások betűjelét!

- a) A kisbetűs szavak cselekvések. b) A nagybetűs szavak cselekvések.
c) A nagybetűs szavak tulajdonságok. d) A kisbetűs szavak tulajdonságok.

4. Mit éreznél, ha új iskolába kellene menned? Mondd el társaidnak!

5. Hallgasd meg a történetet!

Mi, szemüvegesek

részletek

Évi a helyén ült, a középső padsor első sorában. Mellette Andrea helye üres volt. – Hol késhet? – gondolta Évi nyugtalanul. [...] Az ajtónyitásra hátranézett... de most sem Andrea lépett be, hanem egy piros masnis, szemüveges vadidegen gyerek.

A jövevény megállt a padsorok előtt, és barátságosan köszönt:

– Szervusztok! Szabó Zsuzsi vagyok, ide fogok járni a negyedik a-ba.

– Nem hiszem – hallatszott Hajagos Ádi mély hangja, és néhányan máris kuncogni kezdtek.

– Éspedig miért nem? – kérdezte az új kislány, és cseppet se látszott megijedve.

– Mert ez a mi osztályunk. Ez egy normális osztály. Ez nem állatövoda. Szemüvegesek a b-ben vannak, ott direkt szeretik őket. Nálunk ilyennek nincs helye. Szemüveges kígyók a terráriumban, állatkert, főbejárat, nyitva kilenctől hatig.

– Jó humorod van – ismerte el Szabó Zsuzsi.

– Nem szoktam viccelni.

– Legfeljebb veled nem leszek beszélő viszonyban – mondta az új kislány.

– Senkivel sem fogsz beszélni, senki sem fog válaszolni neked – mondta fenyegetően Ádi. [...]

– Mondd, mi bajod van velem? – kérdezte Szabó Zsuzsi, inkább meglepetten, mint mérgesen.

– Például az, hogy te bizonyosan jeles tanuló vagy.

– Tiszta ötös, ha nem haragszol.

– Ó, nem, nem haragszom – mondta Ádi, és zsebre dugta a kezét.

– Csak megéreztem. Szagról megismerem az ilyen. **Stréber**, magolós, tanító nénik, tanító bácsik kedvence. Neked ilyen az egész családod?

A negyedik a remekül szórakozott. De az új kislány elpirult.

– Hagyd békén a családomat, jó? [...]

Ádi megfogta az új kislány karját.

– No, ide figyelj. Fogadjunk, hogy nem fogod nálunk karácsonyig kibírni.

– Fogadjunk – felelte az új kislány.

– Ha kibírod, tied a békaember-felszerelésem.

– Nagyszerű – felelte erre Szabó Zsuzsi –, úgyis réges-régen vágytam egy békaember-felszerelésre.

Az osztályban megint kuncogás hallatszott itt-ott.

Ilyen még nem volt, hogy a féltelmes Hajagos Ádin mulatni merjen valaki. Ádi nem is hagyta magát. Évire mutatott.

– Kerek, mondd meg neki, hogy itt senki sem fog veled szóba állni! [...]

– Menj másik osztályba. Itt senki sem fog veled szóba állni.

Az új kislány megrökönyödve bámult Évire.

– Bántottalak én?

Évi elvörösödött. Persze azt kellett volna mondania, hogy dehogyis bántottál, én se akarlak téged bántani, ne haragudj. Ehelyett azt mondta:

– Csúnya vagy, mint egy bagoly.

– Jól van, Kerek – visított Hajagos Ádi. – Ez az. Bagoly.

– Bagoly! – hallatszott innen-onnan. – Bagoly! Huhu! Huhu! Szemüveges fülesbagoly!

A nevetésben és ricsajban senki sem vette észre, hogy újra nyílik az ajtó, és a tanári asztal előtt teljes magasságában tornyosul Szigorú Rozál. A huhuzás egy pillanat alatt abbamaradt. Harminc szelíd báránypár állt fel, és tiszteletteljesen üdvözölte a tanító nénit.

stréber:

törtető, igyekvő,
aki a tanítók
kegyeit keresi

1. Olvasd el a könyvismertetést!

Bálint Ágnes: Szeleburdi család

Kiadó: Móra Könyvkiadó

Kiadás éve: 2020

Kiadás helye: Budapest

„Megbeszéltük a Radóval, hogy naplót fogunk írni, és majd ha öregek leszünk, jót derülünk rajta” – így kezdi naplóját a tizenkét éves Laci, becsületesen bevallva, hogy a „derülünk” szót Radótól gyűjtötte, akinek nyelvész a papája, s ezért igen gazdag a szókincse. Laci hűségesen beszámol a kis lakásban élő háromgyermekes Faragó család eseménydús hétköznapijairól, és közben maga is sokat tesz azért, hogy ezek a hétköznapok minél mozgalmasabbak legyenek. Az olvasó – akinek szerencsére nem kell öregkoráig várnia, hogy Laci naplóján jót derüljön – biztosan a szívébe zárja ezt a vidám, szeleburdi családot, amely kissé zsúfolt lakásába örömmel fogad be minden új jövevényt, legyen az aranyhórcsög, cincér vagy lopótök. A kötet a szerző saját rajzaival jelenik meg, a borítót Ritter Ottó tervezte.

2. Hallgasd meg a naplórészletet!

Szeleburdi család

1. részlet

szeptember 22.

Megbeszéltük a Radóval, hogy naplót fogunk írni, és majd ha öregek leszünk, jót derülünk rajta. Ezt a szót, hogy derülünk, a Radótól gyűjtöttem. Az ő papája nyelvész. A mamája meg színésznő, és otthon mindig szerepeket tanul. Ezért nálunk az osztályban Radónak van a leggazdagabb szókincse. De én már sokat loptam belőle.

Radó majdnem mindig hosszú nadrágban jár. Anyu Jenőkének hívja, apu meg hámozott gilisztának. Radóval hosszasan tárgyaltunk arról, hogyan írjuk a naplót. Csak arról írjunk-e bele, ami igazából megtörtént, vagy olyat is írjunk bele – hogy érdekesebb legyen –, amiről csak olvastunk. És hogy csak a vasár- meg ünnepnapokról írjunk-e, amikor kirándulni szokott az ember, meg moziba menni. Végül is a Radó azt mondta, hogy a hétköznapok érdekesek igazán, mert abból látszik, milyen egy család élete. És én elsősorban a családomról akarok naplót írni. [...]

Bálint Ágnes

1. Alkoss rövid történetet a kulcsszavak segítségével! Mondd el!
(kulcsszavak: a legfontosabb szavak a történetből)

kulcsszavak: sarkkutató víkendház tűzhely megfagyunk hemperegtünk

2. Hallgasd meg a naplórészletet!

Szeleburdi család

2. részlet

január 21.

Szörnyű hideg van! Mi a Ferivel már napok óta nem is mosdunk reggel, csak megeresztjük a csapot a fürdőszobában, és énekelünk. Sajnos, ma reggel anyánk rájött erre, és most nagyon szomorkodik, hogy milyen elpuhult gyermekei vannak. Össze is szedett nekünk egy csomó könyvet, ami mind sarkkutatókról szól. Hogy lássuk, milyen az igazi férfi: nem riad vissza a negyven-ötven fokos hidegtől sem. Feri azt mondja, hogy szerinte negyven-ötven fokos hidegben Amundsen sem mosakodott minden reggel.

Hurrá, indulunk az Északi-sarkra! Vagyis a Radóék víkendházába. Holnap indulunk, anyu, Radó meg én. Visszük a léceket, a ródlit és sok-sok ennivalót. Ott majd megedződünk. Apu nem akart elengedni bennünket, mert fél, hogy megbetegszünk abban a kis házban, amit egész télen nem fűtött senki. De anyu azt tartja, hogy a hidegtől nem lehet megbetegedni. Mert ha lehetne, akkor a hideg vidékeken mindenki beteg volna, pedig éppen hogy ott a legegészségesebbek az emberek. Szerencsére a Radó papája is ezt tartja; azért jöhet velünk a Radó.

Első nap, ahogy megérkeztünk, és anyu befűtött, rá akartunk ülni Radóval a tűzhelyre, olyan borzasztóan fáztunk. Anyu forralt teát, attól valamennyire átmelegedtünk, de ha egy pillanatra elmozdultunk a tűzhely tégláitól, már megint majdnem megfagyunk. Rettenetes volt. Ahányszor anyu kiment fáért, mindig megtárgyaltuk, hogy jó volna hazautazni.

Másnapra már kutya bajunk sem volt. Sőt, hóban mosakodtunk a Radóval. Vagyis először csak hógolyóztunk, azután ő havat szórt a nyakamba, erre én megmosdattam hóval, azután nekivetkőztünk, és még hemperegtünk is a hóban, olyan melegünk volt. Ha az ember fát hasogat, meg havat söpör, akkor már a hideget egyáltalán nem érzi hidegnek. És ha sokat eszik. Mint mi. Mikor a Radó papája értünk jött a kocsival, akkor mi már csak trikóban szaladgáltunk. A Radó papája meg apu és Feri – akik szintén eljöttek értünk – majdnem megfagytak. Annyit nevtünk rajtuk a Radóval, ahogyan ott ültek sorban a meleg tűzhelyhez támaszkodva, a sok elpuhult városi ember.

Bálint Ágnes

1. Milyen események történnek a továbbiakban a „Szeleburdi családdal”? Gondold végig a szószerkezetek alapján! Ötletedet oszd meg társaiddal!

folyton nekimentünk

letoloncoltuk az utcára

nagyon sajnáltuk

2. Hallgasd meg a naplórészletet!

Szeleburdi család

3. részlet

április 25.

Filu [...] útban volt. Folyton nekimentünk. Már nem emlékszem, ki találta ki azt, hogy ajándékozzuk az Állatkertnek. Lehet, hogy a Radó volt, mert az ő nagynénje már ajándékozott pálmákat meg fikuszokat az Állatkertnek. Mindenesetre apunak tetszett az ötlet, és telefonált az Állatkertbe. És mikor azt mondták neki, hogy sajnos, nincs helyük, mert mióta divatba jöttek ezek a modern kislakások, valósággal elárasztották őket filodendronokkal, akkor apu nagyon csalódott képet vágott. Úgy, hogy a Novák megsajnálta, és azt ajánlotta, vigyük le Filut a parkba, és hagyjuk ott. Majd csak akad gazdája. Ha más nem, a Parkfenntartó Vállalat fogja gondozásába venni. Anyu nevetett, hogy milyen bolondság kitenni Filut az utcára, mint egy macskakölyköt. De mind mondtuk neki, hogy ez nem bolondság, sőt nagyon is jó ötlet. Addig magyaráztuk ezt, míg be nem sötétedett. Akkor nekiestünk Filunak, és letoloncoltuk az utcára.

Belvízi bácsival a kapuban találkoztunk. Éppen kiszállt a vállalati autóból, és kérdezte, hogy hová visszük a filodendronunkat.

– Levegőzni – felelt neki apu, mert semmi kedve sem volt éppen Belvízi bácsinak megmondani az igazat. Hanyatt-homlok rohant volna rendőrért.

Meg is vártuk, hogy fölmenjen a lifttel. Nem akartuk, hogy leskelődjék utánunk.

Sajnos, fölösleges volt a nagy elővigyázatosság, mert aztán este tíz órakor, mikor hoztuk haza Filut, megint pont vele találkoztunk. Nem tudom, hova mehettett olyan későn, hacsak nem patikába, mindenesetre megkérdezte: – Mi az, kísétálta magát a filodendronjuk? Mondtuk, hogy ki.

Nem mondhattuk meg neki, hogy Filut azért cipeltük vissza, mert kilenc óra után esni kezdett az eső. És anyu megijedt, hogy megfázik ott lent a nyirkos parkban. Mert Filu szobanövény. Pici kora óta fődél van a feje fölött.

Apu erre azt mondta, hogy egy kis tavaszi eső sem árthat neki többet, mint mikor anyu ráteregeti Filu ágaira a vizes harisnyákat. De akármit is mondott, akkor már mind nagyon sajnáltuk Filut. Pedig már pizsamában voltunk. Mégis újra felöltöztünk, hogy segítsünk anyunak Filut visszahozni. Persze apu is jött.

Visszafelé sokkal nehezebb volt, mint odafelé. Novák is hiányzott. De ezt mind nem bántuk volna, csak ne találkoztunk volna éppen a Belvízi bácsival!

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. sztentori
2. kántor
3. produkció
4. jellem
5. érvelés

- a) műsor, amelyet közönség előtt mutatnak be
- b) derekas viselkedésű, elveihez ragaszkodó személy
- c) istentiszteleten az éneket vezető személy
- d) bizonyítás állításokkal, odaillő tényekkel indoklás
- e) harsogó hang

2. Olvasd fel a szó szerkezeteket helyes hangsúlyozással!

1.

született jellem
örökös égháború
alkalmas pillanatban
ugrándozó gyereklábak
csúszkorászó széklábak

2.

kővel megdobálta
tavaly elköltöztek
földszintig lehallik
hirtelen megdühödött
időnként túlkiabálom

3.

Gergő felkacag
Miska odakapott
beszéd hallatszik
gyereklárma zavarja
Kovácsék elköltöztek

3. A szó szerkezetek melyik csoportjára igazak az állítások? Írd a füzetbe a betűjelük mellé az oszlopok számát!

- a) A szó szerkezetek első tagja *tulajdonságot* jelöl.
- b) A szó szerkezetek második tagja *cselekvést vagy történést* fejez ki.
- c) A szó szerkezetek első tagja *valakinek vagy valaminek a nevét* jelöli.
- d) A szó szerkezetek második tagja *valakinek vagy valaminek a nevét* jelöli.
- e) A szó szerkezetek második tagja *a múltban vagy a jelenben* történik.

4. Hallgasd meg a történetet!

Kutyafülűek

Az alattunk lakó Kovácsék már tavaly elköltöztek, nem bírták idegekkel az örökös égháborút, az ugrándozó gyereklábak és az ide-oda csúszkorászó széklábak, asztallábak, ágylábak zaját.

Simonékat, akik mellettünk laknak a harmadik emeleten, meg is kérdeztük akkoriban, nem zavarja-e őket a gyermeklárma.

– Nem – mondta Simon néni –, a gyerekeket nemigen szokták hallani, inkább

engem, amikor rájuk kiabálok, legyenek csendben. [...] Szépen sohase hallanak beszélni a gyerekekkel, mert az nem hallatszik ki a lépcsőházba.

Az viszont a földszintig lehallik, amikor időnként mindet túlkiabálom, mert valahogy csak tartani kell a tekintélyt. S az én hangom erre éppen alkalmas, lévén sztentori, vagy ha úgy tetszik: kántori.

De hát ez a hang is ellágyul, ha, mondjuk, reggelenként a két és fél éves Gergőt öltöztetem, s ilyenformán társalgok vele:

– Ham-ham, megeszem a füled. Ham-ham. Gergőnek nincs füle.

Odanyúl egy kis aggodalommal, aztán felkacag.

– De van!

– Jól van, te kutyafülű. Mondd, kutyafülű vagy?

Lesi a kölyök a bátyjai kaján tekintetét, mit szólnak ehhez. Dicsőség-e ez, vagy gyalázat? De már döntött is:

– Nem vagyok kutyafülű!

Ehhez aztán tartotta is magát. Míg egy szép nyári napon meg nem dobálta kővel a Miskát. Miska a ház öreg vizslája. Nincs e világon jámborabb lélek nála, a házbeli aprónép folyton nyaggatja, öleli, simogatja, fülét-farkát húzkodja – s ő tűri. Hanem azt már mégse tűrte, hogy Gergő, az átkozott, kővel kezdje hajigálni. Hirtelen megdühödött, s odakapott a gyerek füléhez.

Csak úgy csurgott belőle a vér.

Ijedtség, kimosás, bekenés, kötözés, doktor – Gergő mindezt férfiként állta. A veszettség se tört ki rajta azóta, úgyhogy már csak nevetünk az eseten, meg ami utána történt.

– Kinek a fülét harapta meg a kutya, Gergő? – kérdeztem egy alkalmas pillanatban.

– Az enyimet – mondja némi büszkeséggel.

– Hát akkor te vagy a kutyafülű?

Pillanatnyi csend.

– Én vagyok a kutyafülű – egyezik bele aztán, egy kicsit bizonytalanul.

Ennek az érvelésnek, hiába, nem tud ellenállni.

– Na látod, ugye, te vagy az? – S felkapom, feldobom, hogy majd a mennyezetet éri a feje (repülni nagyon szeret). Majd Anyjának is mindjárt kiáltok: – Gyere csak! Megismételjük a produkciót.

Gergő leszegett fejjel, szégyenlősen somolyogva, halkán, de állja az előbbi szavát, lévén született jellem. Anyja persze majd megeszi.

Attól fogva nem is emlegetjük másképp: „A kutyafülű.”

1. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

VESZÉLY biztonság VESZEDELEM őrizet BAJ védelem
VÉSZ oltalom KOCKÁZAT felügyelet MERÉVSÉG

2. Mondj igaz állításokat a két szócsoporról!

3. Hallgasd meg a verset!

Lóci és a szakadék

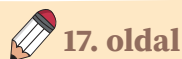
„Apu!...” Igazán csoda volt, de még elkaptam a gyereket.
„Látod?!...” mutattam le a mélybe. Hallgattunk. Lóci reszketett.

elakadt. „Csak, ha...” szava ismét fátyolos lett és remegő.

„Csak ha szót fogad!” mondtam én. És: „Csak ha már meghalt!” mondta ő.

Szabó Lőrinc

Reszketett és csak nagysokára mondta: „Rémes, hogy az ilyen életveszélyektől az ember nem szabadul, csak...” s hirtelen

17. oldal

4. Írj ötsorost a füzetedbe a veszély szóval!

1. Mi? (1 szó) veszély
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

5. Hallgasd meg a verset!

Ballada

Guggol a kúton a gyerek,
kezében kortyol a korsó.
Kék szárnyú pillangó libeg
a kút fölé. – Jaj, a korsó!

Koccan a korsó, csobban a víz,
– azon mereng a lepke:
a gyűrűző vízre szálljon-e
vagy a cserepekre.

Kányádi Sándor

1. Olvasd el a szóoszlopokat megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

1.
repült
ugrált
tudott
csapott
bömbölt

2.
feleltem
kerestem
hencegtem
simogattam
hitetlenkedtem

3.
betartod
elhiszed
megfogod
félrehívod
visszaszerzed

4.
betették
elmondták
kigondolták
odagyültek
visszatértek

2. Írd a füzetedbe a szóoszlopok számát az állítások betűjele mellé!

- a) A szóoszlop minden tagja cselekvést vagy történést jelent. e) Minden szó cselekvője a **te**.
- b) Minden szóban **ők** a cselekvők. f) Minden szóban **ő** a cselekvő.
- c) Minden szó cselekvője az **én**. g) A cselekvések múlt idejűek.
- d) A cselekvések jelen idejűek. h) Vannak közöttük négy szótagú szavak.
- i) Minden szó két szótagú.

3. Hallgasd meg a történetet!

A galamb, a gombfoci meg a trükkök

Én tulajdonképpen nem akartam orrba vágni Gyulukát. De nagyon hencegett, hogy ő lesz az osztályban a legjobb tanuló. Ezért aztán egy kicsit orrba simogattam. Bömbölt.

– Megállj, megyek és megmondalak apukádnak! – sírta.

Nekiadtam az egyik postagalambomat, hogy fogja be a száját. Tudtam, a galamb visszarepül, mert nem hagyja a párját. Gyuluka hazavitte a galambot, aztán mindketten visszatértek. A galamb repült, Gyuluka ugrált.

– Trükköm van arra, hogy az ember jól feleljen.

– Halljuk!

– Mit adsz érte?

– Két pofont, ha rögtön nem mondod el!

– Jó – felelte –, az egyiket elárulom.

Azzal magyarázni kezdte, hogy a könyveket este be kell tenni a párna alá, s reggelre bemegy az ember fejébe a lecke.

– Ez biztos? – hitetlenkedtem. Azt mondta, olyan biztos, ahogy őt látom. Ettől nagyon megnyugodtam, s egész délután rúgtuk a labdát. Este meg be a könyvet a párna alá!

Másnap négyesre feleltem. Gyuluka szünetben azt mondta, ő nem érti, hogy történhetett. Aztán a homlokára csapott.

– Persze, elfelejtettél valamit! Anélkül nem érvényes.

– Mi?

– A trükk. Elárulom, ha nekem adod a gombfocidból a középcsatárt.

Nekiadtam.

– Hát figyelj! Csak a járda szegélyén szabad iskolába menni, s mindig jobb lábbal lépj a páratlan kockakövekre!

Másnap úgy szökdöstem a járda szegélyen, mint egy szöcske. Nem is kaptam négyest. Csak az utolsó órán! Erre azt mondta Gyuluka:

– Igen, mert addigra elmúlt a trükk hatása. De arra is van trükk, hogy ne múljon el a trükk.

Ekkorra már teljesen belebolondultam a trükkökbe. Nekiadtam a második legjobb gombfocistámat is.

– Köpj a hátad mögé – mondta Gyuluka –, s mormold el háromszor, hogy „Kuruzsi, pimpó, bakmacska”, akkor nem kérdez a tanító néni.

Másnap betartottam az összes trükköt: könyv a párna alatt, szökdösés a kockakövön, kiköptem, mondtam a pimpót. Nem is történt volna semmi baj, ha a tanító néninek eszébe nem jut, hogy kihívjon számtanból. De kihívott! Négyes!

Szünetben kerestem Gyulukát. Az iskola háta mögött találtam meg. Gombfocizott. Éppen a tőlem elcsalt csodacsatárral lőtt egy gólt. Megfogtam, de úgy, hogy üvöltöni kezdett.

A gyerekek odagyűltek, s persze jött a tanító néni is. Mindent el kellett mondanom a galambról, a gombfociról meg a trükkökről.

– No, Lackó, sose gondoltam volna, hogy egy negyedikes hihet ilyen butaságokban!

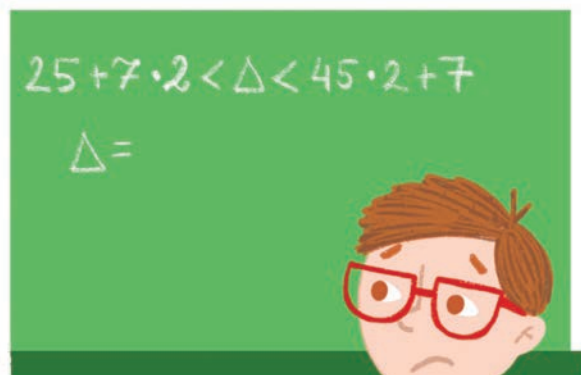
Másnap az egyik osztálytársam félrehívott:

– Te Lackó! Tudok egy jó trükköt. Attól mindig jól fogsz felelni.

– Mit kérsz érte? – néztem rá gyanakodva.

– Semmit. Ingyen elárulom. Tanuld meg a leckét! Ha akarsz, segítek neked! Nahát! Tanulni trükkök nélkül?! Hogy ez nekem sohase jutott eszembe!

Méhes György

Osztályzatok magyarázata:

- 10 – kitűnő
- 9 – jeles
- 8 – jó
- 7; 6 – közepes
- 5 – elégséges
- 4; 3; 2; 1 – elégtelen

1. Olvasd el a szósortakat nagy ajakmozgással, megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

inggomb ellenfél gombfoci labdarúgás kabátgomb sebkötöző

fapálca sportág papírlapok játékszabály szektorlabda világbajnokság

2. Fejezd be a mondatokat! Gondolataidat oszd meg a társaiddal!

Még soha nem játszottam gombfocival, mert...

Akkor szeretek gombfocit játszani, amikor...

Szeretném kipróbálni a gombfocizást, ha...

3. Olvasd el a szöveget!

A gombfoci, avagy a szektorlabda története

A gombfoci úgy száz évvel ezelőtt született meg Magyarországon. Főként a városokban összesereglett fiúk szórakozása volt. De a felnőttek is szívesen játszották, a népszerűvé vált labdarúgás szabályai szerint.

A futballistákat kabátgombokkal helyettesítették, labda gyanánt inggombot használtak. A kapukat fapálcából és sebkötöző gézből ragasztották össze. Ha ehhez nem jutottak hozzá, akkor papírból hajtogatták. A pályát egy asztalon jelölték ki. A két csapat játékosait a gombokra ragasztott papírlapokkal különböztették meg.

Mindkét fél a 11 játékosát felváltva mozgatta. Az ujjukkal pöckölték, körömrányomással csúszatták tovább. Tolni vagy húzni nem lehetett. A támadó csapatnak 12 érintése volt, hogy a „labdát” az ellenfél kapujába juttassa. Az a csapat nyert, akinek több gólt sikerült rúgnia.

A gombfoci 1989 óta hivatalosan is sportág lett. A kellékeket felváltották a játékhoz gyártott eszközök. Ezzel együtt a játék szabályai is finomodtak, változtak. Elnevezését a nemzetközi szövetség szektorlabdára változtatta. Ma már 4 évente világbajnokságot is rendeznek belőle. Ezek a versenyek a magyar csapat kiemelkedő szereplésével érnek véget.

Forrás: gombfoci.com

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. csecsemő

2. kisgyerek

3. kamasz

4. ifjú

5. felnőtt

6. idős

a) nagykorúsága kezdetén levő személy

b) fiatal kisgyerek a születéstől körülbelül egyéves korig

c) serdülőkorban levő fiatal

d) nagykorúvá vált személy, aki elérte a teljes testméretét

e) életkorban előrehaladott személy, öregember

f) a csecsemőkorból kinőtt, nagyon fiatal személy

2. Olvasd fel a szószerveket helyes hangsúlyozással!

gyerek
anyuka
apuka

unoka
nagymama
nagyapapa

Ilonkáké
Istvánék
Déneskéék

állatkert
fényképezőgép
záróünnepély

3. Hallgasd meg a történetet!

Kire ütött ez a gyerek?

részletek

„Apukám sokszor mondja nekem, hogy vigyázz, mert kihozol a sodromból. De mindig későn szól, mert olyankor már kint van.”

Fiamnak, Janónak

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, mindig tudták, hogy kire hasonlítok.

Nagymama azt mondta: Istenem, akárcsak az anyja!

Nagyapapa azt mondta: az ördögbe is, szakasztott az apja!

Emil bácsi azt mondta: a megszólalásig szegény Jolán!

Apukám azt mondta: mintha csak magamat látnám!

És anyukám azt mondta: azért talán rám is hasonlít egy kicsit! [...]

Amíg kicsi voltam, mindenki csodálta, hogy megint mennyit nőttem, megint mit mondtam, és nahát, milyen ügyes vagyok. És apukám lefényképezett az Állatkertben, a játszótéren, Cézárral, akitől nem féltem, Aranka nénivel, akitől féltem, és az óvodai záróünnepélyen, ahol nekem tapsoltak a legtöbbit. Pedig a fényképeken az sajnos nem is látszott, hogy engem minden érdekel, hogy olyan eleven vagyok, mint a csík, és úgy fog az eszem, mint a beretva.

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, aki csak látott, mind azt mondta:
Micsoda sikerült gyerek!

Igazán büszkék lehettek rá!

És bár a család úgy vélte, hogy ugyan már, hiszen mindegyik kisgyerek egyformán helyes, azért egymás közt mégis belátták, hogy igaz, ami igaz, ritka az olyan kisgyerek, amelyik egyformán okos és kedves és szép.

Mert ott van például a szegény Ilonkáék fia,

Vagy ott van a szegény Istvánék lánya,

És aztán a nagymamának eszébe jutott, hogy

Na és ott van a Déneske,

És abban mindenki egyetértett, hogy a Déneskéről jobb nem is beszélni. Apukám és anyukám ilyenkor szerényen mosolygott, és azt mondta, hogy persze, még mindegyik kinőheti magát.

Amióta megnőttem, és butaságokat beszélek, és elviselhetetlen vagyok, és rossz rám nézni, aki csak meglát, azt mondja:

Ez volna a ti fiatok?

Szinte hihetetlen!

Nem lehet ráismerni!

És a család szégyenkezik, mert arra persze nem számítottak, hogy én is kinövöm magam.

Amióta nagy vagyok és nyegle és idétlen, hogy csak ülnek és sóhajtoznak, hogy kire ütött ez a gyerek.

Nagymama azt mondja: én nem tudom, kire, de az anyjára biztos nem!

Nagypapa azt mondja: én nem tudom, kire, de az apjára biztos nem!

Emil bácsi azt mondja, hogy szerencse, hogy szegény Jolán már nem érte meg!

Apa azt mondja: most láthatja az anyja, hogy nem kellett volna mindent ráhagyni!

Anya pedig azt mondja: te vagy az apja, hát miért nem pofozod meg?

És bár a család jól tudja, hogy minden kamasz elviselhetetlen, egymás között mégis belátják, hogy ami sok, az sok, az ő türelmüknek is van határa, és ez így nem mehet tovább. Csak még azt nem tudják pontosan, hogy akkor hogyan is menjen. [...]

Nagymamám szerint az a baj, hogy ideges ez a gyerek,

Nagypapám szerint az a baj, hogy nem sportol ez a gyerek,

Aranka néni szerint az a baj, hogy zárkózott ez a gyerek,

Emil bácsi szerint az a baj, hogy nem érdekli ezt a gyereket semmi,

Anya szerint az a baj, hogy túlterhelt ez a gyerek,

Apa szerint az a baj, hogy nem gondolkozik ez a gyerek,

De abban mindnyájan egyetértenek, hogy nincs bennem semmi jóérzés.

Én nem tudom, pontosan, hogy mi az a jóérzés, de nekem mindig kapar a tor-
kom, ha válogatott meccsek előtt eljátsszák a Himnuszt, vagy győzünk a ver-
senyen, és felhúzzák a zászlót, még most is polcomon tartom az öreg macimat,
és mindig sajnálom a halat, amit kifogok a vízből. [...]

Csak az a baj, hogy én már jódolgomban azt se tudom, hogy mit csináljak. Ez
azért nem igaz, mert én jódolgomban mindig tudom, hogy mit csináljak.

És azt is tudom,
hogy felnőtt koromban majd megenném még azt a sok finom ételt, amiben
most turkállok,

majd hálás leszek Aranka néninek, aki csak a javamat akarta,
majd megbecsülöm a pénzt, amit nekem kell megkeresnem,
majd visszasírom még a gyerekkoromat, amikor mindenem megvolt,
és majd megtanulom, hogy milyen az élet, de sajnós a magam kárán.

Csak az a baj, hogy nekem ezek közül egyik se olyan fontos, hogy siessek
miatta felnőni, és különben is, szeretek mindent az utolsó percre hagyni.

Hiába is kérdezi tőlem apa, hogy milyen ember lesz így belőlem, mert én
sem tudom, pedig már sokszor gondolkodtam rajta. Lehet, hogy még nővök öt
centit, de hármát biztosan, és egy vagy két számmal nagyobb cipőt hordok, és
remélem, megerősödnek a karizmaim, és szélesebb lesz a vállam, és szakál-

lam is fog nőni. De azért egy kicsit hasonlítok
majd az apura, és egy kicsit az anyura, és ha
majd ők öregek lesznek, és ott ülnek a parkban
a padon, akkor újra mutogatni fogják minden-
kinek a fényképet, hogy ez pedig a nagyfi-
unk, biztosan látta már a tévében, és olvasta
az újságban, mert világhírű, igen, ő az,
aki elérte és bejárta és felfedezte,
megnyerte és túlszárnyalta és megdöntötte,
megtalálta és elfogta és megmentette,
legyőzte és felszabadította és kikiáltotta,
átélte és megírta és megzenésítette.

És akkor majd mindenki köréjük gyűlik, és
csak csodálkoznak és ámuldoznak, hogy nahát,
ez volna a maguk fia?!

Szinte hihetetlen!

Büszkék lehetnek rá!

És akkor végre apukám se fogja mondani,
hogy tudtam, tudtam, előre megmondhattam
volna.

Janikovszky Éva

1. Olvasd el egy szövegfeldolgozási technika leírását!

Kettéosztott napló

Egy szövegfeldolgozási technika. Segítségével az olvasó személyes kapcsolatot alakít ki, „beszélget” a szöveggel.

Az olvasó a napló bal oldalára kimásolja a számára legfontosabb gondolatokat (szavakat, kifejezéseket...) a szövegből.

A napló jobb oldalán fogalmazza meg személyes észrevételeit, véleményét, azokat a gondolatokat, amelyek a szöveg olvasása közben eszébe jutnak. Kérdéseket is tehet föl a mű szerzőjének.

2. Hogyan készül a kettéosztott napló? Ismerkedj meg vele!

Kettéosztott napló	
Kiemelések a szövegből (amelyek megragadják a figyelmet, elgondolkodtatnak...)	Észrevételek (kérdés, megjegyzés, ellentmondás, magyarázat, eszembe jutott róla...)
Szüleim rólam, tömören	A szüleimnek mindig megvan a véleménye rólam. Ezt folyton hangoztatják is.
egyik fülén be	(...a másikon ki.) Szerintük sohasem hallom meg, amit mondanak nekem.
a másikon falra hányt borsó.	Azt gondolják, olyan felesleges mondani bármit is, mint borsót hányni a falra. Pedig legtöbbször meghallom, de mindig rosszkor szólnak.

3. Hallgasd meg Ágai Ágnes kamaszokról szóló verseit!

Kamaszságok

Szüleim rólam, tömören:
egyik fülén be,
a másikon falra hányt borsó.

Ágai Ágnes, részlet

Az a fontos, hogy megtaláld önmagadat,
mondja István bácsi, a pszichológus.
Ennyit én is tudok, azt mondja meg,
hogyan hol keressem.

Akármit csinállok, rossz:
ha tűnődve heverészek,
tétlen naplopó vagyok,
ha teszek-veszek,
sosincs maradásom,
ha véleményt mondok,
nekem semmi se jó,
hogyan hallgatok,
nincs ítéletem.

Nem értem a szüleimet,
ha mindent olyan jól tudnak,
miért olyan tanácstalanok?

Van neked eszményképed? –
Kérdezte Apa,
és várt, hátha azt mondom:
te vagy.
De én a tükörbe néztem,
amikor bólintottam.

Ágai Ágnes, részlet

A titkokat az ujjaimnak mondom el

Sose veszekedjetelek előttem,
az rosszabb, mintha megvernétek.
Akkor már jobb,
ha rám haragusztok együtt,
mert megjavulok és kibékülünk,
de ha ti veszekedtek,
sose tudom, melyikőtök a rossz.

Azt mondják, árulkodni csúnya,
meg azt, hogy legyünk őszinték.
Ha kérdezik, hogy ki rosszkodott,
akkor csak magamra árulkodhatok?

Ágai Ágnes, részlet

1. Írj ötsorost a füzetedbe a *kamasz* szóval!

1. Ki? (1 szó) *kamasz*
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Fejezd be a megkezdett mondatokat! Beszélgetsetek róla!

Azért jó kamasznak lenni, mert...

Az nem jó a kamaszkorban, hogy...

3. Olvasd el a szöveget!

A kamaszkor küszöbén

A kamaszkort szokták a második születés korának is nevezni. A kamaszkor vagy másképpen serdülőkor a lányoknál 8–10 éves, a fiúknál 9–11 éves kor körül kezdődik. Ez a nagy változások időszaka. Míg a gyerek fiatal felnőtté válik, hatalmas átalakuláson megy keresztül. Megváltozik a teste és a személyisége.

A végtagok meghosszabbodnak, megváltozik a testsúly, problémássá válik a bőr. A külső átalakulás önmagában elegendő ahhoz, hogy egy kamasz bizonytalanul érezze magát a saját bőrében. Ehhez még hozzájárulnak a gyors hangulati változások. Egyszer minden különösebb ok nélkül haragot érez mindenki iránt, máskor legszívesebben elrejtőzne a világ előtt.

De milyen is kamasznak lenni? Így beszél erről egy kamasz: „Én is kamasz vagyok. Szerintem a kamaszok a legfantasztikusabbak a világon. A kamasz olyan, mint egy kőműves. Mindennap építi saját magát és főként az önbizalmát. Magabiztosságot csak jó alapanyagból lehet építeni. Kamaszkorban még van esély, ezer lehetőség, amerre elindulhat. Bizonyos szintig azért érdemes hallgatni az idősebb, bölcs felnőttekre. Ezt ne felejtjük el makacs és önfejű utunk közben!

A függetlenségre való törekvésünket a felnőttek nagy része nem értelmezi helyesen. Gyakran kerülünk konfliktusba szüleinkkel, tanárainkkal, környezetünkkel. Ezek előtt a problémák előtt néha legszívesebben elfutnánk, vagy el is futunk. Fájdalmas utólag rájönni, hogy esetleg megbántottuk szüleinket, morgóvák voltunk testvérünkkel. De egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy akkor válunk igazán felnőtté, ha képesek leszünk elismerni hibáinkat. Addig is maradjunk a szüleink szófogadó kamasz gyermekei!”

1. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

ÉDES illatos ÖREG bozontos ÜRES hazudós RÉTI maszatos RENGŐ
zsendülő FURCSA szemtelen PIROS hangtalan VÉKONY távoli PIHÉS

2. Mondj igaz állításokat a két szócsoportról!

3. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes hanglegjtéssel és időtartammal!

Sziszegni kezdtek.

Sziszegni kezdtek a levelek.

Az ágai közt sziszegni kezdtek a levelek.

Az ágai közt sziszegni kezdtek a száraz levelek.

Az ágai közt sziszegni kezdtek a tavalyi száraz levelek.

A tölgy ágai közt sziszegni kezdtek a tavalyi száraz levelek.

Az öreg tölgy ágai közt sziszegni kezdtek a tavalyi száraz levelek.

4. Hallgasd meg a történetet!

A tölgyfa

részlet

Csodálatos hely volt az öreg tölgyfa környéke. Télen titokzatos nyomok vezettek el alatta, tavasszal ott nyílt ki az első ibolya, nyáron édes, illatos meleg hentergett a vízmosságban, és ősszel a tölgy töredezett csonkjain pihentek meg az előkelő vándorok – sasok és sólymok – átutazóban. Szerettem az öreg fát, s néha – ha egyedül voltam vele – megsimogattam. Átfogni öt ember is alig tudta volna. Csak Berta Jancsi mondta, hogy ő egyszer megmászta, amire nem is válaszoltunk, mert Jancsi hazudós volt.

Télen, amikor a szél vonítva hordta a havat az utakon, és a falut hófúvások ágyaszták körül, sokszor álmodtam a tölgyfával. Elképzeltem, hogy recsegve viaskodik a széllal. Meg-megrázva fejét, mint egy bozontos óriás, és mindig győztes marad, mert nélküle üres lett volna a réti világ. És kihez mentem volna én tavasszal első tavaszi látogatásra? Amikor a rengő levegő melegen nyalja a zsendülő füvet és a fa alatt kinyitotta már csillagszemét az ibolya. Ilyenkor hátam durva kérgének támasztottam. Jó volt egyedül lenni az óriással, aki vég-eredményben – a barátom volt.

Egyik tavasszal aztán furcsa dolog történt. Már messziről láttam, hogy valaki ott van a fám alatt. Ott ül a helyemen, ide hajol, oda hajol – szedi az ibolyámat.
– Na, megállj!

Lány volt az illető, hiszen piros rékrije szemtelenül világított a tavasz lágy színei között. [...]

– Mit csinálsz itt?

A kislány rám nézett.

– Nem látod?

– Ez a mi fánk – dobbantottam –, s ami alatta van, az is a miénk!

– A virág is?

– Minden. Kösd össze azt az ibolyát, és add ide!

Ilona – akivel melleleg egy osztályba jártam – szelíden megingatta kis kontyát.

– Nem adom.

Elkaptam csuklóját – olyan vékony volt, mint a veréb lába –, jól megszorítottam. A maszatos kis tenyér kinyílt, a kék virágok lehullottak a földre.

Ilona meg se mozdult, csak lehajtotta a fejét. Arcát tenyerébe borította, és pihés tarkóján ragyogni kezdett a tavaszi nap. A világ elködösödött előttem, s a szívemben ősz lett egyszerre.

Az öreg tölgy ágai közt sziszegni kezdtek a tavalyi száraz levelek, mohás, szép oldalán valami ronda, nagy hernyó mászott. Mögöttem elhallgatott a réti pacsirtaszó, s előttem sírt az a kis piros rékli, hangtalanul, mint maga a bánat.

Még fogtam a kezét, de ez a fogás olyan volt már, mint a bársony.

– Ne sírj! – dadogtam –, hiszen csak tréfáltam. Vidd el a virágokat... Majd összeszedem...

– Nem kell – suttogta –, és most elmegyek.

Felállt, lesimította a kötényét, és könnyben úszó szemével a földet nézte.

– Elmegyek – mondta, de nem indult el.

– Mondtam, hogy tréfáltam. Legalább addig várj, amíg összeszedem az ibolyáidat. Van szép madzagom is – piros! –, azzal kötjük meg.

Köténye sarkát sodorgatta.

Vállára tettem a kezem, és kicsit elmosolyodtunk.

– Itt a madzag, de ülünk le már...

Ilona kötözte a kis csokrot. A vén tölgy koronája zsongott, mint a távoli muzikaszó, s a szívemben benne volt az egész tavaszi világ.

Aztán csak ültünk. A kislány játszadozott a csokorral, aztán félénken a kezembe tette.

– Neked adom...

1. Olvasd el a szavakat, kifejezéseket! Mihez hasonlíthat egy bajusz? Próbálkozz te is a szóteremtéssel!

nagy bajuszú rozmárbajuszú harcsabajuszú lelógó varjúszárnybajuszú

2. Melyik szó ismétlődik a legtöbbször a szóhalmazban? Írd le a füzetbe!

ballag kullog bandukol ballag baktat kullog mendegél ballag kullog kószál kódorog ballag bandukol ballag baktat mendegél ballag baktat

3. Olvasd az írásjeleknek megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

Te árnyék, te ott nagyon hasonlítasz valamire!

Ki is találtam, hogy kire hasonlítasz!

Mert író lennék, vagy mi a csuda?

4. Miket formázhat számodra egy árnyék? Mondd el a társaidnak!

5. Olvasd el a szöveget!

Kurta mese Lázár Ervinről

részlet

Talán kezdjük úgy e kurta mesét, hogy ballag az utcán egy nagy bajuszú, rozmárbajuszú, harcsabajuszú, lelógó varjúszárnybajuszú férfi. Lassú medve-léptekkel ballag. Vagyis súlyosan, de egy kissé lomhán is. Nem tudni, hova ballag, ő se igen tudja, de ez most nem érdekes. Már estefelé jár az idő, furcsa árnyékok nyújtózkodnak az utcán, s a nagy bajuszú, rozmárbajuszú, harcsabajuszú, lelógó varjúszárnybajuszú férfi dűnnyög az árnyékoknak. Ezt dűnnyögi: „Te árnyék, te ott nagyon hasonlítasz valamire! Vagy valakire! Még nem tudom, hogy mire vagy kire, de mindjárt kitalálom. Mert író lennék, vagy mi a csuda? Ki is találtam, hogy kire hasonlítasz! Énrám hasonlítasz, Lázár Ervinre! De hát úgy nem hívhatlak, úgy engem hívnak. Elnevezlek hát Tejbajszánnak! Vagy Szegény Dzsoninak! Vagy inkább Berzsián szeretnél lenni? Nem, nem, legyél csak Tejbajszán, olyan tatáros képű alak vagy! És legközelebb megírlak az egyik könyvemben!”

Úgy is tett a nagy bajuszú, rozmárbajuszú, harcsabajuszú, lelógó varjúszárnybajuszú író, aki el szokott beszélgetni nemcsak az árnyékokkal, hanem madarakkal, lovakkal, képzelődő kisfiúkkal, vagy saját képzelt teremtményeivel; Mikkamakkával és Berzsiánnal, Ló Szerafinnal és Aromóval.

Séta után hazamegy, és megírja a beszélgetéseket. Így születtek a gyönyörű mesekönyvei...

Csukás István

1. Keresd a szóoszlopok hibásan írt kifejezéseit! Írd le a betűjelüket a füzetbe!

1.

becsukott szemmel

- a) becsukott szemel
- b) becsukott szemmel
- c) becsukot szemmel
- d) bescukott szemmel

2.

nyelvi játékkal

- a) nyelvi játékkal
- b) nyevli játékkal
- c) nyelvi játékal
- d) nyelvi játékkal

3.

szeretettel teli

- a) szerettettel teli
- b) szeretetel teli
- c) szeretettel teli
- d) szertettel teli

2. Olvasd el az életrajzt!

A mesék királya

Lázár Ervin, a nagy meseíró

Lázár Ervin meséi mellett jobb gyerekek lenni és jobb szülőnek lenni is. Hallgatni becsukott szemmel az ő írásait éppen olyan, mint amikor a legvarázslatosabb rajzfilmet nézzük, látunk és érzünk mindent, ami szeretni való figuráival történik. Ahogyan ő saját bevallása szerint gyermekkorra élményeiből és gyerekei hatására írta legismertebb és legkedveltebb gyerekmeséit, úgy lett része az elmúlt évtizedekben felnőtt nemzedékek életének minden Lázár Ervin-mesefigura.

Lázár Ervin 1936-ban született Budapesten, de szülőföldjének a Tolna megyei Alsórácegrespusztát tekintette, ahol családjuk 1938 és 1951 között lakott. Édesapja ott volt intéző. A pusztai kisközösség szeretete, összetartó ereje, meséi későbbi írásainak ösztönző élményei lettek. Olvasni még az iskola elkezdése előtt megtanult, s attól kezdve az irodalom, a könyvek szeretete meghatározó volt számára.

Sajátos hangú, nyelvi játékkal, humorral és szeretettel teli meséi a gyerekek és a felnőttek körében egyaránt népszerűek lettek. Filmszerű stílusa miatt írásaiból számos rádiós, színpadi és filmes feldolgozás készült. 1973-ban jelent meg máig legnépszerűbb könyve, A Hétfejű Tündér.

Az 1981-ben megjelent Szegény Dzsoni és Árnika című meséjét filmre vitték. A Berzsián és Dideki című meseregényéért 1982-ben Andersen-diplomát kapott. A Négyszögletű Kerek Erdő 1985-ben megkapta az Év Könyve jutalmat – később a Bab Berci kalandjai és a Csillagmajor nyerte el ugyanezt. Az Év Gyermekkönyve kitüntetését a Bab Berci kalandjai, a Lovak, kutyák, madarak és A manógyár könyvei kapták. 1996-ban Kossuth-díjat kapott.

1. Írj ötsorost a füzetedbe a *patika* szóval!

1. Mi? (1 szó) *patika*
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

ordított **KICSINYESSÉG** megnyitotta **KAPZSISÁG** emelte **NAGYRAVÁGYÁS**
mondta **ÁLSZERÉNYSÉG** mérgeződött **ALAMUSZISÁG** csillant **LUSTASÁG**
elpárolgott **TORKOSSÁG** nézett **TOHONYASÁG** folytatta **ELTÉVELYEDÉS**

3. Mondj igaz állításokat a két szócsoportról!

4. Hallgasd meg a történetet!

A csodapatika

– Mit nem képzelsz?! – ordított első vevőjére torkaszakadtából Rimapénteki Rimai Péntek vadonatúj patikájában, amit éppen az imént nyitott meg Rimapéntek főterén.

– Hogyhogy mit képzelsz?! – emelte fel a hangját az első vevő. – Talán nem az van kiírva a maga boltjára, hogy patika?!

– De az – mondta Rimapénteki Rimai Péntek.

– Akkor meg mit ordítózik, ha aszpirint kérek? Hol kérjem, ha nem patikában?

– Az is ki van írva, hogy ki a cégtulajdonos – mondta fölényesen Rimapénteki Rimai Péntek.

– Mit érdekel engem a cégtulajdonos – háborgott az első vevő –, nekem aszpirin kell, és kész.

– Csak nem képzelsz, hogy egy Rimapénteki Rimai Péntek vacak aszpirineket, fejfájás elleni porokat, lázcsillapítókat, lábizzadásgátlókat és popsikenőcsöket árul?!

– Mi a szösz árulna mást egy patikában? – mérgeződött az első vevő.

– Embernek fia – mondta kissé lecsillapodva Rimapénteki Rimai Péntek –, ez nem a test, ez a lélek patikája.

Az első vevő szemében érdeklődés csillant.

– Lelki bajok ellen?

– Igen – mondta Rimapénteki Rimai Péntek.

Most már teljesen elpárolgott a mérge, szinte kedvesen nézett az első vevőre. Ami az ő esetében elég nagy szó.

– Tisztelt barátom – folytatta kissé ünnepelesen –, mivel ön az első vevőm, bármit vásárol, ingyen kapja. Válasszon!

– Hogy őszinte legyek – toporgott izgatottan az első vevő –, nem pontosan értem, hogy mire lehet gyógyszer kapni az ön patikájában... bár reménykedem... de reményemet ki sem merem mondani.

– Mondja csak bátran – biztatta Rimapénteki Rimai Péntekh.

– Netalán irigység, gőg, nagyképűség, gyávaság, káröröm, rosszindulat...

Rimapénteki Rimai Péntekh átszellemült arccal bólogatott és folytatta:

– Meg kicsinyesség, kapzsiság, nagyravágyás, álszerénység, alamuszóság, lustaság, torkosság, tohonyaság, lelki restség, pénzsóvárság és mindenféle gonoszság, eltévelyedés és átok ellen vannak írjaim, balzsamjaim, cseppjeim és pasztilláim.

– Ez nagyszerű! Uram, bocsásson meg, hogy az imént emeltebb hangot mérészeltem megengedni magamnak. Akkor még nem tudhattam, hogy ön egy zseni, az emberiség megmentője. Egyúttal az én megmentőm is. Házsártosság ellen is van gyógyszer?

– Van – mondta gyanakodva Rimapénteki Rimai Péntekh. Az első vevő tapsikolt és ugrándozott örömeiben.

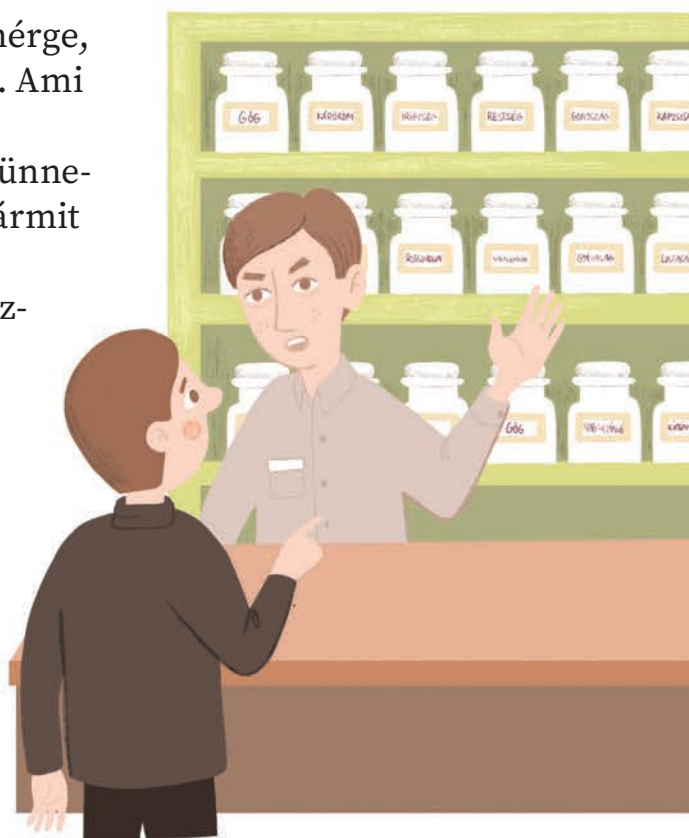
– Tetszik tudni, van egy házsártos, irigy, lusta és nagyképű feleségem, egy kicsinyes, kapzsi napam, egy torkos, tohonya, pénzsóvár ipam, egy alamuszi ángyikám, egy kárörvendő bácsikám, mindnek kérek, ami jár, ír, balzsam, pasztilla, egyre megy, csak használjon.

Rimapénteki Rimai Péntekh vakarta a feje búbját.

– Van egy bökkenő – mondta.

– Engem már semmi meg nem akadályoz, hogy megmentsem a feleségemet, ipamat, napamat, ángyikámat, bácsikámat. Mindenre hajlandó vagyok a gyógyszeréért. Halljam azt a bökkenőt!

– Annyicska csak – mondta Rimapénteki Rimai Péntekh –, hogy a gyógyszert mindenkinek magának kell kérnie a bajára, különben nem használ.

- Úgy érti... – tátotta el a száját az első vevő.
 - Úgy – bólintott a mondat végét meg sem várva Rimapénteki Rimai Péntekh.
 - Hát azt várhatja – mondta elkeseredetten az első vevő.
 - Mit?
 - Hogy, mondjuk, a feleségem idejöjjön, és gyógyírt kérjen irigység, lustaság, házsárt és nagykép ellen a saját maga számára.
 - Már miért ne történhetne meg?
 - Mert azt hiszi magáról, hogy jóindulatú, szerény, szorgalmas. Éppen rólam állítja, hogy irigy, lusta, veszekedős és nagyképű vagyok.
 - Szívesen állok rendelkezésére – készségeskedett Rimapénteki Rimai Péntekh –, kérjen csak akármelyik ellen, egy szempillantás alatt meggyógyul.
 - Csak nem képzeli, hogy igaz?! Még hogy én irigy?! Még hogy én lusta?! Még hogy én nagyképű?! Nevetséges!
 - De veszekedősnek csak veszekedős. Velem is mindjárt veszekedni kezdett, ahogy belépett.
 - Én?! Ember, maga veszekedett! Legjobb lenne, ha beszedne valamit veszekedősség ellen a híres gyógyszereiből. Tablettát, írt vagy balzsamot.
 - Maga nagyképű fajankó! – ordította el magát Rimapénteki Rimai Péntekh.
 - Takarodjon innét, mert úgy kivágom, mint a sicc!
- Az első vevő sem volt rest, visszaordított. Egy darabig válogatott sértéseket ordítgattak egymásnak, aztán a vevő elunta, nagy dérrrel-dúrral becsapta maga után a patikaajtót. Durr!
- Hátha mégis igaza van – gondolta Rimapénteki Rimai Péntekh –, és be kelene vennem egy hirtelen harag elleni tablettát. Ugyan – legyintett azonnal –, nem hirtelen harag ez, egyszerűen csak igazságosság. Igazságos vagyok, annyi az egész. Abból meg kár volna kigyógyulni.
- Nem is vett be semmilyen tablettát. Leült, várta a vevőket. Jöttek is, de mind másnak akart venni a balzsamokból, írokból, tablettákból. Saját magának egyik sem. Minek, hiszen nekik aztán semmi hibájuk sincs!
- Lassan-lassan el is maradoztak a vevők. Nem akadt senki Rimapénteken, aki elismerte volna magáról, hogy nagyképű, rosszindulatú, irigy, kétszínű, kicsinyes, kapzsi, nagyravágyó, álszerény, alamuszi, torkos, tohonya, pénzsóvár, lelki rest. Nem tudom, ha te Rimapénteken laksz, elmentél volna-e Rimapénteki Rimai Péntekh patikájába valamilyen gyógyszerért? Igen? Nem?
- Mert így bizony fölkapott az álla szegény csodapatikusnak. Írjai megpenészedtek, balzsamjai megpimpósodtak, tablettái szétporladtak, ő maga meg bűvában-bánatában elbujdosott, ma sem tudja senki, hol lakik, mit csinál – hacsak Bab Berci nem. De ő mélyen hallgat felőle.

Lázár Ervin

1. Írd le az ünnepnapok számát a füzetbe!

1. megemlékezés az 1848–49-es forradalom és szabadságharcról 2. nyári szünet
3. lehullik az első hó 4. a munka ünnepe 5. húsvét 6. kirándulás a hegyekbe
7. újév 8. pünkösd 9. úszóverseny 10. az államalapítás ünnepe 11. karácsony

2. Melyik napon ünnepeljük? Párosítsd a számokhoz a betűjeleket! Füzetbe dolgozz!

1. az 1848–49-es forradalom és szabadságharc
2. az államalapítás ünnepe
3. a munka ünnepe
4. az 1956-os forradalom ünnepe

- a) augusztus 20.
b) október 23.
c) március 15.
d) május elseje

3. Melyik ünnephez kapcsolódik olyan élményed, melyről szívesen számolsz be a társaidnak? Mondd el!

4. Olvasd el a szószlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. gyásznapi
2. statuál
3. kormány
4. eszme
5. ítélszék
6. bitó

- a) széles körben ismert
b) peres ügyekben ítélező hivatalos testület
c) nap, melyen egy nemzetet egy nagy csapás ért
d) az országot irányító szerv, a miniszterek összessége
e) akasztófa
f) fontos célról alkotott elképzelés

5. Olvasd el a szöveget!

A vértanúk emlékezete

„Egy-egy könny a szentelt helyre,
Hol megváltott – hősi áron –
Becsületet, dicsőséget
Az aradi tizenhárom.”

(*Ady Endre: Október 6., részlet*)

Az aradi vértanúkat a szabadságharc bukása után, 1849. október 6-án végezték ki, a harmadik bécsi forradalom első évfordulóján. Azóta a forradalom vérbe fojtásának gyásznapiaként emlékezünk erre a napra.

Az aradi vértanúk kivégzésével az osztrákok példát akartak statuálni. Ez volt az 1848–49-es szabadságharcban játszott szerepük miatti megtorlás. A vértanú tábornokok sorban elbúcsúztak egymástól. Vécseynek már nem volt kitől búcsút vennie, ezért Damjanich holttestéhez lépett, és megcsókolta a kezét.

Az aradi vértanúk mellett ugyanilyen fontos megemlékezni gróf Batthyány Lajosról. Ő volt az első független felelős magyar kormány miniszterelnöke.

A szabadságharc azonban nem volt hiábavaló küzdelem. A bukás ellenére a nemzetben nemcsak tovább élt, de tovább is erősödött a szabadság és a függetlenség eszméje. Október 6-át a magyar kormány 2001-ben nemzeti gyásznappá nyilvánította.

Emlékezetül álljanak itt az aradi vértanúk utolsó mondatai:

Vécsey Károly: „Isten adta a szívet, lelket nekem, amely népem és hazám szolgálataért lángolt.”

Török Ignác: „Nemsokára Isten legmagasabb ítélőszéke elé állok. Életem parányi súly csupán, de tudom, hogy mindig csak Őt szolgáltam.”

Schweidel József: „A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár.”

Pöltenberg Ernő: „Minket az ellenség dühös bosszúja juttatott ide.”

Nagy-Sándor József: „Alázatosan borulok Istenem elé, hogy hőssé, igaz emberre, jó katonává tett.”

Leiningen-Westerburg Károly: „A világ feleszmél majd, ha látja a hóhérok munkáját.”

Lázár Vilmos: „Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sorsa?”

Lahner György: „Krisztus keresztje és a bitófa oly rokon! És az isteni áldozat mellett oly törpe az én áldozatom!”

Knézich Károly: „Milyen különös, hogy Haynau bíró is keresztény, és én is az vagyok. Csak az ördög keverhette így össze a kártyákat.”

Kiss Ernő: „Árpádok dicső szentjei, virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.”

Dessewffy Arisztid: „Tegnap hősök kellettek, ma mártírok...”

Damjanich János: „Legyőztük a halált, mert bármikor készek voltunk elviselni azt.”

Aulich Lajos: „Forrón szeretett magyar népem és hazám, tudom, megértik ezt a szolgálatot.”

1. Melyik szó ismétlődik a legtöbbször a szóhalmazban? Írd le a füzetbe!

tüntetés megszállás felkelés forradalom címer zsarnokság
 forradalom tüntetés felkelés zsarnokság felkelés tüntetés
 megszállás zsarnokság forradalom címer zsarnokság zsarnokság

2. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. tüntetés

a) a hatalom elleni fegyveres lázadás

2. megszállás

b) egy ország, közösség összetartozásának jelképe

3. felkelés

c) egy terület elfoglalása idegen katonai erővel

4. forradalom

d) kegyetlen és igazságtalan uralkodás

5. címer

e) a fennálló rendszer erőszakos megdöntése

6. zsarnokság

f) összejövétel, ahol az emberek tiltakoznak valami ellen

3. Olvasd el a szöveget!

1956. október 23.

1956. október 23-án békés tüntetés indult az idegen megszállás ellen. A felvonuló egyetemistákhoz egyre többen csatlakoztak. Mire a Petőfi-szobortól a Bem térre értek, a tömeg már 50 ezer főre duzzadt. A tüntetésből fegyveres felkeléssel folytatódó forradalom bontakozott ki. A nemzeti színű zászló közepéből kivágták a szovjet mintájú címert. A lyukas zászló a forradalom jelképévé vált.

Az idegen hatalom nem nézte tétlenül a zsarnokság ellen fellázadt nép küzdelmét. Megindította támadását a szabadságáért harcoló forradalmárok ellen. A gigászi küzdelemben sok fiatal vesztette életét. De a forradalom leverése utáni bosszú is számos életet követelt.

Mindössze húsz nap. Szűk három hét, de micsoda három hét! Visszhangja megrengette a zsarnokok hatalmát. Az egész világ szívébe zárta a magyar történelem fényes, tiszta, dicső forradalmát és szabadságharcát.

Mesekincs

„...én vagyok a mese,
és a könyv az olvasó.”

Ágai Ágnes

Erdő-erdő meseerdő
benne mese, tizenkettő.

Ahol nyitva ajtó-ablak,
ahol jó gyermekek laknak,
oda készül ez a mese,
hogymindenki megszeresse.

Kezdődhet a meseóra,
varázslat a mozgatója.

1. Mit jelent számodra a mese? Szóban egészítsd ki a megkezdett mondatokat! Gondolataidat oszd meg társaiddal!

Amikor mesét olvasok, akkor...

A mese nekem azért fontos, mert...

Akkor tud leginkább elvarázsolni a mese, amikor...

Aki nem olvas mesét, az...

Ha valaki nem szereti a mesét, akkor...

2. Olvasd el a szóoszlopokat nagy ajakmozgással, megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

1. lerúgom
elalszom
beszívom
megszagolom

2. ülj
fogd
mesélj
maradj

3. hagyj el
takarj be
mondom el
simogasd meg

3. Melyik szóoszlop szavaira igazak az állítások? Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a szóoszlop számát!

a) Az oszlop szavai cselekvések.

d) Az oszlop tagjait két szóba írjuk.

b) Mindegyik szó cselekvője az én.

e) Minden szó kérést fejez ki.

c) Minden szó cselekvője a te.

4. Hallgasd meg a verset!

A titkokat az ujjaimnak mondom el

Én mindig először megszagolom a könyvet,
beszívom a képeket és a betűket,
aztán úgy érzem: én vagyok a mese,
és a könyv az olvasó.

Maradj, fogd a kezem,
ülj az ágyam szélére, mesélj!
Ha lerúgom a paplant,
takarj be, simogasd meg az arcom,
és ha elalszom, akkor se hagyj el.

Ágai Ágnes, részlet

1. Olvasd el a mondókát nagy ajakmozgással! Olvasd el újra kétszer egymás után, egy alaplevegővel, egyre halkuló hangerővel!

Kecském kucorog, macskám mocorog,
kutyám kódorog, kakasom kujtorog,
lovam lődörög, libám izeg-mozog.

2. Olvasd el a szóoszlopokat helyes időtartammal!

1.
kasza
legény
gabona
örökség
szerszám
ágyúgolyó

2.
éhes
gyors
drága
furcsa
szapora
szegény

3.
sok
kevés
három
hetedik
harmadik
temérdek

4.
vakart
rikkantott
lövöldözött
begyeskedett
beledurrantott
megszomjazott

3. Melyik szóoszlop szavaira igazak az állítások? Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a szóoszlop számát!

- a) Az oszlop szavai tulajdonságot jelölnek.
- b) Mindegyik cselekvést vagy történést fejez ki.
- c) Az oszlop szavai valakinek vagy valaminek a nevét jelölik.
- d) Mindegyik szó számot, mennyiséget jelöl.
- e) Mindegyik szó a múltban történő eseményre utal.
- f) Mindegyik szó a Ki?/Mi? kérdésre válaszol.

4. Olvasd el a mondatokat a mondatvégi írásjeleknek megfelelő hanghanglejtéssel!

- Mit csinálnak maguk?
- Aratunk.
- Nem így kell aratni!
- Hát hogy?

5. Hallgasd meg a mesét!

Három örökség

Volt egyszer egy szegény ember, volt neki három fia. Mikor eljött a halála órája, az ágyához hívatta mind a hármat.

– No, fiaim, ami vagyonom van, rátok hagyom.

Volt egy **kaszája**, egy kakasa meg egy macskája.

– Egyikteké lesz a kasza, a másiké a kakas, a harmadiké a macska.

kasza:
nyeles kézi
aratóeszköz

Ahogy az öreg ezt elmondta, lehunyta a szemét, föl sem nyitotta többet. A legények meg vakarták a fejüket.

– Mit csináljunk ezzel a furcsa vagyonnal?

Akire a kaszát hagyta, elindult világnak. Úgy gondolta, addig megy, míg olyan országba ér, ahol nem ismerik a kaszát. No, sok talpalás után meg is találta azt az országot. Ott bizony ágyúval lövöldözték a gabonát. De sehogy sem volt jó, mert ahol hajlatban volt a búza, ott a kalászát vitte le az ágyúgolyó; ahol meg dombon volt, ott a töve alatt ment el. A legény meg csak nézte, mit művelnek a drága gabonával.

– Mit csinálnak maguk?

– Aratunk.

– Nem így kell aratni!

– Hát hogy?

Elővette a kaszát, és szép rendben dőlt a kalász.

Hej, nagyon megörültek az emberek, mentek egyből a királyhoz, elújságotlák, micsoda szerszámot hozott a legény. A király sok-sok pénzért megvette a kaszát a legénytől. Attól fogva a kovácsokkal ott is csináltatták a kaszát, kaszával arattak.

A legény, mikor hazajött, mutatta a testvéreinek a zsákot.

– Nézzétek, milyen temérdek pénzt kaptam a kaszáért!

Akkor a középső legény indult el országot-világot próbálni a kakasával.

– No, én addig megyek, míg olyan országba érek, ahol a kakast nem ismerik.

Ment, ment egyik országból a másikba, de mindenütt látott kakasokat, sok helyen még a torony tetején is azok begyeskedtek. Már elköptatott hét pár csizmát, mikor végre olyan országba érkezett, ahol nem ismerték a kakast.

Kérdezték tőle egyre-másra:

– Mi az a furcsa állat a hónod alatt, te legény?

– Ez bizony időjós.

– Hogy jósolja az időt?

– Ez mindig jelzi, ha hajnalodik.

Vitték a királynak a jó hírt, az meg drága pénzen megvette a kakast a fiútól. A legény aztán szedte a lábát szaporán hazafelé, hogy eldicsekedjen a szerencséjével.

– Nézzétek, mennyi pénzt kaptam!

No, a harmadik fogta a macskát.

– Én is útnak indulok az örökségemmel. Addig meg sem állok, míg olyan országba nem érek, ahol a macskát nem ismerik.

Ahogy ment, mendegélt egyik országból a másikba, egy országban annyi egeret látott, hogy mindenfelé szaladgáltak, alig lehetett tőlük menni is. A legény megkérdezte:

– Miért van maguknál ennyi egér?

– Miért, miért? Nem tudjuk pusztítani, mit csináljunk vele? Hát az meg mi csoda ott a nyakában?

– Ez az egerek királya.

– Az egerek királya? Aztán hogy királyoskodik az egereken?

– Ez úgy, hogy minden egérnek parancsol.

– Akkor gyerünk a királyhoz!

Elmentek a királyi kastélyba. Bizony ott is annyi egér szaladgált, hogy mozdulni sem lehetett tőlük. Még az asztalon is futkároztak. A legény eleresztette a macskát. Az hozzáfogott fogdosni az egereket. Míg éhes volt, megette, azután meg csak rakásra hányta. A királynak nagyon tetszett.

– No, ez kipusztítja egykettőre az egereket a palotából!

Megfizetett a legénynek nagyon jól, amiért a macskát ott hagyta.

No, a macska teljesítette szépen a feladatát, fogdosta az egereket, de egyszer aztán megszomjazott. Elkezdett nyávogni, nézett a királyra is, a királynéra is.

– Mit akar ez?

Kiszaladtak a palotából, szóltak a katonáknak:

– Húzzatok ide nagyon gyorsan egy ágyút! Azt a szobát, ahol a macska tanyázik, szét kell lőni! Ki tudja, mit akar, miért nyávog, úgy néz ránk, hogy talán bennünket is meg akar enni!

Beledurrantottak a szobába, a macska ijedtében kiugrott az ablakon, elszaladt, a király meg örömeiben rikkantott egy nagyot:

– Nem baj, ha elszaladt is, csakhogy megmenekültünk tőle! Most már nem jön vissza!

A legény pedig hazaért, mutatta a bátyjainak, milyen jól járt ő is, milyen szép **summát** kapott a macskáért. A három testvér azóta is boldogan él a pénzéből, ha meg nem halt.

1. Olvasd el a szószerkezeteket helyes hangsúlyozással!

1. Palkó nevetett
Palkó gondolta
Palkó tapogatta
Palkó letérdelt
Palkó megnézte

2. pörölt Palkóval
vesződött a szamárral
mendegélt a szamárral
felfogadta a szamárral
összetalálkozott egy törpével

2. A szószerkezetek melyik csoportjára igazak az állítások? Írd a füzetbe a betűjele mellé!

- a) A szószerkezet első tagja valakinek a neve.
- b) A szószerkezet első tagja cselekvést jelentő szó.
- c) A szószerkezet második tagja a *Kivel?/Mivel?* kérdésre válaszol.
- d) A szószerkezet második tagja a *Mit csinál?* kérdésre válaszol.
- e) Mindegyik *Mit csinál?* kérdésre válaszoló szó múltbeli cselekvésre utal.

3. Miről fog szólni a mese? Gondold végig a szószerkezetek alapján! Ötletedet oszd meg társaiddal!

4. Hallgasd meg a mesét!

Palkó és a szamara

Palkónak volt egy szamara. Egyszer egy nagy rengeteg erdőben mendegélt a szamarával, s hogyan, hogy nem – összetalálkozott egy törpével.

A törpe egy bokor aljában aludt, s a szamár véletlenül rálépett a sapkája csücskére. Haj, mérges lett a törpe nagyon! Felugrott, s elkezdett pörölni Palkóval.

– Nem tudsz jobban vigyázni a szamaradra?! – kiáltotta dühösen. – Oda a sapkám, nézd meg, milyen csúf lett!

Palkó megnézte a kicsi sapkát: az bizony összevissza szakadt. De hát most már mit csináljon? És nagy **hetykén** így válaszolt:

– Nem tudsz jobban vigyázni a sapkádra? A szamár, az csak szamár, én nem vigyázhatok helyette!

Több se kellett a törpének, még mérgesebb lett.

– Hát jó! – mondta. – Akkor majd kiokosítom én! Azzal átkozlak meg, hogy a szamarad mindig azt mondja, amit te!

Palkó jót nevetett rajta.

– Na hiszen, ez nem nagy átok, ezt még elviselem!

hetykén:
gőgösen

De mire kimondta – a törpe már sehol se volt. Ő meg indulni akart tovább – de a szamara nem indult.

Mondta a szamárnak: – Gyí, csacsi!

S akkor a szamár is visszamondta: – Gyí, csacsi!

„Híjnye, ez így nem lesz jó! – gondolta Palkó. – Ez a törpe jól kifogott rajtam!”

S mikor már egy órája vesződött a szamárral, olyan dühös lett, hogy jó alaposan eltángálta szegény állatot. Csakhogy az megharagudott ám, s úgy oldalba tisztelte a patájával Palkót, hogy belebukott egy nagy pocsolyába. Ott aztán ijedten kiáltozni kezdett:

– Segítség! Segítség!

Mire a szamár is rákezdett rögtön:

– Segítség! Segítség!

Éppen favágók jártak arra, s kiségették Palkót a pocsolyából. Kérdezték, ki volt a másik ember, aki segítségért kiáltott.

– Hát a szamaram – mondta Palkó, s keservesen tapogatta az oldalát.

De ezt már nem hitték el a favágók. S azt mondták, hogy aki ekkorát hazudik, azt a király elé kell vinni, az büntesse meg az ilyen hazudozót.

Úgy is lett. Király elé vitték, a király pedig kimondta az ítéletet: Palkót tömlöcbe kell csukni. S megkérdezte a legénytől, mi az utolsó kívánsága, azt még teljesíti. Palkó csak azt kérte, hogy a szamarától hadd búcsúzhasson el. Oda is vezették mindjárt a szamarat. Palkó meg leterdelt a király elé, s elkezdte mondani:

– Felsőleges király uram, kegyelmezz árva fejemnek, ártatlan vagyok!

S ekkor a szamár is leterdelt, és ő is mondani kezdte:

– Felsőleges király uram, kegyelmezz árva fejemnek, ártatlan vagyok!

A király akkorát nevetett, hogy Palkót rögtön szabadon bocsátotta, s a szamarával együtt felfogadta udvari bolondnak.

1. Olvasd el a szó szerkezeteket helyes hangsúlyozással!

meghajol – hajol meg
belezuhan – zuhan bele
visszamegy – megy vissza
összeszedi – szedi össze

kivesszük – vesszük ki
megtudjuk – tudjuk meg
belevágjuk – vágjuk bele
lesimítjuk – simítjuk le

kivágják – vágják ki
nekifognak – fognak neki
lefűrészelik – fűrészelik le
lehasalnak – hasalnak le

2. Milyen változást tapasztalsz a szópárokon belül? Észrevételedet oszd meg társaiddal!

3. Írd le a füzetbe az igaz állítások betűjelét!

- a) Mindegyik szó tulajdonságot jelent.
- b) Mindegyik szó cselekvést vagy történést jelent.
- c) Mindegyik szó valakinek vagy valaminek a neve.
- d) Ha a dőlt betűs tag a szavak elején áll, egybeírjuk vele.
- e) A dőlt betűs tagot mindig egybeírjuk a cselekvést, történést jelentő szóval.
- f) Ha a dőlt betűs tag a szó után áll, különírjuk tőle.

4. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes mondathangsúllyal és hanglejtéssel!

Volt egy fűzfa.

Régen volt egy fűzfa.

Régen volt egy nagy, görbe fűzfa.

Régen volt egy nagy, görbe fűzfa Csenger meg Tótfalu közt.

Régen volt egy nagy, görbe fűzfa Csenger meg Tótfalu közt a Szamos partján.

5. Hallgasd meg a mesét!

Megitatják a fűzfát

Tudjátok, régen volt egy nagy, görbe fűzfa Csenger meg Tótfalu közt a Szamos partján. Egy araszra volt már csak a hegye a Szamos vizétől. Ott jöttek mentek az emberek, de senkinek nem jutott eszébe, hogy ez a fa alighanem szomjas, azért van így lehajolva, de bizony nem ér el a vízig. Jó volna hát megitatni. Egyszer arra megy egy szegény ember, azt mondja:

– Hej, de szomjas lehet ez a fűzfa!

Visszamegy Csengerbe, mondja a bírónak, hogy szedjen össze még nyolc embert rajtuk kívül, hogy legyenek tízen, aztán menjenek el, vágják ki a fát, döntsék bele a Szamosba, hadd igya jól tele magát, aztán majd visszaállítják. Ki is megy a tíz ember, nekifognak, lefűrészelik a nagy fát. Amikor a fa belezuhan a vízbe, látják ám, hogy a kiszáradt fűz olyan odvas, olyan **szuvas**, hogy csak úgy issza be a vizet. Azt mondja az egyik ember, az, amelyik az itatást indítványozta:

szuvas:
szúette,
odvas

– Látja, tekintetes bíró uram, milyen mohón iszik? Szegény fa, biztosan nagyon szomjas lehetett már! Na, hadd legyen itt vagy egy hétig, majd akkor kivesszük, most már menjünk haza!

Azt mondja erre a bíró:

– De előbb számoljuk meg, hogy megvagyunk-e mind a tízen, nem húzott-e bele valamelyikünket a vízbe ez a nagy fa!

Elkezd számolni, de magát sosem számolja. Megszámolta vagy ötször, mindig csak kilenc!

A fejéhez kapja a két kezét, és kétségbeesetten ordítani kezd:

– Jaj, egy embert elvitt a víz! Jaj, mi lesz velem, mikor én felelős vagyok mind a tízért! Most már én se megyek haza, mert oda egy ember!

Erre a többiek is elkezdnek számolni, de mindegyik csak kilencet talál. Azt mondja erre az az ember, aki a fűzfaitatást kitalálta:

– No, már én sem mehetek többé haza, mert én találtam ki a dolgot, én vagyok a felelős mindenért.

Egyszer csak azt mondja az egyik ember:

– Tudjátok, mit? Itt simítsuk le az agyagot, aztán hasaljunk neki, vágjuk bele az orrunkat mind, ahányan itt vagyunk, aztán megszámloljuk, hány lyuk van a sárban.

Úgy is tettek. Lehasaltak, jól belevágták az orrukat a földbe. Aztán megszámlolták, hát tíz lyuk van. Hő! Elkezdnek örömben ugrálni:

– Megvan, megvagyunk mind a tízen, megvagyunk mind a tízen!

Avval elmentek haza, még most is otthon vannak, ha meg nem haltak.

Magyar népmese

1. Olvasd el a szó szerkezeteket helyes hangsúlyozással!

éjjeli váltás
pöttöm pacsirta
májusi vasárnap

fütyögő rigó
rikácsoló szarka
csirregő szarka

repedt hang
ráérő vénasszonyok
iskolázott hang

2. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

KÉMÉNY csiripeltek MESTER pletykáltak HÓHÉR méltatlankodtak
KÓPÉ átcsivogtak ZAJ ócsárolták TOJÁS szapulták SZERZET
csepülték FÉSZEK ricsajoztak RABLÓ röppentek ÉNEK lehurrogták
NÓTA berzenkedtek GÖRÖNGY berekedtek TOLVAJ megfélekedtek

3. Írd az állítások betűjele mellé a megfelelő számot! A füzetedben dolgozz!

a. Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b. Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c. Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés

4. Hallgasd meg a mesét!

Pacsirtapör

Egy szép májusi vasárnap délelőtt ünneplőbe öltözött verebek ülték sorban a háztetőt. Csiripeltek, pletykáltak, méltatlankodtak, mint ahogyan a padon ülő, ráérő vénasszonyok szoktak. Osztották a semmit, s ha ebből vita támadt, most is, mint rendszerint, lekiabáltak a kerítésen csirregő szarkának, vagy átcsivogtak a diófán fütyögő rigónak, hogy jönne el bírónak.

A rigó fütyült rájuk, de a szarka, mert szereti a pörpatvart, perüket fölválalta. Maga elé rendelte a feleket, túlcSORögte a legnagyobb szájú verebet, s azzal máris a szomszéd kerítésen termett. Így szokott véget vetni a pernek. De a szóban forgó vasárnap nagyon megtetszett az ügy a szarkának, s nemhogy csitította volna, de buzdította a pereskedő feleket.

A pacsirtát ócsárolták a verebek. Elmondták mindennek, szapulták, csepülték, hogy termetre gyenge, nagyravágyó, álnok, semmibe veszi a lenti világot, s hogy **törtető**, mert lám csak, ugye, ma vasárnap, s nemhogy pihenne, illően ünnepelne, mint a többiek, ő szántja az eget, és **hangicsál**.

– Zajt csinál, zajt csinál – toldotta meg a szarka. S nyomatékuL még koppintott is egyet jobbra, egyet meg balra.

törtető:
nagyravágyó

hangicsál:
énekel

– S ha legalább tarka volna, mint a szarka – berzenkedtek tovább a verebek –, vagy volna bár akkora, mint egy veréb.

– Derék, derék, amit szóltatok, de most elég, beszéltünk éppen eleget. Tenünk kell valamit, verebek!

– De mit, de mit?

– Valamit.

– Mi az a valami, halljuk – hagyták ott a cserepet, s röppentek a szarka köré az irigy és kíváncsi verebek.

– Hát ide figyeljete, le fogjuk váltani a pacsirtát, mi fogunk énekelni. Ehhez azonban holnap korán kell fölkelni.

– Fölkelünk, fölkelünk – fogadkozott a sok veréb.

– De ez még nem elég – folytatta a szarka. – Az énekléshez iskolázott hangra van szükség, azért hát tessék gyakorolni. Rajta!

Erre a verebek elkezdtek éktelenül csirregni, de olyan éktelenül, hogy az éjjeli váltásban dolgozó kuvik is fölriadt a zajra, kiszólt a kéményből, s miután értesült az egyik verébtől, hogy mi van itt készülöben, úgy vélte: ki minek nem mestere, annak hóhéra, mit hallgatnak arra a kópéra, nagy tolvaj a szarka, kétli, hogy valami rendeset akarna.

De a verebek lehurrogták, a kuvik meg látva, hogy hiába beszélne, visszabújt a kéménybe.

A verebek meg tovább ricsajoztak. Gyakoroltak, ahogyan a szarka tanácsolta.

A szarka meg eközben csörögve, rikácsolva tovaröppent.

– Na, ezeket jól elintéztém, reggelre egészen berekednek, én meg addig szerzek egy tojást, azt szépen megiszom, van is egy fészek itt valahol, aztán leéneklek azt a pöttöm pacsirtát az égről. Halljam csak! Aha, most kél föl a tyúk a tojáról, buta egy szerzet, megtojik, s mindjárt kotkodácsol, még a verébnél is butább, butább, butább – csörögte elbizakodva a rabló.

De ez egyszer rajtavesztett, mert már üresen találta a fészket, jobban mondván csak egy kotlós tojást lelt benne (azért tette oda a gazda, hogy a tyúkot a fészekre szoktassa). A szarka gyanútlanul kiitta, ettől még recsegőbbre vált az amúgy is repedt hangja.

Úgy is történt minden, ahogyan kitervelte, hajnalra kelve a verebek csúnyán berekedtek, azt se tudták mondani: csip-csirip, álltában aludt el mindenik. A szarka viszont nekivágott az égnek, és fölhangzott az ének: csirr-csörr-csörrörő, csö-csö-csörr! De alighogy rákezdett a nótára, kövek, göröngyök repültek utána.

– Hess innen, mit csörögysz, átkozott szarkája! – s kicsin múlt, hogy egy kő kupán nem találta.

A pacsirta pedig minderről mit sem tudva, fölparittyázta magát a magosba, s gyönyörű énekbe kezdett, ettől aztán az emberek még a rikácsoló szarkáról is megfeledkeztek.

Kányádi Sándor

1. Alkoss rövid történetet a kulcsszavak segítségével! Mondd el!
(kulcsszavak: a legfontosabb szavak a történetből)

kulcsszavak: molnár lány király szalma rokka arany

2. Illik-e a történeted a Világcsúfja mese címéhez? Indokold meg!

3. Miről szólhat a mese a címe alapján? BeszéljeteK róla!

A Világcsúfja című magyar népmesével szakaszonként fogsz megismerkedni. Minden szakasz után végezd el a feladatokat a munkafüzetedben, csak ezt követően haladj tovább!

4. Hallgasd meg a mese első szakaszát!

Világcsúfja

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egyszer egy részeges molnár, s volt annak egy szép lánya.

Egyszer a király abba a városba került, ahol ezek laktak, s a molnár azt mondta neki:

– Van nekem egy nagyon szép lányom, aki a szalmából is aranyat tud fonni, jó pénzért eladom.

A király maga elé hívatta a lányt, sok pénzt adott az apjának érte, s elvitte magával. Megtömetett a palotában egy nagy szobát szalmával, rokkát adott a lánynak, és megparancsolta neki, hogy reggelre mind fonja meg aranynak, mert ha nem, akkor a fejét veszi.

48. oldal

5. Hallgasd meg a második szakaszt!

Nagyon sírt-rítt a lány, mert nem tudott ő a szalmából aranyat fonni, s félt. Reggel felé aztán kinyílt az ajtó, s bejött egy kis törpe.

– Miért sírsz, édes lányom?

– Hogyne sírnék-rínék, mikor a király azt parancsolta, hogy ezt a szalmát mind fonjam meg aranynak reggelre, mert különben fejem veszi! De én ehhez nem értek!

– Hiszen ez nem baj, megfonom én, de lássuk, mit adsz érte.

Csakhogy nem volt a lánynál semmi, hát a kendőjét adta érte. A törpe meg ült a rokkához, és máris megvolt az egészszel. Reggel aztán előjött a király, látta, hogy minden csupa aranyfonal, s még nagyobb szobát tömetett meg szalmával. Ekkor is bejött reggel felé a törpe, és a molnárlány gyűrűjéért

megfont minden szalmát aranyrak. Harmadszorra a legnagyobb szobát tömte meg szalmával a király, a lány meg egész reggelig várt, de csak nem jött segítség. No de akkor mégis! Úgy sietett, hogy alig tudott lélegzetet venni. A lány meg már csak a ruháját tudta volna cserébe adni.

– Azt nem – mondja a törpe –, hisz az neked is kell, de ígérd meg, ha királyné leszel, az első gyereked nekem adod!

A lány meg azt gondolta, hogy sosem lesz ő királyné, beleegyezett, s a törpe megfonta a szalmát.

48–49. oldal

6. Hallgasd meg a harmadik szakaszt!

Reggel pedig már az udvari néppel jött a király, és feleségül kérte a molnárlányt, ki a sok minden mellé még szép is volt. Boldogan éltek együtt épp egy álló esztendeig, és az alatt a királyné meg is feledkezett az ígérteréről. Született egy kisfia. Egy hét múltán nyílik az ajtó, odamegy a törpe az ágyhoz úgy hajnal felé, s azt mondja, hogy jött a gyermekért. Nagy **rívást** csapott erre szegény királyné, hogy ad kincset, bármit inkább, de annak más nem kellett, csak a gyerek. Megsajnálta viszont, s azt mondta neki:

– Három napot adok, hogy addig kitaláld, mi a nevem!

49–50. oldal

rívás:
sírás

7. Hallgasd meg a negyedik szakaszt!

Megörült a királyné, és egész nap csak neveket tanult. Hajnalban mind sorolja egymás után a törpének, de az már elunta.

– Nem igaz, nem igaz – mondta, és eltűnt. Így volt másnap is. Akkor sem találta ki, szörnyen aggódott is miatta. Harmadnap aztán elküldte egy hűséges szolgáját az erdőbe a **javasasszonyhoz**, nem tudna-e neki tanácsot adni.

De a szolga csak este ért haza, mikor pedig délben meg kellett volna jönnie. Nem találta otthon a javasasszonyt, kifigyelt viszont valamit, amíg várakozott. Egy kis törpét látott táncolni a fán, amint egyre azt dalolja, hogy:

– Hegyen-völgyön lakodalom, a kis királyfit elhozom;
de jól jártam, hogy nem tudja, hogy a nevem Világcsúfja.

A királyné, amint ezt meghallotta, nagyon megörült, megdicsérte, meg is ajándékozta a szolgáját a szemfülességéért. A kis törpe meg jött hajnalban megint. Kezdte előbb találgatni a nevét a királyné, de aztán azt mondta neki:

– Hát mi vagy, ha egyik se vagy? Csak tán nem Világcsúfja vagy?

Nagyon mérges lett a kis törpe erre, annyira, hogy megnyílt a föld alatta, elsüllyedt, senki nem is látta többé.

A palotában meg máig boldogan élnek, ha közben meg nem haltak.

Magyar népmese

50. oldal

1. Másold le a kiemelt szavakat a füzetbe! Írd melléjük a jelentésük betűjelét!

feltarisznyálta

regement

abrosz

összekalácsolta

a) nagy létszámú katonai egység

b) étkezéskor az asztal leterítésére szolgáló terítő

c) összefonta, összekulcsolta

d) néhány napos útra élelemmel ellát

2. Hogyan hangozhatott az elkezdett párbeszéd? Alkosd meg szóban a padtársaddal! Mutassátok be az osztálynak!

Jancsi: – Édesanyám, én elmegyek szerencsét próbálni.

anya: – ...

Jancsi: – ...

anya: – ...

3. Hallgasd meg a mesét!

Kígyós Jancsi

1. rész

Volt egyszer egy szegény asszony s annak egyetlen fia, annak a fiúnak Jancsi volt a neve.

Azt mondja Jancsi egyszer az anyjának:

– Édesanyám, én elmegyek szerencsét próbálni. Talán szerencsém lesz, s szerzek valamit, kendnek is jobb lesz az élete.

A szegény asszony pogácsát sütött, feltarisznyálta a fiát, s Jancsi elindult hetedhet ország ellen. Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, s amint egy rengeteg erdőn menne keresztül, megszólítja valaki.

Néz erre, néz arra, nem lát senkit. Aztán felnéz egy fára, s hát annak a felső ágára rá van tekeredve egy kígyó, ez szólott hozzá.

Azt mondotta Jancsinak a kígyó:

– Te legény, végy le a fáról, s vígy haza az édesapámhoz, bizony nem bánod meg.

Jancsi felmászott a fára, a kígyót szépen letekerte az ágról, az meg mindjárt rátekerőzött a nyakára, de nem bántotta Jancsit. No, leereszkedik a fáról, továbbbindul Jancsi, s kérdi a kígyótól:

– Hát hol lakik a te édesapád?

– Látod-e amott azt a nagy tüzet? – mondotta a kígyó. Ott lakik az én édesapám gyémántpalotában.

Hitte is, nem is Jancsi ezt a beszédet, de azért csak vitte a kígyót, többet nem kérdezősködött. Tovább mennek, mendegélnek, s egyszerre csak eléjük áll egy disznó nagy rőfögéssel.

Azt mondja Jancsinak a disznó:

– Tedd le azt a kígyót, legény, mert téged is megvarázsol, mint engem! Lá-tod-e, én királyfi voltam, s disznónak varázsolt.

– Nem bánom én, akárminek varázsol – mondotta Jancsi –, megígértem, hogy hazaviszem, szavamnak állok.

Amint egypár lépéssel továbbmentek, azt mondja a kígyó:

– Szerencséd, hogy nem hallgattál arra a disznóra! Királyfi lehetne még most is, de megvarázsoltam, mert hiába kértem, hiába könyörögtem, nem vitt haza az édesapámhoz.

Még egy hajításnyira sem értek, elé-jük toppan egy ló, s az is azt mondja Jancsinak:

– Tedd le azt a kígyót, te legény, mert téged is megvarázsol, mint en-gem.

– Nem bánom én, ha meg is vará-zsol – mondotta Jancsi –, megígértem, hát szavamnak állok.

Mikor egy kicsit továbbhaladtak, azt mondotta a kígyó Jancsinak:

– Látod, Jancsi, ezt is azért varázsol-tam meg, mert nem vitt haza az édes-apámhoz.

Tovább mennek, hát jó velük szem-be egy bika, azzal is hasonlóképpen járnak. Mikor kicsit eltávolodtak a bi-kától, azt mondja a kígyó:

– Látod, te legény! Ez mind a három királyfi volt, s mind a hármat kértem, hogy vegyen le a fáról, vigyen haza édesapámhoz, de egyiknek sem volt annyi szíve, hogy megkönyörüljön rajtam. Azért varázsoltam meg mind a hármat.

Aközben megérkeztek ahhoz a nagy tűzhöz, amelyet messziről láttak. Attól a tűztől nem messze volt a gyémántpalota, abban lakott a kígyó édesapja: a kí-gyók királya.

A gyémántpalota előtt egy regement katona állott őrt, s mikor Jancsi odaért a kígyóval, szépen két sorba állottak, s úgy tisztelegtek.

– Hallod-e, te jó legény! Az édesapám, amiért engem hazahoztál, annyi ezüs-töt és aranyat kínál, amennyit csak elbírsz, talán még többet is, de te ne fogadj el semmi egyebet, csak azt a nagy abroszt, amelyik az ebédlőasztalra van fel-terítve.

Történetkép

Helyszín: Jancsi otthona, egy rengeteg erdő

Szereplők: Jancsi, Jancsi édesanyja, kígyó, disznó, ló, bika

A probléma: Jancsi elindult szerencsét próbálni.

1. esemény: Az erdőben találkozott egy beszélő kígyóval.

2. esemény: Ígéretet tett a kígyónak, hogy hazaviszi az édesapjához.

3. esemény: A három elvarázsolt királyfi sem tudja lebeszélni róla.

4. esemény: A palota előtt egy regiment katona fogadta őket.

5. esemény: A kígyó tanácsa, hogy csak az abroszt kérje jutalmul.

A megoldás:

Jancsi az ígérete szerint hazavitte a kígyót az édesapjához.

Az üzenet (Miről szól valójában a történet?):

Az ígéret szép szó, ha megtartják, úgy jó.

Jancsi kitartóan küzdött, és kiállta a próbákat, melyek az út során vártak rá.

Milyen értékek domborodnak ki a történetben?

bátorság, szavahihetőség, hűség, megbízhatóság, kitartás, becsületesség

1. Vajon megfogadja Jancsi a kígyó tanácsát? Mondd el, mi lesz a sorsuk! Beszéljetek róla az osztályban!

2. Hallgasd meg a mese második részét!

Kígyós Jancsi

2. rész

Bemennek a palotába, fogadja a kígyókirály nagy örömmel őket, s mondja lelkes szóval Jancsinak:

– Kívánj akármit, te legény! Adok neked aranyat, ezüstöt, gyémántot, amiért visszahoztad egyetlen leányomat.

– Nem kell nekem, felséges királyom, sem aranya, sem ezüstje, sem gyémántja – mondogatta Jancsi –, csak az a nagy abrosz, amelyik az ebédlőasztalra van felterítve.

– Jól van, fiam – mondja a kígyókirály –, neked adom, pedig ez a legdrágább kincsem a leányom után. Mert úgy tudd meg, hogy ennek az abrosznak csak be

kell hajtani a négy sarkát, s tele lesz mindjárt étellel-itallal. Ha ezt az abroszt megörzöd, ételre-italra nem lesz gondod az életben.

Ott mindjárt meg is mutatja a király, hogy mit tud az abrosz.

Behajtja a négy sarkát, s hát annyi rajta az étel-ital, hogy csak úgy ropogott alatta az asztal, pedig színarany volt mind a négy lába, de még a fedele is.

Leültek az asztal mellé, biztatja Jancsit a kígyókirály:

– Egyél-igyál, fiam!

Esznek-isznak, s egyszer csak mi történik, mi nem – nem egyéb a nagy semminél –, elég az, hogy kerül-fordul az asztal körül a kígyókirály lánya, s hát egy szempillantásra csak eltűnik, mintha a föld nyelte volna el, s ott van helyette egy szépséges szép leány, de olyan szép, hogy Jancsinak szeme-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól.

Megszólal a lány:

– Csudálkozol, ugye, te legény, pedig úgy nézz meg, hogy én vagyok az a kígyó, akit hazahoztál.

– Nem bánom én – mondta Jancsi –, ha az vagy, ha az nem vagy, de ha előbb látlak, bizony nem az abroszt kérem az apádtól, hanem téged.

Azt mondja a kígyókirály:

– Ne búsulj, fiam! Neked adom az abroszt is, neked adom a leányt is, s adok mellé tenger kincset, élhettek vígan, míg a világ s még két nap.

De bezzeg megörült ennek a beszédnek Jancsi, nemkülönben a kígyókirálykisasszony. Mindjárt nagy lakodalmat csaptak – hét álló nap s hét éjjel táncoltak. Akkor a fiatalok hatlovas hintóba ültek, úgy indultak a Jancsi hazájába.

Ahogy megérkeztek a Jancsi hazájába, éppen olyan gyémántpalotát építettek, mint a kígyókirályé. Beköltöztették a Jancsi anyját is. Bezzeg jó dolga volt azután, kezét-lábát összekalácsolta, úgy élt, mint a királyné. Itt a vége, fuss el véle!

Magyar népmese

1. Írj ötsorost a füzetedbe a király szóval!

1. Ki? (1 szó) király
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Olvasd el a szópárok oszlopait megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

elment – ment el

kivette – vette ki

meglátta – látta meg

megfogta – fogta meg

hazavitte – vitte haza

fölkereste – kereste föl

felültette – ültette fel

hazaértek – értek haza

elnevezték – neveztek el

beleültette – ültette bele

továbbhajtott – hajtott tovább

megszolgált – szolgált meg

3. Milyen változást tapasztalsz a szópárokon belül? Észrevételedet oszd meg társaiddal!

4. Hallgasd meg a mesét!

Világszép Ilonka

1. rész

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy leánya. Ez a leány olyan szép volt, hogy messze földről csodájára jártak. A szépségéért el is nevezték Világszép Ilonkának.

Addig beszéltek a népek Világszép Ilonkáról, hogy a királynak is, aki éppen házasulandó legény volt, fülébe jutott a híre, s attól fogvást nem volt nyugodalma sem éjjel, sem nappal. Volt az udvarban egy festő, s ennek azt mondta a király:

– Menj el ahhoz a Világszép Ilonkához, s ferd le nekem, hadd lám, csakugyan olyan szép-e, amint mondják! Mert ha olyan, Isten, Krisztus úgy segítjen, feleségül veszem.

Elment a festő, fölkereste Világszép Ilonkát, lefestette, s hazavitte a képet a királynak.

– Itt van, felséges királyom, éppen szakasztott ilyen, mint a kép. Magam se láttam ilyen szépet, mióta e világra születtem.

Nézi, nézi a király a képet, s szeme-szája tátva maradt a nagy erős csodálkozástól. Mindjárt hívatta az udvarmestert, megparancsolta, hogy fogasson be hat bársonyhintóba, s hozassa el Világszép Ilonkát az egész nemzetségével.

No, azt bizony könnyen elhozhatták. Elég lett volna egy hintó is, mert Világszép Ilonkának az apján kívül senkije sem volt. Szépen beleültették a hintóba Ilonkát, az apja felült a bakra, a kocsis mellé, s azzal megindultak a király városába. Mentek, hol lassan, hol sebesen, s egyszer aztán belekerültek egy nagy rengeteg erdőbe. Amint az erdőben haladnak, csak elébük toppan egy vén cigányasszony a leányával. Csúf volt mind a kettő, mint az ördög. A vénasszony megállítja a kocsist.

– Állj meg, kocsis, végy fel a hintóba, s bizony megszolgálom!

– Félre az útból, vén boszorkány! – rikkantott rá a kocsis. – Tudod-e, hogy ez a király hintója?!

Hallja ezt a beszédet Világszép Ilonka, kihajlik a hintóból, s mondja:

– Csak hagyjad, hadd üljenek fel, azt akarom, hogy a mai nap mindenkinek jó nap legyen!

Azzal felültette magával szemközt a cigányasszonyt s a leányát, a kocsis pedig továbbhajtott. Kevés idő múlva egy nagy folyóhoz értek. A vén cigányasszony itt nagy hirtelenséggel megfogta Világszép Ilonkát, kivette két szemét, s azzal a folyóba lökte. A kocsis meg a szegény ember semmit sem vettek észre, s hajtottak tovább.

Hazaérnek a király udvarába, s szalad a király a hintó elé, hogy levegye a Világszép Ilonkát. Haj de szinte kőbálvánnyá változott, mikor meglátta a vén banyát s leányát.

– Hiszen ez a világcsúf leány nem a Világszép Ilonka! – kiáltott a király szörnyű haraggal.

Nézi a szegény ember, nézi a kocsis is. Mennyre-földre esküdznek, hogy ők Világszép Ilonkát hozták, s ez a világcsúf leány csak az erdőben ült fel a hintóba. De a vénasszony is mennyre-földre esküdött, hogy ő a szegény ember felesége, az a leány meg az ő leánya, Világszép Ilonka, csak az úton egy kicsit megfeketedett.

– Jól van – mondá a király –, most már a szavamat meg nem másítom. Ha szépségében feleségül akartam venni, feleségül veszem csúfságában is, de téged, szegény ember, sírig tartó tömlöcbe vettetek, amiért nem vigyáztál a leányod szépségére.

Eleget beszélt a szegény ember, hogy egész úton le sem eresztették a hintó födelét, hogy nap sem sütött a leányára, hogy az ő leányát elvesztette ez a vén boszorkány, de emezek még jobban győzték szóval, s a király nekik hitt, a szegény embert pedig tömlöcbe vettette.

1. Olvasd el és figyeld meg a haikut! Készíts te is haikut a minta alapján a füzetedbe!

(A haiku japán versforma. Három sorból áll a témával kapcsolatban. 5, 7, 5 szótagból épül fel, és a sorok nem feltétlenül rímelnek.)

Haiku Japán versforma

Minta – Téma: **becsület**

1. sor: 5 szótag: **mindenkor fontos**
2. sor: 7 szótag: **szükséges az élethez**
3. sor: 5 szótag: **meg kell őrizni**

Téma: **igazság**

1. sor: 5 szótag
2. sor: 7 szótag
3. sor: 5 szótag

2. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

halászkunyhó KIDOB könnycsepp BEMEGY vénember MEGSZÓLAL
gyémántgyöngy KÖZBESZÓL cigányasszony ELTÁVOZIK vadkacsa
FELKIÁLT udvarmester BELESZÓLOK öregember MEGILLET

3. Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a megfelelő számot!

a. Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b. Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c. Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés

4. Hallgasd meg a mesét!

Világszép Ilonka

2. rész

Eközben Világszép Ilonkát vitte a folyó, sodorta, sodorta mind tovább, tovább, egyszer aztán kidobta a partjára, éppen egy halászkunyhó elé.

Abban a halászkunyhóban egy öreg halász meg a felesége laktak, s éjfélidőben keserves sírásra ébredtek fel. Megszólal a halászné:

– Hallá-e, gazda, valaki sír az ajtó előtt.

– Bizony, mintha én is sírást hallanék – mondá a halász. – Már csak kinézek, hogy mi van odakinn.

Kimegy a vén halász, s hát az ajtó előtt egy csuromvíz leány ül, s úgy sírdogál magában. Nézi, nézi, s hát annak a leánynak mind a két szeme hiányzik, de a könny úgy potyogott a szeme gödréből, mint a záporosó, s – láss csudát! – minden könnycsepp egy-egy gyémántgyönggyé változik.

Kérdi az öreg halász:

– Ki vagy te, mi vagy te, szegény leány?

Elmondja Világszép Ilonka, hogy ki s mi, s hogy mi történt vele.

– Ne búsulj, leányom – mondá a vén halász –, jere be hozzám, itt élélhetsz halálad napjáig, nekünk úgysincs gyermekünk.

Megköszönte a leány a szívességet, s bement, de csak sírt, mindig sírt. S amint sírt, folyton-folyvást pergett ki a szeme gödréből a gyémántgyöngy.

Azt mondá egyszer a vén halász:

– No, már elég volt a sírásból! Egyet se sírj többet, mert én addig meg nem nyugszom, míg a szemedet vissza nem kerítem.

Fogta a teméntelen sok gyémántgyöngyöt, s elindult azokkal világgá. Árulta városról városra, s bezzeg minden asszony, minden leány szerette volna megvenni, de a vén halász azt mondta, hogy a világ minden kincséért sem adja, csak két szemért. Jaj de kikacagták mindenütt a halászt! Vén bolond! Ki adja majd oda a szemét!

Jól van, ment tovább. Addig ment, amíg a király városába nem ért. Ott egyenest ment a világcsúf királynéhoz. Mutatja a gyönyörűséges drágagyöngyöket. Megörült a világcsúf királyné, hogy majd kiugrott a bőréből. Azt kérdezte, hány zsák aranyat adjon érte.

Felelt a vén halász:

– Nem kell, ha mind ideadod is, ami arany van az országodban, de két szemért neked adom, felséges királyné.

Bejön a vén cigányasszony, s mondja neki a leánya, hogy milyen bolondságot kíván az a vénember.

– Hát add oda neki a Világszép Ilona szemét! – suttintja a vén boszorkány. – Úgysem veszed hasznát.

Na, volt öröm! Mindjárt elékeresték a Világszép Ilonka szemét, átadták a vénembernek, s még jól kacagtak a „vén bolondon”, mikor eltávozott.

Ment az öregember, meg sem állott, míg hazáig nem ért. Világszép Ilonka még mindig sírt, mert el nem tudta hinni, hogy szem helyett szemet lehessen találni. Márpedig a vén halász talált. Az ám, megtalálta az Ilonka szemét. Egyszeriben visszatette a helyére, s hát – Uram, Jézus! – most még ezerszer szebb lett Világszép Ilonka, mint annak előtte.

Telt-múlt az idő. A vén halász elment halászni, s magával vitte Ilonkát is. Amint a folyó partján halászgatnának, arrafelé tart csónakon két vadász, akik vadkacsákra lövöldöztek. Az egyik vadász csak felkiált:

– Nézz oda, látod azt a leányt?!

– Látom – mondá a másik –, de olyan szép, hogy mindjárt megvakulok a nézésétől.

– Az Isten istenem ne legyen, ha ez nem Világszép Ilonka! – mondá az első.

– Ejnye, felséges királyom, ez csakugyan Világszép Ilonka!

A király meg az udvarmestere volt a két vadász, s mindjárt kikötöttek a parton.

Szaladtak a leányhoz.

Köszön a király, s kérdi:

– Hogy hívnak téged, te szép leány?

Feleli a leány:

– Azelőtt Világszép Ilonkának hívtak, de most már nem tudom, megillet-e az a név, mert egy esztendeje, hogy tükörbe nem néztem.

– No, ha egy esztendeje, hogy nem néztél tükörbe, hát hidd meg, hogy most ezerszer szebb vagy, mint azelőtt. Velem jössz te mostan.

– Hohó – szólalt meg a vén halász –, abba még én is beleszólok!

– Szólhat kend ezeret is – mondá a vadász –, mert én király vagyok!

Közbeszól most Világszép Ilonka:

– Igaza van a vén halásznak, felséges királyom, mert neki köszönhetem a szemem világát.

Aztán elmondott mindent, úgy, ahogy történt.

A király egyszeriben hazaszalasztotta az udvarmesterét két hintóért, az egyikbe ő ült Világszép Ilonkával, a másikba a vén halász meg a felesége. Az udvarmesternek meg azt mondta: jobb, ha nem szorul a hintóba, menjen haza csónakon.

Hamarosan otthon voltak, s amint a hintó befordult a kapun, nagyot kiáltott a király:

– Ki a házból, boszorkányok!

Egyszeriben kihúzatta a vén boszorkányt is, a leányát is a palotából, s mind a kettőt négy-négy darabba vágatta, s úgy tétette ki a város kapujára. A szegény embert pedig mindjárt kieresztette a tömlöcből, s olyan vendégséget csapott, hogy hetedhét országon túl is híre ment.

Így volt, vége volt, igaz volt!

Magyar népmese

1. Csoportosítsd a füzetedbe a számok segítségével!

mesekezdés:

1. egyszer volt, hol nem volt
2. ma is élnek, ha meg nem haltak
3. így volt, mese volt, talán igaz se volt
4. egyszer régen, nagyon régen

mesebefejezés:

5. aki nem hiszi, járjon utána
6. itt a vége, fuss el véle
7. volt egyszer egy király
8. hol volt, hol nem

2. Olvasd el a párbeszédet az írásjeleknek megfelelő hanglejtéssel!

- Mi járatban vagy erre, te cigányasszony?
- Jó uram, engedj be!
- Gyere csak... gyere!
- Milyen jó vagy hozzám, uram. Mit adhatok én cserébe néked?
- Gyönyörű hajadat akarom!

3. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes hanglejtéssel!

Vunida marcangolta.

Vunida szívét marcangolta.

Vunida szívét marcangolta a bánat.

Vunida szívét betegre marcangolta a bánat.

Vunida szívét betegre marcangolta a bánat, ha nézett.

Vunida szívét betegre marcangolta a bánat, ha fiaira nézett.

Vunida szívét betegre marcangolta a bánat, ha csontsovány fiaira nézett.

4. Hallgasd meg a mesét!

A cigányasszony meg az ördög

Élt egyszer valamikor régen, amikor még csak a cigányok tudtak sírni, egy tündökletesen szép asszony, akinek tizenhárom gyereke volt. Úgy hívták, Vunida. Olyan szegények voltak, hogy reggeltől estig csak aludtak, hogy ne kínozza gyomrukát az éhség! Vunida szívét betegre marcangolta a bánat, ha csontsovány fiaira nézett.

– Mit tegyek? Mit tegyek! – sikoltozta hosszú haját tépve.

Egy reggel felvette egyetlen jó ruháját, felkötötte féltve rózsás kendőjét, hogy elmegy szerencsét próbálni, kenyeret koldulni a fényes paloták elő. Meghagyta gyerekeinek, hogy a kunyhóba senkit ne engedjenek be, majd elővette eszten-

deje elhalt ura zöld kalapját, letette a földre, és háromszor átugrotta, hogy szerencsével járjon. Elindult. Ahogy ment, mendegélt, meglátta őt az ördög, aki nyomban beleszeretett az asszonyba. Meg is szólította rögtön.

– Vunida, te! Légy a feleségem, lesz szép ruhád, teli kamrád, apró termetű, fekete lovacska. Nem kell koldulnod, szép Vunida!

Az asszony majd szörnyethalt, ahogy meglátta a szőrös testű, szarvait vakargató ördögöt. Hányta is magára a keresztet, de nem segített rajta. Az ördög továbbra is a nyomában loholt. Ekkor háromszor megpördült maga körül, szoknyája alját a fejére borította, és futni kezdett, ahogy csak a lába bírta.

Az ördög nagyot nevetett az asszony mesterkedésein. Varázsolt egy palotát rögvest, ő maga pedig ifjú, szép herceggé változott, és várta az asszonyt. Nem kellett sokáig várnia. Vunida, ahogy meglátta a díszes palotát, azon nyomban dörömbölni kezdett kapuján. Az ördög kezeit dörzsölgetve kinyitotta a kaput, és így szólt:

– Mi járatban vagy erre, te cigányasszony?

– Jó uram, engedj be! Az előbb találkoztam a sátán egyik fiával, és igencsak megijedtem. Kenyeret koldulni indultam tizenhárom szép fiának. Szánj meg engem – könnyörgött Vunida kétségbeesve.

– Gyere csak... gyere. Itt nem kell félned senkitől. Kapsz puha kenyeret fiaidnak, meg egy egész, sült tinót is – csalogatta be az ördög a reszkető asszonyt a palotába.

– Milyen jó vagy hozzám, uram. Mit adhatok én szegény asszony cserébe néked? Szépen varrok... Talán egy aranypalástot hímezhetnék.

– Nem kell nekem aranypalást! Gyönyörű hajadat, erdőillatú csókotat akarom! – válaszolta az ördög, aki nem tudott betelni az asszony szépségével.

Vunida könnyörgőre fogta a dolgot.

– Engedj utamra, vissza a gyerekeimhez, jó uram. Éhesek, fáznak szegény árváim. Tán már farkasok ólálkodnak földbe vájt kunyhók körül.

– Nem engedlek! Itt maradsz velem örökre! – kiabálta az ördög, és hatalmas, égiszerű falat varázsolt a palota köré.

Sírt Vunida éjjel-nappal, de az ördög csak ölelte, csókolta, el nem engedte volna egy pillanatra sem. Ám egyszer úgy elaludt a pokolfajzat, hogy Vunida, kendőjét jól megpakolva ennivalóval, ki tudott szökni a palotából. Dehogy állította meg az égiszerű fal! Foggal-körömmel lyukat vájt benne, és rohant a kunyhó felé. Az ördög megérezte, hogy az asszony nincs mellette. Tűvé tette a palotát, és megtalálta a falba vájt lyukat.

– A pokolba! – káromkodott vörösén a méregtől, és Vunida után vetette magát. – Állj meg, asszony! Állj meg! Gyere vissza!

– Dehogy megyek! – sikította Vunida, és még gyorsabban futott. Könnyörgött az ördög, de mivel ez nem segített, fenyegetőzni kezdett. De hiába.

tinó:
fiatal ökör,
bikaborjú

– Megátkozlak, cigányasszony! – kiabálta esztét vesztve. De az asszony még erre sem állt meg.

Az ördög fekete csókává változott, és Vunida fényes hajába tépett karmaival.

– Átkozott légy! Meggyfa legyen belőled a kunyhód előtt! Húsodat egyék, véredet igyák a gyerekek! – káromta a madárrá lett ördög.

Alighogy elhallgatott az ördög, égzengés támadt, de még a föld is megnyílt. Vunida nagy fájdalmat érzett testében, és földbe gyökerezett a lába. Meggyfává változott valóban.

A tizenhárom fiú a furcsa zajra mind ott termett a kunyhó előtt. Tágra nyílt szemük a csodálkozástól, amikor meglátták a roskadásig teli meggyfát és a fán káromó fekete madarat. Parittyával azon nyomban lelőtték a csókát, megsütötték, és megették.

De a meggyfát is lekopasztották. Egy szem nem sok, annyit sem hagytak az ágakon. Csurgott állukon a meggy vörös leve, mint a vér. A fa szelíden sóhajtozott, de másnapra ugyanannyi gyümölcsöt termett. A tizenhárom fiú megerősödött, és elindultak megkeresni az anyjukat. A fa valódi könnyeket sírt, ahogy utánuk nézett, de megszólalni nem tudott!

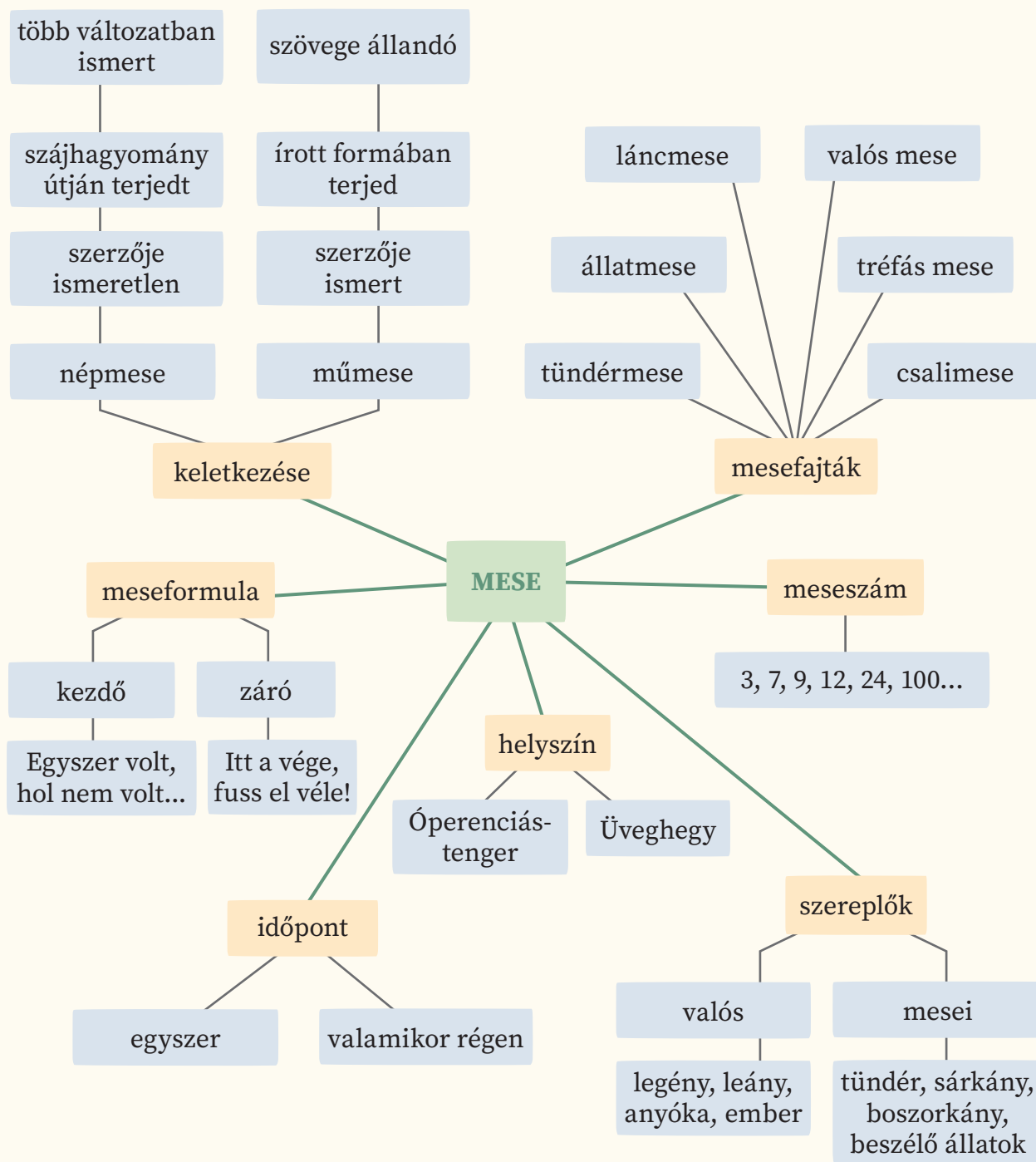
Ment, mendegélt a tizenhárom fiú. Folyókon, hegyeken keltek át, faluról falura jártak, városról városra, kérdezték, kutatták a szép Vunida nyomát, de nem találták sehol.

Egyszer betévedtek egy díszes, fekete sátorba, ahol ősz szakállú bölcs mondott igaz meséket. Hallották az ördög és a cigányasszony történetét is, de nem ismertek rá Vunida szerencsétlen sorsára. Vándoroltak hát tovább, fekete madarak kísérték őket káromva. Azóta is bolyonganak a világban – hiába, éhségüket és szomjukat anyjuk húsával, anyjuk vérével, a cigánymeggyel csillapítva...

Cigány népmese

1. Tanulmányozd a meséről készült gondolattérképet!

2. Válasszatok egyet a megismert mesék közül! Csoportban készítsetek hozzá gondolattérképet az itt látható kulcsszavak segítségével! Használjátok hozzá a mese szövegét!

3. Készíts haikut a füzetedbe a *körforgás* vagy a *változás* témához!

Haiku

Téma: *körforgás*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

Haiku

Téma: *változás*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

4. Hallgasd meg a verset!

Csodafiú-szarvas

Tavaszkerekedik,
bimbó tüzesedik,
jázminfával fényes
agancs verekedik,
csodafiú-szarvas
nekitülekedik,
nekitülekedik.

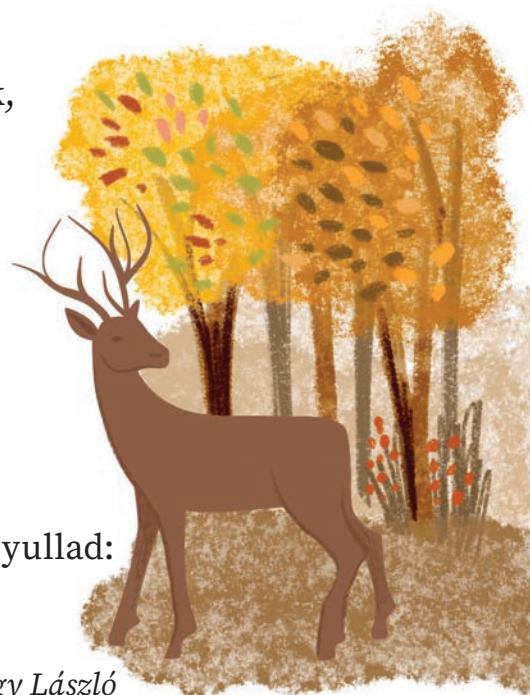
Jázminfa virágát
lerágom hajnalra,
inaimmal ugrok
nyárdelelő napba,
pörkölődök, vékonyodok,
maradok magamra,
maradok magamra.

Vadászok meglőnek,
golyó a szügyemben,
Balatonban a sok víz,
mind az én könnyem,
sírva sírok, sírva sírok,
ha sietek lemaradok,
csodafiú-szarvas
hiába vagyok,
hiába vagyok.

Deresen, havasan
eljön a karácsony,
csodafiú-szarvas
föláll az oltáron,
szép agancsa gyúlva gyullad:
gyertya tizenhárom,
gyertya tizenhárom.

Nagy László

1. Olvasd el a szószerkezeteket helyes hangsúllyal és hanglejtéssel!

öreg szolga
gazdag ember
rongyos gyermek
megszeppent gyerek

pompás ház
díszes kapu
kinőtt kabát
fakó kucsma

csendes éj
legszebb karácsony
legnagyobb ajándék
fölösleges pénzkidobás

2. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

FÖLD körbeutazta SZERETET visszaérkezett KARÁCSONY rámordult
VÁLASZ megérintette LÉLEK visszafordult ÉRZÉS lehajolt ISTEN
BOLDOGSÁG megsimogatta SZÍV leguggolt FÉNY megtalálta ÉHSÉG

3. Hallgasd meg a történetet!

Csendes éj

Egyszer egy gazdag ember nagy útra indult, mert meg akarta találni Istent. Nagy vagyont költött a hosszú útra, körbeutazta az egész Földet, de mivel sohasem volt szívében szeretet, nem találta meg Istent.

Szomorúan érkezett vissza. Épp karácsony estéje volt. Lehajtott fejjel ballagott hazafelé, lépteinek zaját felfogta a friss hó. Pompás háza díszes kapujában egy szegény kisfiú üldögélt kopott, kinőtt kabátban. A gazdag ember türelmetlenül rámordult.

– Menj az utamból! Mit keresel itt?!

– Hát... csak a karácsonyfát néztem az ablakon át... Olyan szép... – hangzott a félénk válasz, és meleg barna szemek néztek fel a fakó kucsma alól.

– Eredj innen! Útban vagy, nem látod?!

– förmedt rá az uraság a megszeppent gyerekre.

De amint ezt kimondta – talán életében először –, megbánta, amit tett. Megállt, visszafordult. Maga sem tudta, mi történik vele. Mintha valami megérintette volna a lelkét. Most másképp látta önmagát és a gyermeket, akit ismert az utcáról.

– Állj meg! Gyere vissza! – szólt zavartan a gyermek után. Lehajolt hozzá, a szemébe nézett, megsimogatta a fejét. Érezte, hogy selymes a haja és hideg a homloka. Ujjai reszketni kezdtek, eddig nem tapasztalt érzés töltötte el. Aztán leguggolt a gyerekekhez:

– Gyere be hozzám... – mondta lassan, szinte csodálkozva saját szavain. – Én is nagyon megéheztem... Szólok a szakácsomnak, hogy ma a te kedvenc ételedet készítse el nekünk. – Majd felbátorodva így folytatta: – Ne félj tőlem többé! Ellátlak étellel, ruhával, jut belőle a testvéreidnek, szomszédaidnak is! Bármikor eljöhetsz hozzám ezentúl, és nem fogsz éhezni soha!

A házba lépve a főkomornyik igen elcsodálkozott ura boldogságtól sugárzó arcán, s mellette a rongyos, szegény gyermekén, aki a kezét fogta.

Gyanakodva csak ennyit kérdezett:

– Jól van... uram? – és összeráncolta homlokát.

– Soha életemben nem voltam még ilyen jól! – hangzott a gazdag ember vidám válasza.

– Készíttess gyorsan fürdővizet és vacsorát, őneki is – nézett boldogan a kisleányra, tekintetük egymásra talált –, mert nagyon éhesek vagyunk!

– Sikeres volt az útja, uram? Megtalálta Istent? – érdeklődött aggódva az öreg szolga, gazdája tekintetét kémelve.

– Az egész utam fölösleges pénzkidobás volt, barátom! – hangzott a válasz.

– Csak itthon kellett volna körülnézni, és észrevenni a tennivalókat. Csak nyitott szemmel és szívvel kellett volna élnem, úgy, ahogyan eddig sohase tettem! Fölösleges volt az utam, mégis megtaláltam Istent! Itthon, a házam előtt... – Aztán az értetlenül álló inas vállára tette jobb kezét, és így szólt:

– Menj, hívd át a szomszédból a szegényeket! És szólj a szakácsnak, hogy semmivel ne spóroljon!

Sokáig vacsoráztak, beszélgettek, s életükben először a szolgák is együtt étkezhetek gazdájukkal. És attól kezdve megváltozott minden. A karácsonyfa gyertyáinak fénye betöltötte a szobát; szebben ragyogott, mint valaha.

– Ez eddigi legszebb karácsonyom, mert most kaptam a legnagyobb ajándékot! – mondta boldogan a gazdag ember.

Mialatt körülállták a karácsonyfát, odakint újra hullani kezdett a hó. Csendes éj ölelte át a házat, amelynek ablakaiból fény és szeretet sugárzott.

Nagyváradi János

1. Emlékszel? Olvasd el újra a 2. osztályban tanult verset!

Itt van a szép karácsony

Itt van a szép, víg karácsony,
Élünk dión, friss kalácson:
mennyi finom csemege!
Kicsi szíved remeg-e?

Jó gyermekek mind örülnek,
kályha mellett körben ülnek,
aranymese, áhitat
minden szívet átítat.

Karácsonyfa minden ága
csillog-villog: csupa drága,
szép mennyei üzenet:
Kis Jézuska született.

Pásztorjátsszók be-bejönnek
és kántálva ráköszönnek
a családra. Fura nép,
de énekük csudaszép.

Tiszta öröm tüze átég
a szemeken, a harangjáték
szól, éjféli üzenet:
Kis Jézuska született!

Dsida Jenő

2. Írj ötsorost a füzetedbe az *ünnep* szóval!

1. Mi? (1 szó) **ünnep**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

3. Hallgasd meg a verset!

Az ünnep azé, aki várja

Aki magot szór ablakába,
és gyertya vár az asztalán.
A várók nem várnak hiába.
Egy angyal kopogott talán?

Szárnysuhogás az ablakon túl –
vigyázz! Kinézni nem szabad!
Künn az angyalhad térül-fordul,
egy pillanatra látszanak.

A karácsonyfát hozzák – hallod?
– egy koppanás, és leteszik.
Fényben úszik az üvegajtód,
s megint suhogás. Mi ez itt?

Zöld angyaltoll: egy kis fenyőág,
karácsonyszagú és meleg.
„Gyűjtsd meg a legutolsó gyertyát!”
Ez az angyali üzenet.

És be is mehetsz – vár az ünnep,
és minden zárt ajtót kitar.
A fa alatt angyalok ülnek –
az ünnep azé, aki vár.

Szabó T. Anna

1. Írd le a kiemelt szavakat a füzetbe! Írd melléjük a jelentésük betűjelét!

szerencse

kemence

gabona

véka

parola

a) kalászos növények, melyek magvából kenyér készül

b) gabonafélék űrmértéke (25–30 liter)

c) akaratunktól független, véletlen esemény

d) üdvözlő kézfogás

e) fűtésre, sütésre használható nagyobb zárt tűzhely

2. Hallgasd meg a verset!

Adjon az Isten

Adjon az Isten
szerencsét,
szerelmet, forró
kemencét,
üres vékámba
gabonát,
árva kezembe
parolát,
lámpámba lángot,
ne kelljen
korán az ágyra
hevernem,
kérdésre választ
ő küldjön,
hogy hitem széjjel
ne dűljön,
adjon az Isten
fényeket,
temetők helyett
életet –
nekem a kérés
nagy szégyen,
adjon úgyis,
ha nem kérem.

Nagy László

1. Mire emlékszel a szöveg alapos elolvasása után? Számolj be róla a többieknek!

Az újév a naptári év legelső napja. Világszerte az egyik legünnepeltebb esemény. Az ünnep napja Európában sokáig ide-oda tolódott. Végül 1691-ben XII. Ince pápa tette véglegessé, hogy az új esztendő első napja január elseje legyen. A magyarság körében újév napjának népies neve kiskarácsony.

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/>

2. Milyen jókívánságot tudsz megfogalmazni az új évre magadnak és társaidnak? Írd le a füzetbe!

3. Hallgasd meg a verset!

Új esztendő

Új esztendő, új esztendő,
nem tud rólad a nagy erdő,
sem a hó alatt a határ,
sem a határ fölött szálló
árva madár.

Új esztendő, új esztendő,
nem volt a nyakadban csengő,
nesztelenül érkezted meg,
lábad nyomát nem érezték
az ösvények.

Csak a hold, az elmerengő,
csak a nap, az alvajáró,
jelezték, hogy újra megjő
éjfélkor az esedékes
új esztendő.

Csak mi vártunk illendően,
vidám kedvvel, ünneplőben,
csak a népek vártak téged,
háromszázhatvanöt napi
reménységnek.

Kányádi Sándor

Természetvilág

„Meglátni a természet színpadát!”

Petőfi Sándor

Bodzavirágból, bodzavirágból
hullik a, hullik a sárga virágpor.

Fönt meg a felhők
szállnak az égen,

bodzafehéren,
bodzafehéren.

Szállj, szállj felhő,
pamacsos,
hullj le, te zápor,
aranyos,
hullj le, te zápor,
égi virágpor...

Nemes Nagy Ágnes

1. Írd le a kiemelt szavakat a füzetbe! Írd melléjük a jelentésük betűjelét!

opera

primadonna

kritikus

páholy

- a) bíráló, értékelést mondó személy
- b) énekes, hangszeres színpadi dalmű
- c) elkülönített, többszemélyes ülőhely egy színház vagy operaház nézőterén
- d) főszerepet játszó énekesnő

2. Készíts haikut a füzetedbe a *színpad* vagy a *nézőtér* témához!

Téma: *színpad*

Haiku

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

Téma: *nézőtér*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

3. Hallgasd meg a verset!

Ki a szabadba!

Ki a szabadba, látni a tavaszt,
Meglátni a természet színpadát!
Az operákban ki gyönyörködik?
Majd hallhat ott kinn kedves operát.

A természetnek pompás színpadán
A primadonna a kis fülmile;
Ki volna, énekesnők, köztetek
Merész: versenyre kelni övele?

Megannyi páholy mindenik bokor,
Amelyben ülnek ifjú ibolyák,
Miként figyelmes hölgyek... hallgatván
A primadonna csattogó dalát.

És minden hallgat, és minden figyel,
És minden a legforróbb érzélem...
A kősziklák, e vén kritikusok,
Maradnak csak kopáran, hidegen.

Petőfi Sándor

1. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

élt	CSILLAG	vándorolt	ÉGBOLT	elhatározta	RAGYOGÁS
indult	VILÁG	olvadt	ÁRNYÉK	született	SÖTÉTSÉG
volt	TENGER	megkezdődött	FÖLD	összefog	FÉNYESSÉG

2. Írd az állítások betűjele mellé a megfelelő számot!

a) Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b) Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c) Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés
d) Van olyan szó, amely	1. tulajdonság	2. cselekvés

3. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes mondathangsúllyal és hanglejtéssel!

Csillagok lakták.

Sokáig csillagok lakták.

Sokáig csillagok lakták a magasát.

Sokáig csillagok lakták az égbolt magasát.

Sokáig csupán csillagok lakták az égbolt magasát.

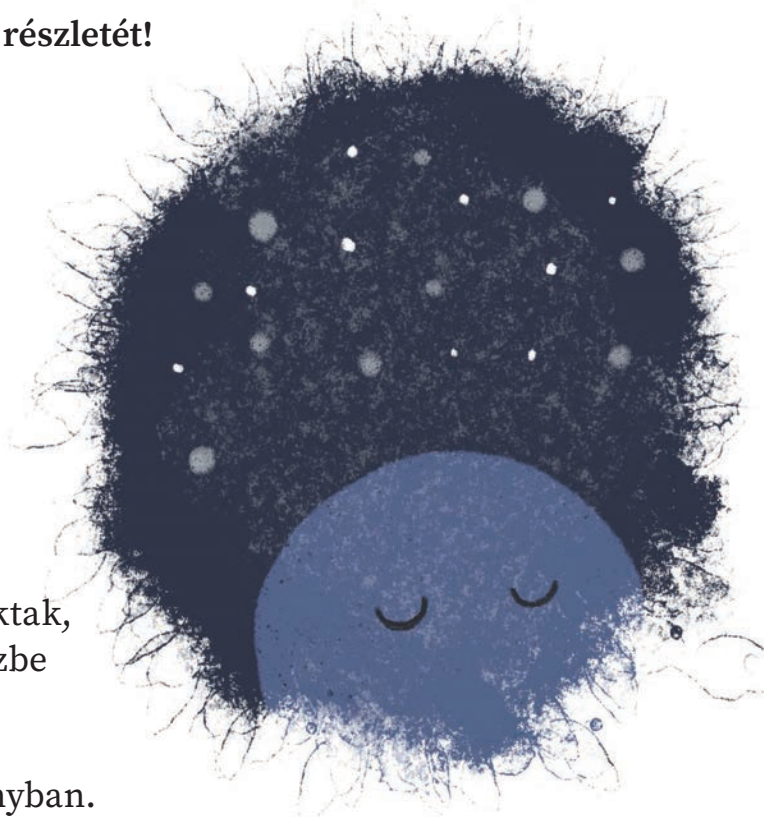
4. Hallgasd meg a verses mese első részletét!

A Nap születése

1. részlet

Sokáig csupán csillagok lakták az égbolt magasát. Pislákoló fényükben a világ sokáig élt örök árnyékban, ezüstsín gyászruhában.

A sötétségben ezidőtájt nagyon egyedül vándorolt a föld. Csupán kik egymás közelében laktak, társalogtak egymással, közbe-közbe félálomba merülve, vagy akár az egész telet átaludva, mély álomban és szomorú magányban.

[...]

Ekkor történt, hogy számos csillag elhatározta, összefog, hogy apró fényeik közös nagy fényességet varázsoljanak. El is indult vagy ezer csillag egymásfele. Ezer irányból, ezer úton ezernyi csillag elindult a sötétség pereméről, hogy az égbolt tátongó közepén közös ragyogást alapítsanak.

Hosszú utat tettek az égbolt elhagyatott fekete féltekén, de végül is nagy boldogan egymásba olvadt mind az ezer csillag, gyönyörű és egyetlen fényességben.

Ezer csillagnak közös fészke: így született meg a kerek nap, az ég csodája, s vette kezdetét a világosság első ünnepélye.

Ünnep volt ez, valódi ünnep! A tenger hullámai most először láthatták meg a tengerpartot, e hosszú-hosszú kikötőt, hová a tenger szakadatlanul befut – akár egy végtelen hajóraj – gyönggyel megrakott hullámaival.

Megkezdődött tehát az ünnepély, az első nappal ünnepélye, a világosság kerek, óriási és eddig szem-nem-látta asztalánál.

Pilinszky János

1. Olvasd el a szó szerkezeteket helyes hangsúllyal és hanglejtéssel!

delelő nap
kecses liget
kékpalástú ég
mezítlábas tenger
zöldellő levélöltözék

fürge ló
sárga tigris
törekeny őz
erős oroszlán
hűséges kutya

rokon nyelv
ünnepi asztal
merengő szem
felséges vendég
általános vigasság

2. Mely állítások igazak a szó szerkezetekre? Írd a füzetbe a betűjelét!

- a) A szó szerkezet első tagja valakinek, valaminek a neve.
- b) A szó szerkezet első tagja tulajdonságot jelentő szó.
- c) A szó szerkezet második tagja a *Milyen?* kérdésre válaszol.
- d) A szó szerkezet második tagja a *Ki?/Mi?* kérdésre válaszol.

3. Hallgasd meg a verses mese második részletét!

A Nap születése

2. részlet

Rendre érkeztek a vendégek.
legelsőnek a levegő
szellős, fényes, földig érő palástban,
együtt az öreg égbolttal, aki
– ha lehet – még hatalmasabb
palástot hordott roppant vállán,
lába körül gondosan igazgatva
azúrszínű, méltóságos redőit.
A harmadik felséges vendég
a tenger volt. Ezer hulláma,
akár egy sortűz, úgy dördült meg,
mikor mezítláb földre lépett,
ahogy a víz mindig is mezítláb jár,
legyen folyó vagy hóesés, eső
vagy akár tenger a neve.

Ki következett ezután?

Az erdő.

A nagy erdők és kecses ligetek.
A fák, zöldellő levélöltözékben,
rokon nyelven susogva a szelekkel,
az égbolttal s mindenfajta vizekkel.
Az ötödik vendég kisebb csoport.
De annál szebb. A virágok családja.
Merengő szemmel foglaltak helyet
a napvilág ünnepi asztalánál.
Valamennyien hallgatagok voltak,
de színük annál ékeesebb.
Kék, sárga, hófehér nyelven beszéltek,
fejükkel sűrűn bólogatva hozzá.

A füveknek az asztalvég jutott,
de semmivel se kevesebb a fényből,
az általános vigasságból.
Azután jöttek az állatok,
nagy rajokban a madarak,
a fürge ló, a húséges kutya,
erős oroszlán, sárga tigris,
törékeny őz, darazsak fellege.
Ki tudná valamennyit fölsorolni!

Közben a nap, az ünnep ragyogása
a tetőpontra hágott. S ebben a
fényességben, bár utolsónak érkezett,
egy sudár ifjú és egy szép leány
– az ünnepély királyi párjaként –
az asztalfőn foglalt helyet,
örömére a többi meghívottnak,
az asztalvégre húzódott füveknek,
a kékpalástú égnek és
a mezítlásbas tengernek meg a
virágoknak, erdőknek, ligeteknek.
Úgy érezték mindannyian:
A delelő nap gyermekei ők.
Kedveltjei a fényes ég
most született birodalmának.

Pilinszky János

1. Melyik szó szerepel legtöbbször a szóhalmazban? Írd le a füzetedbe!

galaxis	boltozat	bolygó	bolygó	csillag	éjszaka	szárazföld
tenger	galaxis	nappal	csillag	sugárzás	galaxis	bolygó
galaxis	éjszaka	bolygó	galaxis	boltozat	szárazföld	nappal

2. Magyarázd meg a legtöbbször előforduló szó jelentését! Beszéljétek meg!

3. Olvasd el a szöveget!

A Világegyetem születése

Gondolkoztál már azon, hogyan jött létre a Világegyetem? Hogyan keletkeztek galaxisok, bolygók és a csillagok? Ezek olyan kérdések, amelyekre az ember hosszú évezredek óta keresi a választ.

A válaszok nagyon eltérőek. A Világegyetem kezdeti állapotáról biztosat nem tudunk, elméletekben azonban nincs hiány. E tekintetben a világ két táborra oszlik. A tudósok megpróbálnak bizonyítékokkal alátámasztott tudományos magyarázatot adni a kérdésekre. Vallási szempontból nézve a világot csak Isten teremthette meg.

A Világegyetem keletkezésének legelfogadottabb tudományos elmélete az ősrobbanás, a „nagy bumm” (Big Bang). Úgy 15 milliárd évvel ezelőtt a Világegyetem egy kis területére végtelen erősségű és sűrűségű anyag zsúfolódott össze. Ez valami miatt szétrobbant. Ez volt az ősrobbanás. A tudósok az elmélet bizonyítékának tekintik a galaxisok távolodását vagy a minden irányból egyforma erősséggel érkező maradék sugárzást.

A Bibliában leírtak szerint Isten az első napon megteremtette az eget és a földet. Második nap elválasztotta a fenti és lenti vizeket egy boltozattal, s elnevezte égnek. Harmadik nap összegyűjtötte a lenti vizeket egy helyre, hogy látni lehessen a szárazföldet. A vizeket tengernek nevezte. A negyedik nap világító testeket teremtett, s elválasztotta a nappalt az éjszakától. Ötödik nap megteremtette a víziállatokat és különféle madarakat. Hatodik nap élőlényeket teremtett fajuk szerint, és maga képmására a nőt és a férfit. Isten mondta, hogy szaporodjanak, és így történt. Isten a hetedik napon megpihent.

1. Írd a szólások betűjele mellé a jelentésük számát!

1. Üsse kő!
2. Nagy követ mozgat.
3. Kővé dermed.
4. Kő kövön nem marad.
5. Még akkor a kő is lágy volt.
6. Kőből van a szíve.

- a) Úgy megijed, moccanni sem mer.
- b) Annyi baj legyen!
- c) Nagyon régen lehetett az.
- d) Nagy dologra vállalkozik.
- e) Érzéketlen, szívtelen, könyörtelen.
- f) Teljesen elpusztul, rommá lesz.

2. Mire következtetsz a vers címéből? Gondolataid oszd meg társaiddal!

3. Hallgasd meg a verset!

Kőből rakott mese

Kőország,
kővilág,
kőfákon
kő az ág,
kőágon
kőmadár
kőtolla
hulldogál.

Kővirág,
kőfelhő,
kő völgyben
kőpatak,
kőhegyen
kőerdő,
kővízben
kőhalak.

Vénséges
kőjuhász,
kőnyájra
ő vigyáz,
kőréten
kőjuhok,
fű is csak
kő jutott.

Kőégen
kő a nap –
kisbojtár
bújj elő,
ostorod
kapd elő,
s kő kövön
nem marad!

Buda Ferenc

1. Olvasd el a szöveget!

Lázár Ervin meséjét értő kezek formálták előadásra alkalmas mesejátékká. Megőrizve mindazt, amit Lázár Ervin eredetileg is belefogalmazott a meséjébe. A szöveggönyv tartalmazza, amit a néző hallani fog, de azt is, amit majd lát a színpadon. A szereplők hangerejét, hanglejtését, hangsúlyait, mozdulatait és cselekedeteit. Így a néző egyszerre látja és hallja a mesét.

2. Miben különbözik egy meseregény egy mesejáték szöveggönyvétől? Mondd el a véleményed! Beszélgetsetek róla!

3. Ismerkedj meg a szöveggönyv részletével!

Bab Berci köve

1. rész (dramatizált változat)

SZEREPLŐK: Bab Berci, a beszélő kő, a többi kő

1. SZÍN: Egy kőgörgeteges hegyoldal. Kő hátán kő.

BAB BERCI: *(feddően néz a kőre)* Egy kődarab ne beszéljen!

A BESZÉLŐ KŐ: *(méltatlankodik)* Mit fitorogsz, reszketsz, rázkódgatsz? Ahelyett hogy boldog lennél, mert megszólítottalak. Mondj valakit, aki azzal dicsekedhet, hogy megszólította egy kő!

BAB BERCI: Na, éppen ez az! Valami suskus van ebben. Varázslat. Ármány. Rontás. Valami rossz szellem bújt meg benned.

A BESZÉLŐ KŐ: *(csendesen)* Hólyag.

BAB BERCI: *(mintha nem értette volna, közben azt latolgatja, elfusson-e)* Mit mondtál?

A BESZÉLŐ KŐ: *(mély hallgatásba burkolózott)*

BAB BERCI: Mi az? Megsértődtél? Kérlek, ne haragudj! Megkövetem kőségedet.

A BESZÉLŐ KŐ: *(vérig sértődve most sem szólal meg)*

BAB BERCI: *(dühösen)* Vedd tudomásul, ha egy kő egyszer megszólal, akkor nem szabad utána örökre elhallgatnia! Az visszaélés a bizalommal!

A BESZÉLŐ KŐ: *(morgolódik)* Bizalom? Miféle bizalom? Itt fekszem évezredek óta, soha senkihez egy kukkot sem szóltam, s amikor végre nagy nehezen rászánom magam, az illető lerossz-szellemez! Ez neked bizalom?!

BAB BERCI: *(kissé megenyhülve)* Már mondtam egyszer, hogy ne haragudj! Mondd meg, mit szeretnél?

A BESZÉLŐ KŐ: Vigyél el engem innen!

BAB BERCI: *(fölkapja a követ, a hóna alá csapja)* Elég nehéz vagy.

A BESZÉLŐ KŐ: *(méltatlankodva)* Ugyan, még hogy nehéz! Láttál volna egymillió évvel ezelőtt. Hatalmas voltam, és méltóságteljes. Századmagaddal sem tudtál volna megmozdítani.

BAB BERCI: És mitől fogytál le ennyire?

KÖVEK: Fagyok pattogtattak, vizek repesztgettek, szelek koptatgattak.

A BESZÉLŐ KŐ: Tudod, attól félek, hogy egykettőre egészen elkopok, nem marad más belőlem, csak egy aprócska porszem, és kedvére hord a szél, amerre akar.

BAB BERCI: *(ábrándosan)* Repülni, az se kutya!

A BESZÉLŐ KŐ: *(lelkesen)* Ugyan, kérlek!

A TÖBBI KŐ: Repültünk, lebegtünk, izzottunk, iszonyú súlyoktól zsugorodtunk, robbantunk, lávaként zúdultunk, szálltunk, robogtunk kőgörgetegeken.

A BESZÉLŐ KŐ: *(lelkesen)* Egyáltalán, nagyon szép ifjúságom volt.

A TÖBBI KŐ: De most már egymillió éve csak kopunk, fogyunk, porlunk.

A BESZÉLŐ KŐ: Nézz rám... siralmas... Azt szeretném, ha beépítenél a házadba. A többi kő közé.

BAB BERCI: *(fejét vakargatja)* Ajaj! Az a bökkenő, hogy a házam háncsból készült. Sajnos egy fia kő sincs benne.

A BESZÉLŐ KŐ: Akkor találj ki nekem valami foglalkozást. Csinálni szeretnék valamit.

BAB BERCI: *(hosszasan elgondolkozva)* Hát nem is tudom. Talán levélnehezéknek használhatnálak... Az igaz ugyan, hogy egyáltalán nem kapok leveleket. De ne búsulj, majd kitalálunk valamit.

2. SZÍN: Bab Berci hazaért háncsházába, a követ az ablakba tette.

A BESZÉLŐ KŐ: *(kibámul az ablakon)* Azok mik?

BAB BERCI: *(az ablak alatt virító virágokra pillantva)* Virágok.

A BESZÉLŐ KŐ: *(felkiált)* Na, megvan! Virág szeretnék lenni!

BAB BERCI: *(felnevet)* Megkerültél, hogy képzeled?! Nem látod, hogy a virágok puha, könnyed, színes szirmokból, törékeny porzókból, kecses bibékből vannak? Nedv kering bennük. Élnek.

A BESZÉLŐ KŐ: *(megmakacsolja magát)* Akkor is virág akarok lenni!

BAB BERCI: *(dohog, de bent a szíve közepében valami megsajdul)* Bolond vagy! *(magában morfondírozik)* Ha valakitől tanácsot kérhetnék... De kitől? Hiszen az egyetlen ellenséges tekintetű Rimapénteki Rimai Péntekh jöhet csak szóba, más meg nem lakik a közelben.

Lázár Ervin Bab Berci című meseregényének részlete alapján

1. Hogyan folytatódik Bab Berci kövének története? Miből vontad le a következtetéseidet? Mondd el! Beszélgetsetek róla!

2. Ismerkedj meg a szöveggönyv részletével!

Bab Berci köve

2. rész (dramatizált változat)

SZEREPLŐK: Bab Berci, a beszélő kő, a többi kő, Rimapénteki Rimai Péntekh

3. SZÍN: Bab Berci jól kilépett, így aztán félórászkába sem telt, máris ott állt Rimapénteki Rimai Péntekh gerendákból rótt háza előtt, és kissé megszeppenően kopogott az ajtón.

RIMAPÉNTÉKI RIMAI PÉNTEKH: (*felmordul*) Ki az már megint?! (*résnyire kinyitja az ajtót, kinéz*) Na persze, megint te! Gondolhattam volna!

BAB BERCI: (*motyog*) Hogyhogy megint Bab Berci, amikor másfél évvel ezelőtt voltam itt utoljára? (*kis szünet után folytatja*) Ne haragudj, csak arról van szó, hogy egy kő...

RIMAPÉNTÉKI RIMAI PÉNTEKH: (*kegyetlenül közbevág*) Kő, kő! Én itt az emberiség érdekében éjt nappallá téve gürcölök, te meg ostobaságokkal zargatsz... Még hogy kő! (*bumm, becsapja az ajtót*)

BAB BERCI: (*roggyantan áll az ajtó előtt*) Minek jöttem én ide... (*az ajtófélfára felső végére pillant és fölkiált*) Hopp! Ezért! De gyönyörű, fából faragott virág! Ez az! (már a kőnek folytatta) Olyan pompázatos virágot faragok belőled, hogy hét nyelven beszél! (*a háza előtt lassított kicsit*) Hej! És mi vagyok én? Kőfaragó? Hiszen még sohasem volt véső a kezemben! Nemhogy virágot, még egy krumplit sem tudok rendesen kifaragni! (*de elhessegette kételyeit*) Ugyan már, majd megtanulom.

4. SZÍN: Bab Berci a szerszámosládája mélyéről előkotort egy vésőt meg egy kalapácsot, és uzgyi, kislisszant az ajtón. Ment egyenesen a kőgörgeteges hegyoldalhoz. Mélyen meghajolt a kövek előtt.

BAB BERCI: Tisztelt kő urak, elnézésekemet kérem, de én most kőfaragni szeretnék tanulni rajtatok. Akinek ellenvéleménye van, szóljon. (*a kövek hallgattak*)

BAB BERCI: Ki gondolta, hogy a kőfaragás ilyen bonyodalmas mesterség. Azt hiszitek, úgy reped az a fránya kő, ahogy az ember szeretné? Dehogy úgy reped!

(Egyik kezét a véső törte föl, másikat a kalapács, a mutatójja meg a hüvelykujja körmére is odaszózott egy-egy jó nagyot, lilállottak, sajogtak a körmei, de csak dolgozott napestig. Aztán másnap is, harmadnap is. Egyszer csak azt vette észre, hogy a kőgörgeteges hegyoldal olyan, mint egy sóbálvánnyá változtatott virágoskert.)

BAB BERCI: Akkor most érkezett a nagy nap.

A BESZÉLŐ KŐ: *(siránkozva)* Miféle nagy nap? Hetek óta mondogatom, hogy virág szeretnék lenni, és te a füled botját se mozdítod.

BAB BERCI: *(a feltört tenyerét mutatva)* És ez mi? *(egy kis szünet után)* Jól tűröd a fájdalmat?

A BESZÉLŐ KŐ: Bármilyen fájdalmat elviselek, ha virág lehetek.

BAB BERCI: Nahát, akkor ide süss!

(Véste, püfölte, faragta a követ. Az meg sikongatott, nevetgélt, jajgatott, már attól függően, hogy csiklandozta vagy fájdalmat okozott neki Bab Berci vésője. De amikor megnézte magát a tükörben, egyszeriben elfelejtette minden fájdalmát.)

A BESZÉLŐ KŐ: Ez én volnék? De hiszen ez csodálatos! Köszönöm neked, Bab Berci! Éppen ilyen akartam lenni.

5. SZÍN: Boldogan s nagy egyetértésben teltek a napok, a kővirág büszkén feszített az ablakban. És aztán – nyár vége felé – szomorkás, ünnepélyes hangulat telepedett a kertre, a virágok szirma összezsugorodott, elszíneződött, eljött a hervadás ideje. A kővirág csak hallgatott.

A BESZÉLŐ KŐ: Mind elhervadtak a virágok.

BAB BERCI: *(gyanakodva kapta föl a fejét)* Na és, örülj neki, hogy te virulsz és pompázol.

A BESZÉLŐ KŐ: *(egy darabig hallgatott, aztán csendesen így szólt)* Kedves Berci, ne haragudj! Én is szeretnék elhervadni.

BAB BERCI: *(egy csöpp harag nélkül)* Talán az volna a legjobb, ha fognám a kalapácsot, és összetörnélek.

6. SZÍN: Bab Berci a kővirágot a hóna alá kapta, visszavitte a kőgörgeteges hegyoldalba.

BAB BERCI: Itt aztán majd elhervadsz. Lehet, hogy ezer év is kell hozzá, amíg egyetlen porszem leszel. És akkor majd talán igazi virág is lehet belőled.

(Hátat fordított, nem köszönt, vissza se nézett, ment egyenesen haza. És maga sem tudta, miért, nagyon fájt a szíve.)

Lázár Ervin Bab Berci című meseregényének részlete alapján

1. Olvasd fel a szószerkezetek oszlopait helyes hangsúlyozással!

1.

dús földben
araszos mélyedésből
meredek sziklafalhoz
kiugró sziklaperemen

2.

éhség csigáz
fázás remegtet
földecske táplál
szomjúság epezst

3.

tavaszt vár
fagyot terelt
üzenetet váltott
gyökeret verhetnék

2. Írd le a füzetedbe a szóoszlopok számát az állítások betűjele mellé!

- A szószerkezetek első tagja tulajdonságot jelöl.
- A szószerkezetek második tagja cselekvést jelöl.
- A szószerkezetek első tagja a *Mit?* kérdésre válaszol.

3. Ismerkedj meg a történettel!

A két kis vadkörtefa

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer a világon két kis magocska. Éppen egyformák voltak: egyik se volt se kisebb, se nagyobb, se jobb, se rosszabb a másikinál. Egyformán serénynek és jószándékúnak is látszottak mind a ketten: alig várták, hogy a földre jussanak, s kicsírázva, új életre ébredjenek.

Fütyülve, dudorászva jött az őszi szél, fölkapta a két kis magocskát, és vitte, vitte őket. Az egyik magocskát jó, kövér szántóföld **mezsgyéjén** ejtette le; a másikat továbbragadta, s végtére is egy igen meredek sziklafalhoz vágta. A magocska legördült a sziklafalon, és megállapodott egy kis mélyedésben a kiugró sziklaperemen.

Telt-múlt az idő, lehullott az első hó, és jó melegen betakarta mind a két magocskát. Azután elolvadt a hó, tavasz lett, és kibújtak a földből az új hajtások.

Két kis vadkörtefa-hajtás vált a két kicsi magocskából. Az egyik dús földben, szél-nem-járta helyen nőtt, s jó meleg napocska cirógatta. A másik meg a szikla hátán tusakodott, s alig maréknyi föld táplálta, nap-nem-sütötte helyen, süvöltő szelek országútján.

A két kis magocska, magocskából lett kicsi hajtás, bármilyen messziről folyton csak egymásra gondolt. S mihelyt tehették, röpködő madárral, szálló szellővel üzenetet váltottak.

Az a mag, amelyik a kövér földre hullott, azt üzente testi-lelki barátjának, a sziklára hullott magnak:

– Én jól vagyok, nincs semmi bajom. A földecske táplál, a napocska süt, a haragos szél elkerül – igazán nem panaszkodhatom!

mezsgye:

határvonal két kert, szántóföld között

Az a mag, amelyik a sziklára hullott, így válaszolt cimborájának:

– Nekem, pajtás, bizony kutyául megy a sorom. A sziklán nincs föld, melybe gyökeret verhetnék, a nap sem ér itt a vad szirtek árnyékában. Annál jobban meggyötörnek a süvöltő szelek: se nappal, se éjjel nincs tőlük nyugovásom!

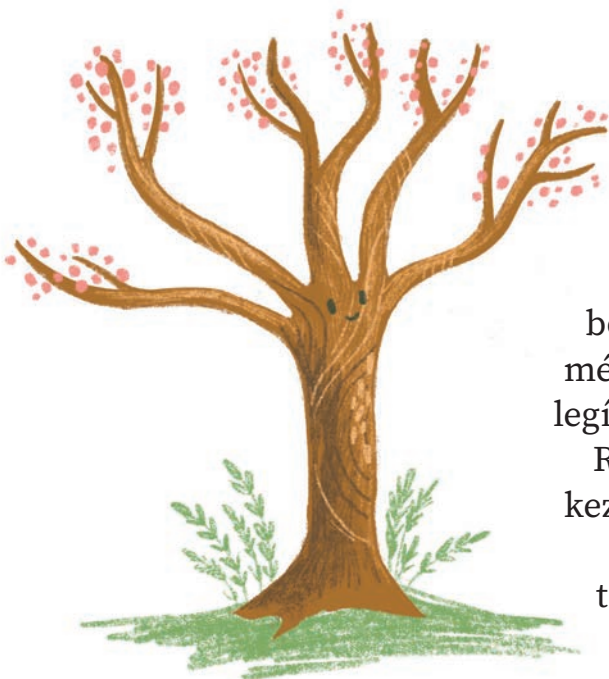
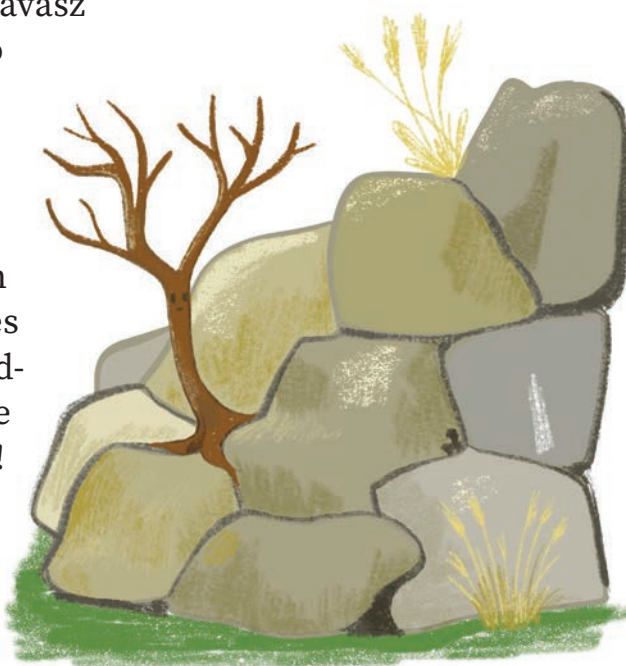
Telt-múlt az idő: a tavasz nyárrá forrósodott, a nyár össze hűvösödött, az ősz téllé fagyosodott, majd újra eljött a tavasz gyönyörű ideje. Röpülő madárral, szálló szellővel megint üzenetet váltott a két jó barát.

A szerencsés azt üzenete társának:

– Nekem már olyan vastag a törzsem, mint egy ember mutatóujja, magam olyan magas vagyok, hogy pipiskedés nélkül ellátok a harmadik szomszéd földjére is. Ha így megy tovább, versenyre kelhetek a legsudárabb kukoricaszárral!

A sziklára hullott vadkörtefa így válaszolt testi-lelki barátjának:

– Bizony, testvér, az én törzsem alig vastagabb egy ma született csecsemő kisujjánál. S nem nőttem még akkorára sem, hogy kiláthatnék ebből a pár araszos mélyedésből. Éhség csigáz, szomjúság epezt, fázás remegtet. Belém csimpszkodnak a süvöltő szelek, hajlítgatnak, tördelnek, már-már el is sodornak – növekedés, versengés helyett nekem kapaszkodnom, folyton csak kapaszkodnom kell!

Megint elmúlt egy esztendő. Amikor a tavasz gyönyörűen kinyílt, röpülő madár üzenetet hozott a szerencsés vadkörtefától:

– Én vagyok a határ büszkesége! Törzsem karvastagságú, magasságom a napraforgókéén is túltesz. Virágaimtól elbódulnak a méhek, s azt ígérik: jövőre termést hozok. Rajtam teremnek majd a vidék legízesebb vadkörteí!

Repülő szellő szárnyán csakhamar megérkezett a válasz:

– Mostoha földben fogantam, s mégis megtartom magam. Semmi más egyébbel nem dicsekedhetem. Magasságom elbújhat a

többieké mögött – igaz, háromszoros mélységbe eresztettem a gyökereimet. Törzsem is vékony, igaz, hogy szívóssá és hajlékonyá edződött a szelekkel vívott örökös küzdelemben. Virágom egy-kettő, ha nyílt, a méhek is messzire elkerülik ezt a zord, magaslati helyet. Termésem talán soha nem lesz – igaz, hogy porhanyóvá tettem, termővé varázsoltam magam körül a kietlen sziklaföldet!

Fordult az esztendő kereke, nyár, ősz, tél újra elővillant, majd eltűnt ismét. Megint kivirult a tavasz. Fújtak a tavaszi szelek, fújdogáltak, de csak nem jött hír a szerencsés vadkörtefáról. Már szinte a nyár is beköszöntött, amikor egy fáradt, kedvetlen szellő üzenetet hozott tőle:

– Cimborám, cimborám, kedves jó hegyi cimborám! Jaj, hogy nekem milyen fekete tavaszom volt! Én virágoztam ki legelőször, pompás menyasszonyszínű szirmok lepték el gallyaimat, a rengeteg hízelkedő méh zümmögése valóságos zúgássá erősödött körülöttem – de jött egy üveges szemű, goromba hajnal, sziszegő fagyot terelt maga előtt: a fagy húsumba mart, s nekem végem lett! Elperegetek hófehér szirmú virágaim: csupaszon, megszegyenülve állok itt – oda már az én termésem!

Madár röpült a fagy-érte mezsgyék felé; vitte is már a választ a szomorú üzenetre:

– Baj, igen nagy baj, ami téged ért, kedves jó mezei cimborám! De gondold csak meg: évek telnek, évek múlnak az élők fölött, s hol ragyogó zöld, hol meg koromfekete színe van az esztendőnek. Te se búsulj hát, ne sirasd elpergetett szirmaidat! Inkább örülj, hogy gyöngyfehérek voltak, és úgy ragyogtak, mint a frissen hullott hópolyhecskék – lám, a hó is, bár elolvadt az idén, éppoly fehéren, éppoly puhán hulldogál jövőre ismét! Várd meg az új tavaszt: megint ragyognak majd a te hófehér szirmaid, megint ízesednek a te várva várt gyümölcsöid – amit én, szerető hegyi cimborád, forró szívvel kívánok is neked!

Eljött az új tavasz. Szellőposta hozta gyors szárnyon a hírt:

– Virágzom, hegyi cimborám, hallod-e, virágzom újra!

Térült-fordult a posta, s már jött is a válasz:

– Örvend a szívem, mezei cimborám, a te örömdön! S üzenem: virágzom én is! Végre kedvemre kivirultam!

Gyors szárnyon újabb posta érkezett:

– Gyümölcsösödöm, hegyi cimborám, hallod-e, gyümölcsösödöm!

Kicsit késett a válasz, míg egy szép napon mégis megjött:

– Örvend a szívem, mezei cimborám, a te örömdön; bár a szikla talpáig kellett leásnom a gyökereimmel, és a szelek fölé kellett kerekednem a törzsemmel, győznöm kellett föld és levegő minden gonosz szellemén előbb – gyümölcsösödöm én is, gyümölcsösödöm mégis, gyümölcsösödöm itt a hűvös, vad magason, süvöltő szelek országútján, sziklacsúcs peremén is!

Rákos Sándor

1. Olvasd el és figyeld meg a kertész szóval készített „gyémántot”!

A gyémánt egy hétsoros versforma. Szavai a sorok elején álló kérdésekre válaszolnak. A középső (4.) sora egy négy szóból álló mondat, a témával kapcsolatban. Az utolsó sor az első sor (téma) szinonimája.

1. Ki? Mi? (1 szó)
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla?
(4 szóból álló mondat)
5. Mit csinál? (3 szó)
6. Milyen? (2 szó)
7. Más szóval (1 szó)

kertész
szorgos, dolgos
ültet, kapál, gyomlál
Keze nyomán virágok illatoznak.
gondoz, ápol, gyönyörködtet
kitartó, természetszerető
nevelő

2. Hallgasd meg a verset!

Kertész leszek

Kertész leszek, fát nevelek,
kelő nappal én is kelek,
nem törődök semmi mással,
csak a **beojtott** virággal.

Minden beojtott virágom
kedvesem lesz virágáron,
ha csalán lesz, azt se bánom,
igaz lesz majd a virágom.

Tejet iszok és pipázok,
jóhíremre jól vigyázok,
nem ér engem veszedelem,
magamat is elültetem.

Kell ez nagyon, igen nagyon,
napkeleten, napnyugaton –
ha már elpusztul a világ,
legyen a sírjára virág.

József Attila

beojtott:
beoltott,
nemesített
növény

1. Mit teszel a közvetlen környezeted védelméért? Mondd el!

2. Olvasd el a szöveget!

A természet védelmében

Hazánkban az utóbbi évtizedekben kiemelten fontossá vált a természeti értékeink megóvása. Így jött létre 1973-ban az első nemzeti park, a Hortobágyi Nemzeti Park. Ezt azóta újabbak követték. Ma már 10 nemzeti parkot tartunk nyilván Magyarországon.

Szakemberek tízezrei munkálkodnak azon, hogy a jövő nemzedéknek részben vagy egészében megőrizzék a természeti erőforrásokat, a védett területek növény- és állatvilágát, hagyományait. Nagy figyelmet szentelnek a folyóvizek, az ivóvízkészlet, az erdők, mezők, rétek, legelők védelmének is. A természet egyensúlyának fenntartását úgy kívánják elérni, hogy közben mindenki gyönyörködhessen szépségében, és tanulja meg tisztelni azt.

Magyarország nemzeti parkjai

szikes talaj: magas sótartalma miatt művelésre nem alkalmas terület

A Hortobágyi Nemzeti Park egész Európa legnagyobb szikes pusztája. Az elsőre kietlennek tűnő pusztánövény- és állatvilága is igen színes. Területén mai napig fennmaradtak az állattartás gazdag hagyományai. Tartanak itt

lovat, szürkemarhát, bivalyt, rackanyáját, mangalicát és különböző pásztorkutyákat.

A Kiskunsági Nemzeti Park 1975-ben az ország második nemzeti parkjaként alakult. A táj a természet és az ember több száz éves kapcsolatát jelképezi. Területén rezervátum működik. Ez olyan fajok megmentésére törekszik, melyek száma roppant megfogyatkozott az utóbbi évtizedekben. Közéjük tartozik a legnagyobb madarunk, a túzok.

1. Fejezd be szóban a megkezdett mondatokat!

Azért van szükség a nemzeti parkokra, mert...

A nemzeti parkok teszik lehetővé azt, hogy...

2. Olvasd el a szöveget!

Nemzeti parkok nyomában

Az újabb nemzeti park megszületésére alig egy évet kellett várni. A Büki Nemzeti Park 1976-ban kezdte meg természetvédelmi munkáját. Területén gazdag növény- és állatvilág figyelhető meg. Az itt előforduló állatfajok száma 22 ezer körüli. A Bükk hegység különösen védett kincse a több mint 800 feltárt barlang. Közülük számosat már az ősember is lakták.

Az Aggteleki Nemzeti Park (1985) legnagyobb természeti értékei a cseppkőbarlangok. Legismertebb a Szlovákiába is átnyúló barlangrendszere, mely 1995-től a világörökség része. Hat évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy egy újabb taggal bővüljön a nemzeti parkok sora.

Magyarország és Ausztria határán megszületett a Fertő–Hanság Nemzeti Park (1991). Itt az értékes élőhelyek védelme mellett előtérbe került a felszíni és a föld mélyében lévő vízkészlet megőrzése is.

Újabb öt év telt el a Duna–Dráva Nemzeti Park (1996) alapításáig. A Gemenci-erdőben nagy számban találtak otthont maguknak a szürke gémek, a fekete gólyák, a nagy ragadozó madarak, őzek, szarvasok vaddisznók.

A következő évben három új nemzeti park kezdte meg áldásos értékmegőrző munkáját. Így született meg a Balaton-felvidéki, a Duna–Ipoly és a Körös–Maros Nemzeti Park (1997). Mindhárom víz menti park páratlan vízi élővilága, természeti szépségei egész évben számtalan látogatót vonzanak.

A nemzeti parkok legifjabb tagja az Őrségi Nemzeti Park (2002). Lenyűgöző látványt nyújt a hullámos dombvidéki táj az idelátogatóknak. Évmilliók nyomát őrzik a tőzegmohás lápok, a kaszálókat virágszőnyeg borítja. Az erdők mélyén 200 forrás 15 patakot táplál. A hagyományos népi kultúra változatlan formája az egész országban talán itt őrződött meg a legjobban.

1. Készíts haikut a füzetedbe a *gólya* vagy a *nemzeti park* témához!

Haiku

Téma: *gólya*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

Téma: *nemzeti park*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

2. Tanulmányozd a programajánlót!

GÓLYALES BÉDA-KARAPANCSÁN

A Duna–Dráva Nemzeti Park programajánlója

Kedves Látogatók!

A Duna–Dráva Nemzeti Park Béda–Karapanca a Duna magyarországi alsó szakaszának kiemelkedő értékét képviselő élőhelyeit foglalja magába. A program erre a különleges területre kalauzolja az érdeklődőket. A résztvevők először kenutúrát tehetnek a Duna hullámterén található varázslatos Külső-Béda mellékágon, majd a Fehér Gólya Múzeumban érdekes tárlatvezetés keretében ismerhetik meg e gyönyörű madarak életét.

A program résztvevőinek száma korlátozott, ezért minden esetben előzetes jelentkezés szükséges!

Csoportkedvezmény igényelhető iskoláscsoportok részére 20 fő fölött.

A találkozás helyszíne, időpontja: Kölked, Fehér Gólya Múzeum, 9:00 óra

A program időtartama: 4 óra

A kenutúra múzeumlátogatás nélkül is lehetséges. Időtartama: 2 óra

Szükséges felszerelés: időjárásnak megfelelő ruházat, ennivaló, innivaló

Legyenek részesei ennek a feledhetetlen élménynek!

info@fehergolyamuzeum.hu

1. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

napsütés HOMÁLY fényár SÖTÉTSÉG napsugár NAPNYUGTA
verőfény ALKONY nappal SZÜRKÜLET napvilág ALKONYULAT

2. Húzd alá az igaz állításokat tartalmazó mondatokat!

A nagybetűs szavak mindegyike az *este* szó rokon jelentése.

A nagybetűs szavak mindegyike a *napfény* szó rokon jelentése.

A kisbetűs szavak mindegyike az *este* szó rokon jelentése.

A kisbetűs szavak mindegyike a *napfény* szó rokon jelentése.

3. Hallgasd meg a verset!

Jánosbogár

Fekete az ösvény,
fekete az ég –
hazafelé mennék,
elnyel a sötét.

Keresem az utat,
sehogy sem lelem –
s most egy kicsi zöld láng
gyúl ki hirtelen.

Föllobog a fák közt,
s szárnyra kelve száll:
éji vezetőm a
csöpp jánosbogár.

Világít előttem,
s én nyomán megyek,
látom már az ösvényt,
ott a domb mered,

mögötte a tábor
tárja a kaput!
A picike zöld láng
elszállt, kialudt.

Vidor Miklós

1. Olvasd el a mondatokat a mondatvégi írásjeleknek megfelelő helyes hang-
lejtéssel!

Nálatok laknak-e állatok?

Na, megállj!

Gyurika szép!

Surrannak-e tarka, szép aranyhalak?

A sötét szobából elkülditek.

Várnak-e rátok régi barátok?

Őrzik-e állatok az álmotok?

A halak kopogtatják a falat.

Ha volna szárnyatok, szállnátok utána.

2. Olvasd el a vers címét! Nálatok is laknak állatok? Számolj be róla az osztálynak!

3. Hallgasd meg a verset!

Nálatok laknak-e állatok?

Nálatok

laknak-e állatok?

Várnak-e rátok

régi barátok,

kutyák, csalafinta macskák

szimatolva a lábatok,

hogy merre jártatok?

Vagy csak egy kalitka

rácsai mögé zárva

mereng egy árva,

ritka,

drága

papagáj?

Olykor felkiált: „Na megállj!”

Hogy mért, ez az ő titka.

Néha meg furcsa beszéd,

azt mondja: „Gyurika szép!”

Nálatok

őrzik-e állatok az álmotok?

Szörcsög-e

kis táljából az aranyhörcsög,

ha bántják a görcsök?

Nálatok

üveglap alatt

surrannak-e tarka,

szép aranyhalak

fejük magasra tartva,

kopogtatják-e a falat:

„Uram, hisz ez a dolga,

hol a bolha?

Lássa be, mit úszunk egy-két

falat

ellenében

egész nap itt e lében?”

Nálatok

leütik-e sárga

lámpavirágra

betévedt lepkét?

Vagy egy-két

gyöngéd intéssel ablakot tárva

a sötét szobából az éjszakára

elkülditek, jó éjt kívánva,

elég volt mára

nálatok...

S ha volna szárnyatok,

szállnátok utána.

Rigó Béla

1. Írd le a füzetbe a kiemelt szavakat, melléjük a szinonimáik számát!

délceg	magányos	fennhéjázó	gyáva	bátor	csodálkozó
1. kevély	2. társtalan	3. merész	4. félénk	5. daliás	6. elhagyatott
7. ijedős	8. ámuló	9. vakmerő	10. hencegő	11. sudár	12. álmélkodó

2. Ismerkedj meg a meseregény részletével!

A téli tücsök meséi

részlet

A téli tücsök szomorúan üldögélt az ablakpárkányon. Igazában nem is tudta, hogy mitől szomorú, úgy értem, hogy nem tudta volna pontosan megmondani, hogy mitől szomorú, csak szomorú volt, és nem volt semmihez kedve. Még az írógépet is kikerülte, annyira szomorú volt, mikor felugrott az ablakpárkányra, még az írógép billentyűjét lenyomni sem volt kedve.

Ült szemben a fehér világgal, a behavazott háztetőkkal, ágakkal, villanydróttal, csak ült szemben, és nagyokat sóhajtozott.

Nem tudott beletörődni, hogy téli tücsök lett, magányos téli tücsök. Mikor már eleget sóhajtozott, törni kezdte a fejét, hogy mit csináljon.

– Mit csináljak, hogy ne legyek szomorú? Mit is csináljak?

Ám a fehér, behavazott világ nem válaszolt neki semmit, csak hullt a hó, és még fehérebb lett minden.

– Mégis lenyomok egy billentyűt! – határozta el magát a téli tücsök. – Az is valami, ha ugrok egyet! Mint régen, mikor még egész nap ugrándoztam.

És a téli tücsök odament az írógéphez, s lenyomott egy billentyűt.

A billentyű lenyomódott, a kar rácsapódott a fehér papírra. A fehér papíron egy újabb jel volt, a téli tücsök felmászott az írógépre, és megnézte.

I – ez volt a fehér papíron.

A téli tücsök tűnődött, töprengett, hogy mire is emlékezteti őt ez a fura jel a fehér papíron.

Mire is? Mire is?

S aztán felderült az arca, a szomorúsága elmúlt, mintha elfújták volna, mert eszébe jutott, hogy mire is emlékezteti a fura jel a fehér papíron.

Hát persze! A délceg hőscincérre, mikor a fejére esett a makk!

Az egész úgy kezdődött, hogy a délceg hőscincér egyszer csak megjelent a szigeten. Senki se tudta, hogy miként került oda, egyszer csak ott állt a szigeten, megpödörte hatalmas bajszát, és fennhéjázva ezt mondta:

– Na! Szép kis sziget, mondhatom! Csupa gyáva nyúl meg gyáva egér meg gyáva tücsök! A többiről nem is beszélve!

A gyáva nyulak, a gyáva egerek, a gyáva tücskök meg a többiek, akikről nem is érdemes beszélni, ámulva álltak körül a bajszát pödörő délceg hőscincért.

A délceg hőscincér megvetően körülnézett az ámulva bámuló társaságon, és fennhéjázó hangon tovább folytatta a szónoklatot:

– Na! Megkukultatok? Eh! De azért mégis elmondom, hogy ki vagyok, mivel itt fogok élni a szigeten, és azt akarom, hogy mindnyájan tisztában legyetek a hőstetimmel, vagyis, hogy jól az agyatokba véssétek, és földig hajolva tiszteljete!

Az ámulva bámuló gyáva nyulak, gyáva egerek, gyáva tücskök meg a többiek, akikről nem is érdemes beszélni, csupa fül voltak, ahogy mondani szokás, vagyis a lélegzetüket is visszafojtották, úgy figyeltek.

A délceg hőscincér elégedetten nézett rájuk, tetszett neki, hogy azok még a lélegzetüket is visszafojtják, úgy figyelnek.

– Na, figyeljetek ide, ti világ gyávái!

A világ gyávái, ha lehet, még jobban figyeltek.

– Először is ott kezdem, hogy én vagyok a legbátrabb, legerősebb, legokosabb, legszebb, leggyorsabb, legügyesebb, legdélcegebb hőscincér! Eddig világos?

A világ gyávái szaporán bólogattak, hogy eddig világos.

– Na, azért mondom, hogy ne kelljen magatoktól kitalálni, abba beletelne egy év is, amilyen buták vagytok! Másodszor: én idáig legyőztem mindenkit! Úgymint az oroszlánt, a medvét, a tigrist, a kőszáli sast, a héját, a leopárdot, a legharapósabb harapós kutyát, az óriáskígyót; van még több is, csak most nem jut az eszembe. De hogy ne gyötörjön benneteket a kíváncsiság, összefoglalom: én idáig mindenkit legyőztem! Ez is világos?

Az ámulva bámuló gyáva nyulak, gyáva egerek, gyáva tücskök és a többiek, akikről nem is érdemes beszélni, pislogva bólogattak, hogy ez is világos. A délceg hőscincér pödört egyet a bajszán, és így folytatta:

– Na, most egypár szót külön a testi erőmről! Én olyan erős vagyok, hogy fél kézzel felemelem a legnehezebb követ is! Vagy: fél kézzel vizet préselek a legkeményebb kőből is! Vagy: fél kézzel kidöntöm a legnagyobb fát is! Vagy: fél kézzel csomót kötök a legnagyobb óriáskígyóra is! Ennyi elég mutatóba?

Az ámulva bámuló világ gyávái lelkesen bólogattak, hogy ennyi elég mutatóba! A délceg hőscincér megpödörte a bajuszát, és így folytatta:

– Na, most külön pár szót a gyorsaságomról! Én versenyfutásban le hagyom a leggyorsabb vadlovat! Én gyorsabban futok, mint a leopárd! Én gyorsabb vagyok, mint a vipera! Én a szélnek egy kilométer előnyt is adok, vagy annyit, amennyit akar, s mégis le hagyom! Ugye, csodálkoztok, fityfirittyek?

Az ámulva bámuló fityfirittyek szájtátva csodálkoztak. A délceg hőscincérnek szemlátomást tetszett az ámulva bámuló társaság, mert pödört még egyet a bajuszán, és felemelte a hangját.

– Na, most külön kell beszélnem a bátorságomról! Én olyan bátor vagyok, de olyan bátor vagyok...

Nem lehet tudni, hogy történhetett, de ekkor a fáról, amely alatt a bajuszát pödörő délceg hőscincér állt, mondom, a fáról lepottyant egy makk. Éspedig pontosan a délceg hőscincér fejére! Mindenki ben elállt a lélegzet, hogy jaj, most mi lesz!

Mi lett? Hát mi lett? Az lett, hogy a délceg hőscincér a fejéhez kapott, és sírva fakadt.

– Ki volt az? Ki dobott meg a makkal? – siránkozott a fejét tapogatva. – Segítség! Valaki megdobott makkal!

A gyáva nyulak, a gyáva egerek, a gyáva tücskök meg a többiek, akikről nem is érdemes beszélni, döbbenet nézték a siránkozó, fejét tapogató hőscincért.

Először a nádiveréb-fiókák kezdtek el nevetni, majd nevettek, hahotáztak a gyáva nyulak, a gyáva egerek, a gyáva tücskök és a többiek is, akikről nem is érdemes beszélni! Úgy nevettek, hogy a könnyük is potyogott.

A mókusok akkorát ugrottak nevetés közben a fa tetején, hogy majdnem leestek.

Azután az egyik mókus lekiáltott a fáról, mikor már nem rázta annyira a nevetés.

– Hé, te világ legnagyobb szájú, leghencegőbb hőscincére! Dobd vissza a makkot! Az az enyém!

De a hőscincér csak siránkozott, és a fejét tapogatta. Az öreg hümmögő vakondok azután odament hozzá, megnézte a hőscincér fején a dudort, majd így szólt:

– Kutwabaj! Ebsont beforr! És, ha itt akarsz élni a szigeten, maradj csak nyugodtan! Majd máskor is elszórakoztatsz bennünket a hőstetteiddel!

A hőscincér csak pislogott, majd rámosolygott a vakondokra, szent volt a béke.

A többiek is visszamosolyogtak a hőscincérre, és a hőscincér ott maradt a szigeten.

– A szigeten! – A téli tücsök sóhajtott egyet, lemászott a zöld heverőről, belebújt a terepszínű hátizsák bal zsebébe, és sokáig szagolgatta a gyengülő zsályaillatot, majd elaludt.

Csukás István

1. Írd le a kiemelt szavakat a füzetbe! Írd melléjük a jelentésük betűjelét!

hetyke

sipka

lég

gőg

moha

legott

a) a levegő szó rövid alakja

b) apró, zöld, virágtalan növény

c) fejfedő, a sapka régies alakja

d) magára büszke, fölényeskedő magatartású

e) eltúlzott büszkeség

f) egyszeriben, azonnal

2. A kiemelt szavak és a cím alapján mire következtetsz? Beszélj róla!

3. Hallgasd meg a verset!

Láng

Eldobtam egy gyufát, s legott
Hetyke lobogásba fogott,
Lábhegyre állt a kis nyulánk,
Hegyes sipkájú sárga láng,
Vígat nyújtózott, furcsa törpe,
Izgett-mozgott, előre, körbe,
Lengett, táncolt, a zöldbe mart,
Nyilván pompás tűzvészt akart,
Piros csodát, izzó leget,
Égő erdőt, kigyúlt eget;
De gőggel álltak fenn a fák,
És mosolygott minden virág,
Nem rezzent senki fel a vészre,
A száraz fű se vette észre,
S a lázas törpe láng lehűlt,
Elfáradt, és a földre ült,
Lobbant még egy-kettőt szegény,
S meghalt a moha szőnyegén.

Nem látta senki más, csak én.

Tóth Árpád

1. Készíts gyémántot a füzetedbe az *éjszaka* szóval! Az elhelyezésben kövesd a mintát!

1. Ki? Mi? (1 szó)
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Mit csinál? (3 szó)
6. Milyen? (2 szó)
7. Más szóval (1 szó)

2. Válassz a megkezdett mondatok közül! Fejezd be a füzetedben!

Azért szeretem az éjszakát, mert...
Azt nem szeretem az éjszakában, hogy...
Kedvenc napszakom az éjszaka, de...

3. Hallgasd meg a verset!

Éjszaka

Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
alszik a pókháló közelében a légy a falon;
csönd van a házban, az éber egér se kapargál,
alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály,
kasban a méh, rózsában a rózsabogár,
alszik a pergő búzaszemekben a nyár,
alszik a holdban a láng, hideg érem az égen;
fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

Radnóti Miklós

1. Készíts haikut a füzetedbe a *hattyú* vagy a *híd* témához!

Haiku

Téma: *hattyú*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

Téma: *híd*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

2. Miért különleges a vers címe? Milyenek képzeled a címben szereplő madarat? Beszélj róla!

3. Hallgasd meg a verset!

Fekete hattyú

Nyírfaágból volt a híd,
azon álltam egy kicsit.
Egyszerre a híd alatt
megláttam egy madarat.

Fehér hattyút vártam én –
ez sötét volt, mint a szén.
Piros a csőre, piros a lába,
mint a láng és mint a szén;
lába lángja, csőr-hegye:
fekete
tulipán
belseje.

Úszott, úszott egyre messzebb,
állj meg, állj meg, te vagy a legszebb,
fekete hattyú, szépnyakú –

És azóta szemlelőnyva
minden este látom újra:
fényes hattyú, fekete hattyú
úszik, úszik,
ú –

Nemes Nagy Ágnes

1. Olvasd el a szavak magyarázatát!

riporter: nyilatkozatot kér egy témáról az interjú alanyától

interjú: riporterrel folytatott, nyilvánosságnak szánt beszélgetés

2. Hallgasd meg a verset!

Interjú a farkassal, aki állítólag megette Piroskát

Az Új Bárány riportere felkereste Ordast.

Interjút kér. Én leközlöm. Olvasd.

– Igaz volna ama vád,

hogy ön orvul elfogyasztott egy egész nyers nagymamát?

– Egy nagymamát? Egy grammot se!

Ez az egész csak Grimm-mese!

– Hogy Piroskát Ön falta fel, talán az is hamis vád?

Nem hagyott meg belőle mást, csak egy fél pár harisnyát!

– Hogy én őt ruhástul? Mit ki nem eszeltek!

Én még az almát is hámozva eszem meg.

– Furcsa, hogy a kunyhóban, hol megevődtek mindketten, mégis piros farkasnyálmom díszel a parketten.

– Az úgy történt, hogy ők aznap meghívtak a viskóba.

Nagyon finom uzsonna volt, szamóca és piskóta, s mivelhogy én evés közben állandóan vicsorgok, a vérveres szamócalé a pofámból kicsorgott.

– Én úgy tudtam, Önnél szabály, hogy csak friss húsárut zabál.

– Kacsa! Fűvet rágok lomhán legelészve, zsenget, hogy a gyenge gyomrom megeméssze.

– És meddig lesz Önnél a juhhús is tiltva?

– Eddig! De erről már nem írhatasz, te birka!

Romhányi József

1. Mit ünnepelünk március 15-én? Beszélgetsetek az előző években tanultakról!

2. Ismerkedj meg más forrásból is az 1848. március 15-i eseményekkel!

A nagy nap

Kétségtelenül nagy nap ez a március 15-ike Magyarország életében [...]

Petőfi talán le se feküdt, vagy ha lefeküdt, nemigen aludt, mert már hét órakor reggel talpon volt, benézett Jókai szobájába, felköltötte, aztán nyugtalanul sietett a Pilvaxba. Útközben Vasvárival találkozott, ki szintén a Pilvaxba tartott. Borongós, ködös, szinte pépes márciusi pirkadás volt, csípős szél fújdogált és feszegette a még jobbára csukott boltok cégtábláit. [...]

Különben is a kávéház nem volt néptelen. Éppen szerdai nap és pesti vásár lévén, sok idegen reggelizett az asztaloknál, akik mind kíváncsian és érdeklődve nézegették az ifjúság hullámmását. Végre kilenc felé annyian gyűltek össze, hogy Jókait felerőszakolták egy asztalra. Jókai felállt és felolvasta pár bevezető szóval, hogy „Mit kíván a magyar nemzet?” Utána Petőfi olvasta el a „Nemzeti dal”-t.

Ekkorra már mind odagyűltek a vásárosok is s a dal refrénjét utána zúgták ők is: „Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk”. A vers feltűzelte az ifjúságot s most már lelkesedve indult a megállapodások szerint az orvosi egyetem felé a Hatvani és az Újvilág utca sarkán levő épület udvarára. [...] Minden lépésnél nőtt a csoport: „Éljen a szabadság! Egyenlőség! Éljen Kossuth!” kiáltások hangzottak. Az orvosifjúság dacára, hogy leckeóra volt, ott hagyván professzorait, az udvarra tódult, hol Jókai ismételte rövid beszédjét. Petőfi elszavalta a Talpra magyart, s a menet most már az orvostanulókkal megszaporodva, sorba járta a többi fakultásokat.

Az Egyetem térről újra visszaindult a sokaság, ezerekre és ezerekre szaporodva. Megállt a Hatvani utcában a Pálffy-ház előtt, amelynek földszintjén akkoriban a „Landerer és Heckenast” nyomda volt.

– A nemzeti dalt is nyomassák ki – követelte a tömeg.

Jókai felkiáltott: – Le az esernyőkkel! Hogy állunk maholnap esetleg golyók elé, ha az esőcseppek is terhünkre vannak? Mire suhogás támadt a levegőben, mintha ezer madár szállna: ezer esernyő kapcsolódott le. [...] Akármilyen szabadsága fog is lenni egykor a magyarnak, az a dicsőség mindig megmarad, hogy a legnevezetesebbet, a sajtószabadságot magunk vívtuk ki.

Mikszáth Kálmán: Jókai Mór élete és kora – részlet

fakultás:

egyetemi kar
(orvos, jogász,
mérnök stb.)

1. Olvasd el a húsvéti emlékeztetőt! Próbálj összefüggően beszélni az olvasottakról!

A keresztény egyház számára húsvét az ünnepek ünnepe. Húsvét vasárnapján Jézus feltámadt, s ezzel győzelmet aratott a halál felett. A természeti népek a tavaszi napforduló tájékát ősidők óta a természet újjászületésének ünnepeként tartották számon. Ehhez a hagyományhoz kapcsolódnak a ma is élő húsvéti népszokások, ilyen a tojásfestés és a locsolkodás. A tojás az újjászületés jelképe, a vízzel történő locsolkodás maga a megtisztulás. A tojás és a víz mellett fontos jelkép a húsvéti bárány is, az ártatlanság szimbóluma.

2. Milyen húsvéti szokás él a környezetekben? Számolj be róla!

3. Készíts haikut a füzetedbe a *bárány* vagy a *húsvét* témához!

Haiku

Téma: *bárány*

- 1. sor: 5 szótag
- 2. sor: 7 szótag
- 3. sor: 5 szótag

Téma: *húsvét*

- 1. sor: 5 szótag
- 2. sor: 7 szótag
- 3. sor: 5 szótag

4. Hallgasd meg a verset!

Lóci verset ír

Ünnep előtt volt. Kint a kertben
húsvéti bárány bégetett,
most borult virágba az alma,
a barackfa már vetkezett,

én meg épp versbe igyekeztem
fogni életet és halált,
mikor egyszerre nyílt az ajtó,
jött Lóci és élembe állt

s megszólalt: – Apu, verset írtam!
– De hisz még nem tudsz írni, te!
– Nem is írtam, csak kigondoltam.
– No, halljuk. – Hát figyelj ide, –

szólt Lóci, azzal nekikezdett
s két sorban elmondta a verset:
„Az életet adja, adja,
egyszerre csak abbahagyja.”

Én nagyot néztem: – Ki? Kiről szól
a versed? Ennyi az egész?
– Hát az istenről, az a címe! –
magyarázta a gyerek; és:

– Nem kéne még valami hozzá?
kérdeztem én kíváncsian.
– Nem hát, – felelt ő, – ez az élet,
ebben már minden benne van.

– Benne van, jól van, igazad van,
szép a vers, menj és játssz tovább! –
Szinte ijedten csókoltam meg
Lóci hatéves homlokát...

Ő elrohant... Kint ragyogott a
tavasz, a bárány bégetett
s én eltűnődve ezt a verset
írtam a magamé helyett.

1. Olvasd el Ágai Ágnes prózaverseit!

A titkokat az ujjaimnak mondom el

Mondd, mi sosem lehetünk egyidősek?
Akkor se, ha nagyon akarjuk?
Akkor se, ha én mindennap
növök egy picit,
és te már nem nősz tovább?
Akkor se, ha holnap
én ülök melléd,
én mesélek,
én fogom a kezéd?
Nem hiszem!
Egyszer, egyetlenegy percig
biztosan egyidősek lehetünk.

Maradj, fogd a kezem,
ülj az ágyam szélére, mesélj!
Ha lerúgom a paplant,
takarj be, simogasd meg az arcom,
és ha elalszom, akkor se hagyj el.

Miért gondolod azt,
hogy én nem voltam,
mielőtt megszülettem?
Én mindig voltam,
csak akkor még
nem akartam róla
szólni neked,
mert még kislány voltál.

Ágai Ágnes, részletek

2. Készülj fel valamelyik felolvasására!

3. Mit gondolsz, melyik ünnephez illenek ezek a versek? Írd le a kiválasztott ünnep betűjelét! Indokold meg választásodat!

a) húsvét

b) március 15.

c) anyák napja

d) pünkösd

4. Fejezd be szóban a megkezdett mondatok valamelyikét!

Nekem azért fontos ünnep az anyák napja, mert...

Én úgy köszöntöm az édesanyámat, hogy...

5. Hallgasd meg a verset!

A királyfi három bánata

Amikor születtem, nem jeleztek nagyot
messiás-mutató különös csillagok,
csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.

A többiek láttak egy síró porontyot,
de anyám úgy rakta rám a pólyarongyot,
mintha babusgatná a szép napkorongot.

Maga adta nékem édessége teljét,
úgy ajándékozta anyasága tejét,
hogy egyszer a földnek bennem kedve teljék.

Isten tudja honnan, palástot kerített,
aranyos palástot vállamra terített,
fejem fölé égszín mosolygást derített.

Ma is úgy foltozza ingemet, ruhámat,
ma is úgy szolgál ki, főzi vacsorámat,
mint királyi ember királyi urának.

Amerre én jártam, kövek énekeltek,
mert az édesanyám izent a köveknek,
szíve ment előttem előre követnek.

Amíg ő van, vígan élném a világom,
nem hiányzik nekem semmi a világon,
három bánat teszi boldogtalanságom.

Az egyik bánatom: miért nem tudja látni
egymást a sok ember, a sok-sok királyfi,
úgy, ahogy az anyjuk tudja őket látni?

A másik bánatom: hogyha ő majd holtan
fekszik a föld alatt virággá foszoltan,
senki se tudja majd, hogy királyfi voltam.

Hogyha minden csillag csupa gyémánt volna,
minden tavaszi rügy legtisztább gyöngy volna:
kamatnak is kevés, nagyon kevés volna.

Hogyha minden folyó lelkemen átfolyna
s ezer hála-malom csak zsoltárt mormolna,
az én köszönetem így is kevés volna.

Hogyha a föld minden színmézét átadom,
az ő édességét meg nem hálálhatom,
ez az én bánatom, harmadik bánatom.

Mécs László

1. Olvasd el a pünkösdről szóló szöveget! Próbáld összefüggően beszélni az olvasottakról!

„A pünkösd – a karácsony és a húsvét után – az egyházi év harmadik legnagyobb ünnepe. Húsvét utáni hetedik vasárnapra, tehát az ötvenedik napra eső ünnep. Neve is innen származik, a görög pentekosztész, azaz ’ötvenedik’ szóból ered. Az emberek lelkében nagy örömet, a tavaszvárásnak, a jó idő megérkezésének, a virágfakadásnak az ünnepe.”

Móser Zoltán

2. Ismerkedj meg Kodály Zoltántól a Pünkösdölő részleteivel!

Kodály Zoltán: Pünkösdölő

Elhozta az Isten piros pünkösd napját,
Mi is meghordozzuk királyné asszonkát.
Piros pünkösd napján mindenké újulnak,
A kertek, a mezők virágba borulnak.
A szép leányoknak rózsakoszorúját,
A szép legényeknek szegfű bokrétáját.
A szép menyecskéknek utcán az ülésük,
A kis gyermekeknek porban heverésük.
Öreg asszonyoknak porhanyó pogácsát,
Öreg embereknek csutora borocskát.

Én kicsike vagyok,
nagyot nem szólhatok,
Mégis az Istennek
dicséretet mondok.

Gyöngye vessző vagyok,
mindenfelé hajlok,
Szüleim kertjében
most nyílni akarok.

Ki akarok nyílni,
mint pünkösdri rózsza,
De ki nem nyílhatok,
csak úgy illatozok.

részletek

Én kicsike vagyok

Én ki - csi - ke va - gyok, na - gyot nem szól - ha - tok,
Még - is az Is - ten - nek di - csé - re - tet mon - dok.

Mi van ma, mi van ma?
Piros pünkösd napja!
Holnap lesz, holnap lesz
A második napja.

Jó legény, jól megfogd
Lovadnak kantárját,
Hogy le ne tiporja
A pünkösd rózsát.

Mi van ma, mi van ma

szó

Mi van ma, mi van ma? Pi - ros pün - kösd nap - ja!

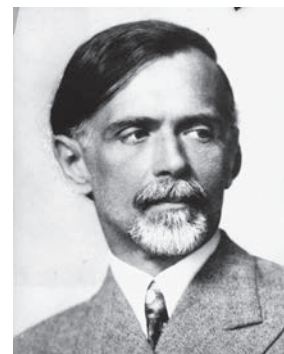
Hol - nap lesz, hol - nap lesz A má - so - dik nap - ja.

3. Hallgasd meg a zeneművet a Magyar Rádió Gyermekkorúsanak előadásában!
4. Olvasd el Móser Zoltán néprajzkutató írását!

„Pünkösdnek jeles napján”

Levelek Annának (részlet)

Tudod, Anna, soha nem volt ennyi könyv és kotta körülöttem, s nem ültem ennyi ideig írólap fölé hajolva, mint most, amikor Kodály remekművéről, a Pünkösdölőről szeretnék írni. Szavakat kerestem, hogy legalább megközelíteni tudjam a kórusmű szépségét, amely 1929. február 19-én készült el. Látod, Anna, már az elején bajban vagyok, és nagy szavakat használok. Sok műről tudunk szólni – ki könnyebben, ki nehezebben –, ám a remekművek előtt tehetetlenül állunk, lehajtott fejjel, csöndben. Keressük, kutatjuk a titkot – hogy egy mű mitől örökérvényű –, de csak megközelíteni, körbejárni tudjuk.

Kodály Zoltán

Móser Zoltán

5. Milyenek látta Móser Zoltán Kodály Zoltán remekművét? Mondd el!
6. Mit jelent számodra az, hogy valaki „remekművet” alkot? Gondolataidat oszd meg társaiddal!

Múltidéző

„...mesélek neked a magyar hősookról...”

Gaál Mózes

Ezek igaz mesék lesznek; a hősök
mind egy szálíg éltek,
csak hogy régen... régen.

És te nem fogod elfelejteni ezeket
a meséket soha, míg élsz, ugye?

Te is magyar fiú vagy, s illendő dolog,
hogy megismerd a magyar hősoket.

Ha megismered,
meg is szereted
öket, édes fiacskám.

1. Olvasd fel a mondatokat az írásjeleknek megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel! Próbálkozz többféle érzelem kifejezésével!

Megígértem, hogy mesélek neked a magyar hősökről.
A magyar ember mindig megtartja a szavát.
De igazán, vajon éltek-e azok?
Ülj az ölembe, kisfiam, és hallgass reám!

2. Írj ötsorost a füzetedbe a *hős* szóval!

1. Ki? (1 szó) **hős**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

3. Ismerkedj meg az író üzenetével!

Fiamnak

Megígértem, hogy mesélek neked a magyar hősökről; megtartom a szavamat. A magyar ember mindig megtartja a szavát. Te is magyar fiú vagy, s illendő dolog, hogy megismerd a magyar hősöket. Ha megismered, meg is szereted őket, édes fiacskám.

Eddig, ha mesélt az édesanyád tündérekről, sárkányokról, mindig azt kérdezted: „De igazán, vajon éltek-e azok?” És édesanyád azt mondotta neked, hogy azok csak a mesékben éltek. Te pedig szeretted volna, hogy éljenek igazán.

Hallgasd most meg az én meséimet! Ezek igaz mesék lesznek; a hősök mind egy szálig éltek, csak hogy régen... régen. Meghaltak mind – és mégis élnek. Amíg magyar ember lesz a földön, élni fognak mindig, mert mesélünk róluk. Ülj az ölembe, kisfiam, és hallgass reám! Amint te szereted az édesanyádat és az édesapádat, úgy szereti a magyar ember a magyar hősöket; s éppen úgy szerették a magyar hősök a mi édes, szép hazánkat.

És te nem fogod elfelejteni ezeket a meséket soha, míg élsz, ugye?... Akkor is eszedbe jutnak, mikor én már Isten jóvoltából fehér hajú, reszkető kezű öregember leszek. Akkor te meséld el a te kis fiacskádnak. Ha én ezt megérem – milyen nagyon boldog leszek.

Kezdem, fiacskám, kezdem a mesét!...

Gaál Mózes

1. Először csak a nagybetűvel, majd a kisbetűvel írt szavakat olvasd!

SZARVAS megbirkóztak FIÚ elmentek ERDŐ megpillantottak NYÍL megtetszett VILLÁM előbukkant HAZA előtűnt VILÁG eltűnt FŰ elnyelte TÓ megijedtek MEZŐ megpillantották VIRÁG megvigasztalta LEÁNY ÉTEL felszaporodtak RABLÓ elnevezték SÁTOR megérkeztek NEMZET

2. Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a megfelelő számot!

a) Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b) Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c) Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés
d) Van olyan szó, amely	1. tulajdonság	2. cselekvés

3. Ismerkedj meg a mondával!

Mese a csodaszarvasról

Élt egyszer egy óriás. Úgy hívták, hogy Ménrót. Ennek a Ménrótnak volt két fia. Az egyiket Hunornak, a másikat Magyarnak nevezték. Ez a két fiú egyebet sem tett, mint vadászott a rengeteg erdőben. Erősek is voltak, bátrak is voltak mind a ketten. Az eleven farkast is megfojtották, az oroszlánnal is megbirkóztak.

Egyszer elmentek vadászni. Hunor is vitt magával száz embert. Magyar is vitt százat...

Amint az erdőbe érkeztek, mindjárt megpillantottak egy gyönyörű szép szarvast. De az olyan nagy és olyan szép volt, hogy szóval ki sem lehet mondani. Tizenhat ága volt az egyik szarvának, tizenhat a másiknak. A csodaszép szarvas nagyon megtetszett Hunornak és Magyarnak. Mindjárt utána is iramodtak... Mint a nyíl, oly sebesen rohant a szarvas. Még a villámnál is, a szélnél is sebesebben... Egyszer előbukkant, másszor eltűnt.

Mondta a kétszáz vitéz Hunornak és Magyarnak:

– Menjünk haza, úgysem tudjuk megfogni a szarvast.

– De bizony nem megyünk, ha a világ végéig kell is szaladnunk utána. Előre, csak előre!

Üldözték tovább a csodaszarvast reggeltől estig. Másnap is, harmadnap is előtűnt a szarvas, mintha csak csalogatni akarta volna őket:

– Jertek utánam! Jertek!

Harmadik nap egy szépséges szép erdő széléhez érkeztek. A fű a ló hasáig ért ott, az erdő tele volt vadállattal, s egy kék vizű tó állott a közepén. A mezőn ezer meg ezer virág – hej, de még ennél is szebbek voltak a tündérlányok, akik a mezőn játszottak. Éppen kétszáz-ketten voltak ők is.

Bezzeg nagyon megijedtek, mikor Hunort és Magyart, no meg a kétszáz vitézt megpillantották. El is akartak szaladni.

Hát a csodaszép szarvas hova lett? Eltűnt hirtelen, mintha a föld nyelte volna el. Hunornak és Magyaroknak nem kellett már a szarvas, de annál inkább kellett egyiknek is, másiknak is, egy a tündérlányok közül. Abbizony, a két legszebbik két királylány volt, a többiek pedig a szolgálóleányaik... Így a kétszáz vitéznek is jutott egy-egy. Sírtak a leányok, mint a záporosó, de Magyar megvigasztalta őket:

– Ne sírjatok, leányok! Mi azért jöttünk, hogy elvegyünk titeket feleségül. Tetszik nekünk ez az ország. Sátrat verünk, itt maradunk mind. Vadat hozunk az erdőből, halat fogunk ki a tóból, s ti majd főztök nekünk ételt. Meg fogunk titeket becsülni. Nem vagyunk mi rablók, hanem derék emberek.

És úgy is történt, amiképpen Magyar mondotta. Sátrat ütöttek a tó partján, s mindjárt egész ország támadt ott.

Évek teltek, évek múltak, s az ország mind nagyobbá lett, mind több sátorra, mind nagyobb erdőre volt szükségük. Hunornak a gyermekei úgy felszaporodtak, hogy egész nemzet lett belőlük. Ezeket aztán elnevezték hunoknak. Magyaroknak a gyermekei is úgy felszaporodtak, hogy belőlük is egész nemzet lett, ezeket pedig elnevezték magyaroknak. Így támadt a hun és a magyar nemzet.

És éltek egymás mellett sok-sok száz esztendeig békességben, szeretetben, mint két jó testvérhez illik. Mindennap vadásztak a kék vizű tó környékén – de a csodaszarvast egyetlenegyszer sem látták újra.

Gaál Mózes

1. Olvasd el a szópárok oszlopait megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

elfértek – fértek el
felszedte – szedte fel
rátámadt – támadt rá
elértek – értek el

elfértünk – fértünk el
legyőztek – győztek le
megijedt – ijedt meg
bejártak – jártak be

elbúcsúztak – búcsúztak el
meghallotta – hallotta meg
megüzente – üzente meg
elszaporodtak – szaporodtak el

2. Milyen változást tapasztalsz a szópárokon belül? Észrevételedet oszd meg társaiddal!

3. Írd le a füzetbe az igaz állítások betűjelét!

- Mindegyik szó tulajdonságot jelent.
- Mindegyik szó cselekvést vagy történést jelent.
- Mindegyik szó valakinek vagy valaminek a neve.
- Ha a dőlt betűs tag a szó elején áll, egybeírjuk vele.
- A dőlt betűs tagot mindig egybeírjuk a cselekvést, történést jelentő szóval.
- Ha a dőlt betűs tag a szó után áll, különírjuk tőle.

4. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes mondathangsúllyal és hanglejtéssel!

Volt madaruk.

Volt a hunoknak madaruk.

Volt a hunoknak egy szentnek tartott madaruk.

Volt a hunoknak egy szentnek tartott sasféle madaruk.

Volt a hunoknak egy szentnek tartott sasféle madaruk, a turulmadár.

5. Ismerkedj meg a mondával!

A hunok hazát keresnek

Sok-sok esztendeig békességben éltek Szittyországban Hunor és Magyar ivadécai. Úgy elszaporodtak, mint fűszál a réten, s alig fértek el egymástól.

Ha a hun halász ki akarta vetni hálóját a folyóba, rátámadt a magyar halász:
– Ez az én folyóm, keress magadnak halat máshol!

Máskor meg a hun pásztor kergette el a magyar pásztor barmát a legelőről:
– Itt az én marhámnak terem a fű, szedd fel innét a sátorfádat!

Egyszer aztán azt mondták a hunok vezérei a magyarok vezéreinek:
– Az itt a hiba, testvérek, hogy kicsiny már Szittyország két ilyen nagy

népnek. Gyertek, keressünk közösen más hazát, ahol jobban elférünk.

– Nem úgy lesz az! – felelték a magyarok.
– Ha megint közös hazában telepszünk meg, megint csak nem férünk el egymástól. Hanem ha ti itt hagytok bennünket, és kerestek magatoknak új hazát, akkor nekünk, magyaroknak elég nagy lesz Szittyaország.

– Igazatok van – mondták a hunok, és fölszedve sátraikat, elbúcsúztak a magyar testvérektől. Megígérték nekik, hogy ha olyan hazára találnak, amely őket is be tudja fogadni, akkor hírt adnak magukról.

Volt a hunoknak egy szentnek tartott sasféle madaruk, a turulmadár. Az röpködött előttük, az utat mutatva, mikor megindultak új hazát keresni napnyugat felé.

Sok országot bejártak, sok népet legyőztek a hunok, míg elértek a Duna mellé, a mai Magyarországra. Itt a római nép volt az úr, mégpedig igen nagy úr. A világ egyik szélétől a másikig ért a római császár hatalma.

Nem is nagyon ijedt meg a római császár, mikor meghallotta, hogy jönnek a hunok.

– Legalább egy néppel több lesz, aki engem szolgál – mondta kevélyen, s megüzente a hunok királyának, hogy aranyban fizesse neki az adót.

A hunok királya pedig azt üzente vissza:

– Én az adót nem arannyal fizetem, hanem vassal. Küldeni se küldöm, hanem magam viszem.

S amit ígért, állta is. Úgy zúdult a hun lovasok förgetege a római császár hadi-népére, hogy lehetetlen volt előttük megállni. Futott a római, győzött a hun, s véres csaták után megdobbantotta a hunok királya lábával a földet:

– Ez a föld pedig most már az én fajtámé marad a világ végezetéig!

Ezt a hun királyt, aki népének új hazát szerzett a Duna–Tisza mentén, Atti-lának hívták.

Móra Ferenc

1. Olvasd el a szövegeteket helyes hangsúlyozással és hanglejtéssel!

meghasadt az ég
tűnődött a király
leborult a gyerek
odanyújtotta a fiú

a világot látta
a kardot suhogtatta
az álmodot megfejtette
a kardot megtalálta

rengeteg erdőt
végtelen tengereket
fényes városokat
rettentő hadseregeket

2. Ismerkedj meg a mondával!

Az Isten kardja

Attila már az új hazában volt, mikor egyszer különösét álmodott. Azt álmodta, hogy meghasadt az ég, leszállt belőle egy ősz öregember, s egy kardot kötött a király oldalára. De nagyon különös kard volt az. Arany a markolata, s az volt a legkülönösebb, hogy amint a kardot kezébe vette, egyszerre maga előtt látta az egész világot, rengeteg erdőt, végtelen tengereket, fényes városokat, rettentő hadseregeket. S ahogy megsuhogtatta a kardot a világ négy tája felé, hát az erdők meghajoltak, a tengerek meghasadtak, a városok lánggal égtek, a hadseregek földre hulltak.

– No, ez különös álom volt. Ugyan mit jelenthet? – tűnődött a király, s magához parancsolta tanácsadó papjait, a táltosokat, hogy fejtsék meg álmát.

– Nem nehéz ezt megfejtani, nagyúr – mondja a legöregebb táltos. – Azt jelenti ez, hogy Isten a maga kardjának mását adja neked, s te azzal hatalmad alá hajtod az egész világot.

Abban a szempillantásban suhog az ajtófüggöny, s az őrt álló vitézek egy pásztorfiút vezetnek a király elébe. Különös kard volt a fiú kezében, aranymarkolatú. Odanyújtotta a királynak.

– Hol vetted ezt, te fiú? – kérdi ámulva Attila.

Leborul a pásztorgyerek a földre, szava akadozik.

– Ahogy ma hajnalban nyájamat terelgettem, uram királyom, észreveszem, hogy sántít a fehér üsző, és véres nyomot hagy a lába. Körülnézek, mi szúrhatta meg ezen a selyemfüvön? Hát ennek a kardnak a hegye állt ki a földből. Odamegyek, ki akarom húzni, láng csap ki belőle. Ijedtemben elszaladtam, és csak messziről néztem, hogy lobog lánggal a kard. Egyszerre aztán ellobbant a láng, s mire odaértem, már kint volt a földből az egész kard, ott feküdt a fűvön. Fölemeltem, és elhoztam neked, nagyúr, mert téged illet!

– Ez az Isten kardja! – kiáltották a táltosok.

Attila pedig felnézett az égre, suhintott a karddal keletre, nyugatra, észak felé, délnek, és ezt mondta hozzá:

Csillag esik, föld reng: jött éve csudáknak!

*Ihol én, ihol én, **pörölyje** világnak!*

Sarkam alá én a nemzeteket hajtom:

Nincs a kerek földnek ura, kívül rajtam!

*(Idézet Arany János Buda halála
című elbeszélő költeményéből)*

pöröly:
súlyos
ütőszerszám

Móra Ferenc

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. főpap
2. ravatal
3. koporsó
4. gyászszekér
5. mágnás

- a) temetési emelvény, erre helyezik a koporsót
- b) egyházi vezető személy
- c) gazdag ember, akinek nagy vagyona van
- d) általában fából készült, díszes halottas láda
- e) kerekeken mozgó, fából készült szállító jármű

2. Alkoss rövid történetet a kulcsszavak segítségével! Mondd el!
(kulcsszavak: a legfontosabb szavak a történetből)

kulcsszavak: selyemsátor bánat ravatal koporsó gyászfátyol emlékezet

3. Hallgasd meg a regényrészletet!

Attila temetése

Délután már ott feküdt Attila a főtéren, magas ravatalon, ezüst csillagokkal ékített fekete selyemsátor alatt. A sátor oldalait fölkapcsolták, hogy a nép láthassa.

A főpapok a ravatal mögött fekete lovat áldoztak, s a világtalan Káma megkérdezte az elköltözött hun szellemeket, hogy miképpen temessék el Attilát.

– Tegyétek őt hármaskoporsóba – ez volt a felelet. Az első koporsó legyen arany, mint a napfény, mert ő a hunok napja volt. A második koporsó legyen ezüst, mint amilyen az üstökös csillag szárnya, mert ő a világnak üstökös csillaga volt. A harmadik koporsó legyen acélezott vas, mert ő erős volt, mint az acélezott vas.

– A Tisza tele van apró szigettel. Egyik helyen, a keskenyebbik mederből tértésék el a vizet. Ott ássátok meg a sírt mélyen, és szélesítsétek meg a medret, hogy az legyen a nagyobbik. Azután ha el van temetve a király, bocsássátok vissza a vizet. Idő múltával gyöngül az emlékezet, az iszap is belepi a koporsót: senki se tudja majd, hol van Attila eltemetve.

Százezer ásó és kapa fogott aznap reggel munkába. Estére már meg volt ásva a sír, olyan mélyen, hogy azt ember ott többé meg nem találhatja. Beszórták az alját virággal, falommal.

Harmadnapra készen volt a hármaskoporsó. Attilát még egyszer fölemeltek, hogy mindenki lássa utoljára. Aztán a nép jajgatása között helyezték az aranykoporsóba. Melléje tették a kardját, íját, aranyos lándzsáját. A fejére tették

tündöklő sisakját, amelyet a csatákban viselt. A táltosok föltették a koporsót a gyászszekerre, s a tizenkét fekete ló megindult a Tisza felé.

A koporsót a család gyalog követte. Gyalog a királynék s Attila fiai, a főurak, a főtisztek, a hun mágnások mind hajadonfőtt, megtépett ruhában.

A koporsó mellett kétoldalt a testőrök ballagtak. A fejükön rajta volt a sisak, de gyászfátyollal volt bevonva. A ruhájuk összehasogatottan fityegett le róluk, s az arcukat nem lehetett megismerni a vértől. Időnként dobok dübörögtek, s időnként egy-egy kiáltás hangzott:

– Attila! Jó királyom!

Olyankor végigzúgott a népen a kiáltás, amint a sok ajak ismételte.

Tetemeit tettük hármás koporsóba.

Így vittük föld alá, föld alá, víz alá.

Íjak húrja pendül; nyílvesszők suhognak:

hű szolgálid ottan körüléd borulnak.

Tisza árja indul lassú zuhogással.

Elborítja a sírt csillogó hullámmal.

Fáklyák elalusznak, csillagok lehullnak.

Kedves hű szolgálid körüléd borulnak.

Fekete sötétség hun nemzetre támad,

feketébb sötétség szívünkben a bánat.

Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember, részlet

1. Írj ötsorost a füzetedbe az *álm* szóval!

1. Mi? (1 szó) **álm**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Írd le a füzetbe a szó szerkezetek betűjele mellé a hibás sor számát!

a) **ezüstpatak eredt** b) **turulmadár szállott** c) **ide-oda kígyózott**

1.	ezüstpatak eredt	turulmadár szálott	ide-oda kígyózott
2.	ezüstpatak erett	turulmadár szállott	ideoda kígyózott
3.	ezüstpatak eredt	turulmadár szállott	ide oda kígyózott

3. Ismerkedj meg a mondával!

Emese álma

Valamikor réges-régen élt a kék vizű tó mellett – a magyarok régi hazájában –, egy öreg ember. Ögyek volt a neve, a feleségét Emesének hívták.

Egyszer Emese elaludt a sátrában, és igen szépét álmódott. Azt álmódta, hogy leszállott fejére egy turulmadár, a csőrével megérintette szépen, gyöngéden az ajkát. Abban a pillanatban ezüstpatak eredt meg az Emese kebléből, de olyan szép patak, hogy gyönyörűség volt nézni. Az ezüstpatak folyt... folyt... nőttön-nőtt, ide-oda kígyózott. Végre valóságos folyam lett belőle. Mind arra folyt, merre a nap nyugszik le... Ezt álmódta Emese. Egy öreg, fehér szakállú ember eljött Ögyekhez, mintha csak az Isten küldötte volna. Emese elmondotta az álmát. Kérte, hogy fejtse meg neki, mit jelent. Hát az öregember nagyon csodálatos dolgokat mondott.

– Azt jelenti az álmód, édes leányom – mondá a bölcs öregember –, hogy neked egy fiacskád fog születni. Az fölkeredik a magyarokkal, s mint az ezüst-

patak, megy napnyugat felé. Azért megy, hogy Új hazát keressen a magyaroknak. Az Új haza szebb lesz, mint ez a mostani. A patakból folyam lett, úgy álmodtad, leányom. A kis magyar seregből pedig, mire az Új hazába ér a fiad, erős, nagy nemzet lesz...

Áldjon meg az Isten téged ezért a szép álomért!

...Emese csaknem sírt örömeiben, amint ezeket a szavakat hallotta. És az öregember igazat beszélt. Emesének fia született, s ezt a fiút elnevezték Álmosnak. Szép, bátor fiú volt, erős vitéz lett belőle. Mikor férfiúkort ért el, összegyűjtötte a magyarokat, s ezt mondta nekik:

Halljátok, magyarok! Minket a jó Isten nem arra teremtett, hogy örökké csak halásszunk és vadásszunk. Mi erősek vagyunk. Nekünk van kardunk, nyilunk, van paripánk, és van bátorság a szívünkben. Induljunk el Új hazát keresni! Ne féljünk senkitől! Addig megyünk napnyugat felé, amíg a legeslegszebb országot megtaláljuk. Ott szépen megtelepedünk, s jaj annak, aki reánk támad!

Tetszett ez a beszéd a magyar vitézeknek. Százan, de ezren is kiáltozták: Vezess, Álmos, te légy a mi vezérünk!

Így történt, hogy a magyarok lóra ültek, s elindultak a kék vizű tó partjától napnyugat felé. Új hazát akartak keresni, s az új hazában hősök akartak lenni. Ha a kis ezüstpatakból nagy folyam lett, miért ne lehetne a magyarokból majd híres, nagy nemzet?

Álmos vezette őket országokon át, hol erős várak és városok, büszke királyok és fejedelmek voltak.

A büszke királyok kicsúfolták a magyarokat. Meg is támadták, hogy visszakergessék őket oda, ahonnan jöttek. Csakhogy nem kergették ám vissza. Erős legények voltak a magyarok, s a büszke királyok elvesztek a csatákban. A magyarok pedig nem foglalták el az országukat, hanem mentek tovább napnyugat felé. Még szebb országot, a legeslegszebbet keressék meg.

Évek teltek, évek múltak. Álmos haja is megfehéredett, de az új hazát még nem találták meg.

– Addig nem halok meg, amíg azt a Szép hazát nem látom!– mondogatta Álmos.

Volt pedig Álmosnak egy hős fia. Árpádnak hívták. Ebben a fiúban telt Álmosnak a legnagyobb gyönyörűsége. A csatában mindig elől harcolt, akire lesújtott a kardjával, az többé nem kelt fel a földről. Szerették is Árpádot a magyarok.

Mikor Álmos már kiöregedett a harcból, Árpádot tették meg vezérnek. Föl-emelték őt a pajzsukra, és körülhordozták. A hét főember között úgy tették a legfőbb emberré. De ez még nem volt elég. Előhoztak egy aranyserleget, s azt egy kőoltárra tették. Aztán a főemberek karddal meghasították a karjukat. A kiömlő piros vért belecsorgatták az aranyserlegbe mind a heten. A hetedik pedig maga Árpád volt.

Gaál Mózes

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. szerződés	a) az ókori Római Birodalom része, a mai Dunántúl területe
2. csimpolya	b) közös megegyezésen alapuló megállapodás
3. sámán	c) széthúzásra biztatás a csoportok között
4. Pannónia	d) természeti népek tudós, gyógyító embere
5. pártoskodás	e) népi hangszer, duda

2. Olvasd el alaposan a neveket! Próbáld visszamondani emlékezetből!

Nyék Megyer Kürtgyarmat Tarján Jenő Kér Keszi

3. Ismerkedj meg a mondával!

A vérszerződés

A hírvivő lovas tajtékos paripáját megállította a tanácsdombon, s mintha a négy égtájnak jelentené, elkiáltotta magát:

– Végigjártam mind a hét országot; Nyéket, Megyert, Kürtgyarmatot, Tarjánt, Jenőt, Kért és Keszit, hogy uraikat, a hét fejedelmi személyt itt a tanács dombján tanácskozásra összehívjam. A hét fejedelmi személy még ma összegyűlik itt, hogy sorsunkról határozzon. Szóljanak a dobok, szóljanak a csimpolyák. [...]

A zene egy pillanatra elhallgatott, és a felzengő csendben a sámánok köszöntötték az érkezőt:

– Légy üdvöz, Tétény!

Tétény leszállt lováról, és kíséretét hátrahagyva egymagában felment a tanácsdombra.

Pár perc múlva követte őt Huba, aztán Tas, Ond, Kende, Előd s legvégül pedig egy sudár termetű, barna arcú, fekete szemű férfi, Álmos.

– Légy üdvöz, Álmos! – zúgta el neki is a sámánok kara, s most már nem zendült föl a zeneszó, megkezdődött a tanácskozás.

– Mi, a hétmagyarok – mondta Tétény – azért gyűltünk itt össze, mert Szitytyaország annyira megtelt népeinkkel, hogy sem táplálni, sem befogadni nem tud bennünket.

– Új földet kell hát elfoglalnunk – mondta Ond –, ahol békeességben és bőségben élhetünk valamennyien.

– Pannónia földjére menjünk – mondta Álmos –, hiszen az minket illet, mert ősünk, Attila király birodalma volt.

– Úgy van – helyeselt Kende –, és tejjel-mézzel folyó földnek mondják, vizekben

bővelkedőnek. Eltart bennünket is, jószágainkat is.

– Attila városa, Buda, újra a miénk lesz!
– mondta Tas.

Ekkor Huba szólalt meg:

– De a nagy célt csak akkor érhetjük el, ha közös akarattal vezért és parancsolót választunk magunk közül, akinek feltétlen engedelemmel tartozunk valamennyien, nehogy széthúzás, pártoskodás gyengítsen bennünket.

– Úgy van – kiáltották valamennyien.
– Válasszunk! [...]

S a vezérek egy emberként kiáltották:

– Álmos!

Tétény lépett elő.

– Közös akarattal téged vezérnek és parancsolónak megválasztottunk, követünk téged jóban-rosszban. S hogy választásunk és szövetségünk a hegyeknél szilárdabb legyen, pecsételjük meg vérszerződéssel.

Egy szolgáló aranyedényt vitt a hét vezérhez, és azok elővonva késüket, sebet ejtettek a karjukon, és egy-egy csepp vért az edényben lévő borba csöppentettek. Az edényt magasba emelték, és esküdtek:

– Ameddig életünk tart, sőt utódaink élete fogytaig mindig Álmos vezér ivadéka lesz a vezérünk.

– Esküszünk! – zúgták rá.

– Ami jószágot közösen szerzünk, mindenkinek része legyen abban.

– Esküszünk!

– Azok a fejedelmi személyek, akik szabad akaratukból Álmost vezérnek választották, soha a vezér tanácsából ki ne maradjanak.

– Esküszünk!

– Ha valaki az utódok közül a vezér személyéhez hűtlen lenne, annak úgy hulljon a vére, ahogy a mienk hullott, amikor Álmossal vérszerződést kötöttünk.

– Esküszünk!

– Hogyha valaki az utódok közül a vérszerződést megszegné, azt örök átok sújtsa!

– Esküszünk! – kiáltották a vezérek, és az aranyedény körbejárt, mindannyian ittak belőle, s az ősi magyar törvények szerint mindannyian vérrokonoknak számítottak.

Újra fölcsendült a zene, a magyarok fejedelme felemelt kézzel üdvözölte a dombot körülvevő ujjongó sokaságot.

Lázár Ervin

1. Írd le a füzetbe a szószerkezetek betűjele mellé a hibás sor számát!

a) aranyos nyereg

b) gyémántos fék

c) fehér paripa

1.	aranyos nereg	gyémántos fék	feher paripa
2.	aranyos nyereg	gyémátos fék	fehér paripa
3.	áranys nyereg	gyémántos fék	fehér parpa
4.	arranyos nyereg	gyemántos fék	fehér paripa
5.	aranyos nyereg	gyémánitos fék	fehér parripa

2. Olvasd el a kérdéseket az utasításoknak megfelelően!

kíváncsian

gúnyosan

fölényesen

mérgesen

türelmetlenül

– Mit hoztál már megint?

– Hogy adtam volna el?

– Mit akartok?

3. Melyik szó ismétlődik a legtöbbször a szóhalmazban? Írd le a füzetbe!

nyereg	halász	buzogány	fejedelem	nyereg	halász
fejedelem	paripa	fejedelem	nyereg	paripa	halász
vitéz	király	nyereg	buzogány	király	nyereg

4. Ismerkedj meg a mondával!

Árpád, a honalapító

Sokféle nép lakta a magyar földet ezer esztendővel ezelőtt, mikor honfoglaló őseink ideértek. Legtöbbet számított köztük a morva nép meg a bolgár.

Azt mondja a rege, hogy Árpád fejedelem aranyos nyerget, gyémántos fékű paripát küldött ajándékba a morva királynak. Nagyon megörült a morva király az ajándéknak, és azt mondta Árpád követének:

– Tisztelem gazdádát, mondd meg neki, hogy jó szívvel vettem ajándékát. Azt látom belőle, hogy engedelmes szolgám akar lenni.

– Megmondom, uram – mosolygott a követ. Hamarosan azonban megint viszatért.

– Mit hoztál már megint? – kíváncsiskodott a morva király.

– Üzenetet hoztam a magyarok fejedelmétől. Azt üzeni, hogy most már tisztulj az országodból, ha eladtad nekünk.

– Hogy adtam volna el?

– Bizony eladtad. Megvettük tőled az aranyos nyergű, gyémántos fékű fehér paripán.

Felingerült erre a morva király, és azt felelte:

– A fehér lovat agyonüttem, aranyos nyergét vízbe vetttem, a gyémántos féket fűbe rejttem.

– Nem tesz semmit – legyintett a követ. – Az agyonütött ló húsát a mi kutyáink eszik meg, az aranyos nyerget a mi halászaink halásszák ki, a gyémántos féket a mi vitézeink találják meg.

Megfúvatta erre a kürtöt a morva király, de nem ért az semmit. Seregét úgy szétkergették a magyarok, mint a forgószél a szalmát.

Azután a bolgár királynak küldött Árpád dús ajándékokat. Az is nagyon megörült, s azt kérdezte a követtől, mit adjon ő ezért.

– Nem kíván az én uram semmit – felelte a követ –, csak egy kulacs vizet a Tiszából, egy marék földet a mezőből meg egy marék füvet a rétről.

– No, a te urad nagyon szerény ember – mondta a bolgár király –, szívesen látnám vendégül.

Csak akkor hűlt el szegény feje, mikor Árpád nagyon sokadmagával állított be vendégségbe, s a vendégek kardot, buzogányt hoztak magukkal kés, villa helyett.

– Mit akartok? – kérdezte ijedten.

A magyarok azt felelték, hogy az országot akarják, amelyből már zálogot adott víz, föld és fű képében. El is vették az országot az alpári csatában.

Ez mind csak rege, annyi igazság azonban van benne, hogy Árpád ésszel és karddal szerezte a hazát.

De nemcsak földet szerzett a népnek, hanem törvényt is adott nekik, amellyel megtarthatja az új hazát a világ végezetéig. Pusztaszer síkján tartották az első országgyűlést, amely érdem szerint felosztotta az országot a honfoglalók közt.

Móra Ferenc

1. Olvasd el a szóoszlopokat helyes artikulációval és időtartammal!

szent
szilárd
kemény
apostoli

gyalogos
varázslatos
esztergomi
tisztelettudó

szentatya
dobhártya
bíborpalást
diadalmenet

társzekér
főegyház
kantárszár
toronyszoba

2. Ismerkedj meg a mondával!

Szent István koronája

A szolga mélyen meghajolt Asztrik előtt:

– Atyám, a fejedelem a toronyszobában vár.

Asztrik gyors léptekkel átment a palotaudvaron – szolgák és főrangúak mély főhajtással üdvözölték őt –, egy széles folyosó végén zezugos lépcsőre kanyarodott. Sietett szeretett fejedelme elé, hogy meghallgassa parancsát.

István – akit keresztsége előtt Vajknak hívtak – a toronyszoba ablakánál állt, szeme a hegy lábától a messzi láthatárig húzódó varázslatos tájat pásztázta, bár arcáról ítélve, gondolatai aligha időztek most a tájnál.

Asztrik tisztelettudóan megállt az ajtóban. Hallgatott, nem akarta megzavarni gondolataiba mélyedt uralkodóját.

István, anélkül, hogy feléje fordult volna, így szólt:

– Asztrik, Krisztus országává tettük Pannóniát, itt az ideje, hogy munkálkodásunkra a **pápa** úr áldását kérjük. Eredj Rómába, és kérd meg Szent Péternek, az apostolok fejedelmének örökösét, hogy az esztergomi egyházat aláírásának tekintélyével főegyházzá szentelje, és a többi püspökségeket is megáldja. Küldjön nekem egy megszentelt koronát, hogy e tisztességre támaszkodva, amit Isten kegyelméből elkezdtem, még szilárdabbá tehessem.

Csak most emelte tekintetét Asztrikra.

– Indulj, Asztrik, ne késlekedjél! Gyűjts magad köré méltó kíséretet, vigyél ajándékot mindenből, amit gazdagon ad ez a föld!

Asztrik még aznap hozzálátott a készülődéshez. Kijelölte, kik utaznak vele, parancsot adott az ajándékok összegyűjtésére, és napokon belül elindult Róma felé. [...]

– Valamilyen csapat közeledik felénk – jelentették, s a kísérők kissé keményeb-

pápa:
a legmagasabb
rangú egyházi
vezető

ben markolták a kantárszárat, egy érintéssel meggyőződtek, hogy helyükön vannak-e a fegyverek.

De ahogy közeledett a csapat – lovasok, társzekerek és gyalogos szolgák –, úgy engedett a feszültség, mert látszott, az idegenekben nincs támadó szándék, s aztán végleg elpárolgott minden gyanújuk, amikor meglátták, hogy a menet előtt keresztet visz egy ifjú lovas.

A két csapat összetalálkozván megállt, Asztrik látta, hogy az érkezők vezetője egy főpapi méltóságjelvényeket viselő idős férfi.

– Kik vagytok? – kérdezte Asztrik a kölcsönös üdvözlés után.

– Urunknak, Mieskónak, a lengyel fejedelemnek követei vagyunk. A pápa úr jeles mívű koronát készíttetett fejedelmünknek, s most azért igyekszünk Rómába, hogy hazavigyük neki.

– Mi pedig a magyarok fejedelmének, Vajknak, aki a keresztségben az István nevet nyerte, követei vagyunk, s avégett jövünk, amit ti már elnyertetek: koronát kérünk fejedelmünknek, hogy királyunkká lehessen.

A két főpap megörvendezett a találkozáson. Elhatározták, hogy együtt folytatják az utat Róma felé.

Estére kelve már meglátták az örök város tornyait.

Itt letáborozunk, s holnap a szentatya elé járulunk.

Felverték sátraikat, tábortüzeket gyújtottak. Rómában II. Szilveszter pápa is álomra hajtotta fejét. Alighogy elaludt, nagy fényesség öntötte el a szobáját, s a fényből egy ragyogó arcú ifjú lépett elő. Így szólt:

– Tudd meg, hogy a holnapi napon, a nap első órájában ismeretlen nemzet követei jönnek hozzád, akik tőled fejedelmüknek, az apostoli áldás ajándékával egyetemben, királyi koronát követelnek. A koronát, amelyet Mieskónak csináltattál, ne habozz nekik adni! Mert tudd meg, hogy ez fejedelmüknek, a dicső királyi ranggal együtt, élete érdemeiért jár.

Az ifjú eltűnt, a fény kihunyott, a pápa fölriadt álmából, feszülő dobhártyával hallgatódzott, de egy pissenés sem zavarta a zengedező csöndet. Fölkelt, abba a terembe sietett, ahol vörös bársonyra helyezve várakozott a korona, hogy másnap Miesko követeknek átadják. A pápa figyelmesen nézte a koronát, mintha azt várná tőle, hogy megszólaljon. S akkor a korona hirtelen felizzott, ragyogása betöltötte a termet.

A pápa meghajtotta a fejét.

– Legyen, Uram, a te akaratod szerint.

Másnap megérkeztek a küldöttségek, a pápa maga elé rendelte Asztrikot, s a bíborpalástra helyezett koronára mutatott.

– Vidd el ezt a koronát fejedelmednek, s vidd ezt a keresztet is! [...]

Asztrik diadalmenetben vitte haza a koronát és a keresztet, s Istvánt nagy pompával és ünnepélyességgel királlyá koronázta.

Lázár Ervin

1. Írj ötsorost a füzetedbe a *korona* szóval!

1. Ki? (1 szó) **korona**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak betűjele mellé a jelentésük számát!

- a) lovag
- b) keresztény
- c) vármegye
- d) székhely
- e) törvénykönyv

1. megye (vármegye) irányításának központi helye
2. az ország törvényeit tartalmazó könyv
3. nemesi rangú férfiak királytól kapott kitüntető címe
4. Krisztus vallását követő, megkeresztelt személy
5. egy-egy várhoz tartozó vidék, környék elnevezése volt

3. Olvasd el a szöveget!

István, az államalapító

Árpád fejedelem uralkodása után több fejedelem követte egymást, míg 972-ben Géza lett a magyarok fejedelme. Ő volt az első, aki nagy változást hozott a magyarok életében. Nyugatról papokat, katonákat, lovagokat hívott az országba. Azt akarta, hogy a magyarok úgy éljenek, mint a nyugati országok lakói. A papok keresztény hitre térítettek. A katonák, lovagok segítették a fejedelmet az ellene fordulókkal szemben.

Géza fejedelem fiát Vajknak hívták. Amikor Vajk megkeresztelkedett, az István nevet kapta. Géza halála után nagy buzgalommal folytatta atyja munkáját. Tudta, hogy csak úgy mentheti meg a népét a pusztulástól, ha elterjeszti az országban a nyugati szokásokat és a keresztény vallást.

István lett Magyarország első királya. A királyi koronát 1000-ben kapta a pápától. A pápa ezzel elismerte, hogy I. Istvánt ugyanolyan királynak tekinti, mint a nyugati uralkodókat.

I. István Magyarország területét vármegyékre osztotta. Kezdetben a királyi székhely Esztergom volt, később Székesfehérvár emelkedett erre a rangra. Püspökségeket is alapított. Elrendelte, hogy minden tíz falu építsen fel egy templomot. Törvény kötelezte az embereket arra, hogy vasárnap mindenki menjen el a templomba. Az első törvénykönyv is az ő nevéhez fűződik. Méltán nevezzük I. Istvánt államalapítónak.

1. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

ostromolta VÁR tudta KATONA biztatta KERÉK fogott BOGNÁR
bekarikázott IDŐ keresett NÉNI talált SAPKA lefeküdtek SZÁLLÁS
beugrattak FÖLD kikarikázott TÖLTÉS elfoglalták SAPKATÖLTÉS

2. Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a megfelelő számot!

a) Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b) Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c) Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés
d) Van olyan szó, ami	1. tulajdonság	2. cselekvés
e) Van olyan szó, ami	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés

3. Ismerkedj meg a mondával!

A sapkatöltés

Amikor Szent István Szalacska várát ostromolta, katonáival sokáig volt a vár körül, mégsem tudta bevenni. Később biztatta katonáit, hogy szökjenek be a várba, de egyik se mert bemenni.

Ekkor Szent István fogott egy rossz kereket, és bekarikázott a várba. Itt **bognárt** keresett, s talált is. Neki adta a kereket, hogy csinálja meg másnap reggelre.

Estefelé járt az idő, szállást keresett. Kapott is szállást egy öreg néninél. Amikor lefeküdtek, azt mondta Szent István a néninek:

– De nem tudja ez a Szent István ezt a várat bevenni!

Azt mondja rá az öreg néni:

– Nem ám, pedig már régóta ostromolja. Pedig ha minden katonája csak egy sapka földet hozna, akkor már be tudna lovagolni.

Szent István reggel elment a bognárhoz, elkérte a kereket, és kikarikázott a várból.

Úgy is tett, ahogy a nénitől hallotta. Minden katona egy sapka földet vitt a várhoz. Mikor már magas töltés lett, beugrattak, és elfoglalták.

Még ma is megtalálhatók ezek az úgynevezett sapkatöltések. *Somogyi népmonda*

bognár:
kerékgyártó
mesterember

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. pestis
2. tegez
3. segedelem
4. oltalom

- a) a nyílveszők hordozható tokja
- b) bármely jócselekedet, mellyel valakit segítünk
- c) valakinek a megvédése veszélytől, kártól, rossz hatástól
- d) fertőzés okozta, magas lázzal járó halálos betegség

2. Ismerkedj meg a mondával!

Szent László füve

Hatalmas termetű volt Szent László király, egy fejjel kimagaslott vitézei közül. Harcban olyan volt, mint a bátor oroszlán, békében meg olyan, mint a kegyes pásztor. Egykor ezt énekelték róla:

*Üdvöz légy, kegyelmes Szent László király,
Magyarországnak édes oltalma,
Szent királyok közt drágalátos gyöngy,
Csillagok között fényességes csillag.*

pestis:
veszélyes
fertőző
betegség

Amikor a **pestis**, a döghalál pusztítani kezdett, az egész nép László királyhoz futott, mindenki tőle várt segítséget. Mint a juhok a jó pásztorhoz, úgy tódultak a király sátorához. Szent László pedig Istenhez könyörgött, tőle várt segítséget. Isten egy éjszaka álmot küldött a királyra. Egy angyal jelent meg a szent király előtt, és azt mondta neki:

– Vedd ijadat és tegzedet, menj ki sátrad elé, és minden célzás nélkül bocsásd el nyílvesződöt. A vessző megmutatja, mit kell tenned.

Amikor László király felébredt, hozatta iját és tegzét, kilépett sátrából, felhúzta iját, aztán célzás nélkül elbocsátotta a nyílvesződöt. A nyílvesződ messze szállott, s ahol lehullt, egy genciána fűszálat átütött. A genciána, a keresztesfű kenőcse mentette meg a népet a döghaláltól, s ezt azóta is Szent László fűvének nevezi a nép.

Erdélyi népmonda – Lengyel Dénes feldolgozása

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. egérút
2. tatár
3. bucsálódik

- a) búslakodik, szomorkodik, töpreng
- b) régi, harcos, távol-keleti nép
- c) szorult helyzetből a menekülés módja, lehetősége

2. Ismerkedj meg a mondával!

Galamboskő

Kicsiny kísérettel, néhány hű lovassal menekült Béla király a tatárok elől. Fekete paripája fehér volt a habtól, de egyre csak sarkantyúzta, mert nyomában ott vágattak a tatár lovasok.

Végre egy rengeteg erdőségben egérutat vett a kis csapat, a tatárok nem követték, mert azt gondolták, bizonyosan ott pusztulnak a vad rengetegben.

Hiszen jól sejtették a tatárok, mert abban az erdőségben nem volt sehol tanya, sem egy kunyhó, de még egy patak sem csordogált. A király erősen megéhezett, meg is szomjazott, de nem volt, aki egy falás ételt, egy csepp italt adott volna neki. Eleget bucsálódtak, szomorkodtak ezen a kísérők, de mit tehettek? Nekik sem volt semmijük.

Ahogy ezen szomorkodtak, egyszerre szárnyzuhogást hallottak: egy csapat galamb szállt el a fejük felett.

Körülnéznek a vitézek: ugyan merre szállnak a galambok? A galambok a közeli sziklára szállottak, annak oldalában volt a fészük. A vitézek mindjárt leugrottak a lovukról, felmásztak a sziklára, és kezdték szedni a galambtojást. Úgy megszedték a fészkeket, hogy két sisak megtelt galambtojással. Futottak a vitézek a királyhoz, és mondták szíves kínálással:

– Fogyassza felséged!

A király éhét-szomját elverte galambtojással, s a királyi lakoma emlékére azt a helyet ma is Galamboskőnek hívják.

Népmonda – Lengyel Dénes feldolgozása

1. Olvasd el nagy figyelemmel a rövid szöveget! Mit jegyeztél meg a Hunyadi családról? Mondd el társaidnak!

Hunyadi Mátyás édesapja Hunyadi János kormányzó. Édesanyja Szilágyi Erzsébet. Hunyadi János korának kiemelkedő törökverő hadvezére volt. Legnagyobb győzelmét Nándorfehérváron (a mai Belgrád) aratta. A győzelem emlékére Európában azóta is minden délben megszólalnak a harangok. Ebben az időben Magyarország királya a cseh V. László volt. Féltette trónját Hunyadi János fiától. A nagyobbik fiút, Hunyadi Lászlót kivégeztette, a tizenéves Mátyást pedig börtönbe záratta.

2. Kik voltak ők? Írd a füzetbe a nevek száma mellé a megfelelő betűjelet!

1. Hunyadi János
2. Szilágyi Erzsébet
3. Hunyadi László
4. Hunyadi Mátyás
5. V. László

- a) Hunyadi János kisebbik fia
- b) Hunyadi János elsőszülött fia
- c) Magyarország királya
- d) kormányzó, kiemelkedő hadvezér
- e) Hunyadi Mátyás édesanyja

3. Olvasd el a szövegeket helyes hangsúlyozással és időtartammal!

hideg tél
első éjszaka
isteni akarat
csodálatos jelek

budai vár
pesti utca
hálaadó ének
magyar nemzet

ifjú Mátyás
jóságos Isten
szép Erdélyország
törökverő Hunyadi

4. Ismerkedj meg a *krónikával*!

krónika:
rég történeti
feljegyzés,
időrendben
mondja el
az uralkodók
tetteit

Mátyást királlyá választják

Amikor László király meghalt, erősen megijedtek azok az urak, akik Hunyadi László halálát okozták. Hogyne ijedtek volna meg, amikor Szilágyi Mihály nagy sereggel közeledett Buda felé.

Pedig Szilágyi Mihályt nem a bosszúállás szándéka vezette, ő ennél többre vágyott: a trónt akarta megszerezni unokaöccsének, Hunyadi Mátyásnak. Amikor Szilágyi Mihály a fegyveres sokasággal Pest városába érkezett, az isteni akarat csodálatos jeleket mutatott. Az első éjszakán, abban a hideg télben minden csillag fényesen ragyogott az égen, a Duna vize pedig olyan erősen befagyott, hogy a jég hátán úgy járhattak, mint a sík mezőn. Resz-

kettek is az urak a budai várban, mert Pest felől minden baj nélkül fel lehetett vonulni a várba. Ha most Szilágyi Mihály bosszút forral, vége az életüknek... De Szilágyi Mihály megüzente az uraknak, hogy nem áll bosszút Hunyadi László haláláért. Ekkor az urak felbátorodtak, levonultak Pest városába, hogy a király megválasztásáról tárgyaljanak. Ott sokat tárgyalni nem kellett, mert a köznemesség sokasága, negyvenezer ember állott a Duna jegén, és mind Hunyadi Mátyást élte. A gyerekek pedig ezt a dalt énekeltek a pesti utcákon:

*Mátyást mostan választotta
Mind ez ország királyságra,
Mert ezt Isten adta nekünk
Mennyországból oltalmunkra.*

Ezen a napon is csoda történt: a választás híre még ki sem szivárgott, de a pesti nagytemplomban már felhangzott a hálaadó ének.

Amikor aztán az egész nép megtudta, hogy Mátyás lett a király, mindenki nagy örömmel ujjongott. Minden templomban meghúzták a harangokat, harsogtak a kürtök, szóltak a sípok, és olyan nagy hangon énekeltek mindenki, hogy megtelt azzal a levegő.

A választás éjszakáját annyi máglyarakás világította meg, hogy az emberek azt hitték, a csillagok szálltak le az égboltról. Soha még királyválasztás ennyi örömmel, ennyi dicsőséggel nem történt.

De nemcsak Magyarországon örültek ennek a választásnak! Erdélyben még sokkal nagyobb volt az öröm, mert a Hunyadiak onnan származtak, s maga Mátyás Kolozsvár városában született.

Ezért aztán Szilágyi Mihály, aki az egész választást rendezte, a választás után levelet küldött az erdélyi rendeknek. Azt írta a levelében:

„Ti láttátok a fenséges Mátyás urat, amikor megszületett, szemetek előtt nevelkedett, ezért magatokénak nevezhetitek. Nyissátok hát meg a vigasság forrásait, örvendjete, vigadjatok, ujjongjatek, és adjatok hálát a jóságos Istennek azért a boldogságért, amelyben a magyar nemzet részesült.”

Örült egész Magyarország, vele örvendezett szép Erdélyország, amiért a törökverő Hunyadi János fiát, az ifjú Mátyást királlyá választották.

Lengyel Dénes

1. Olvasd el a szóoszlopokat nagy ajakmozgással, megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

1.

eljött
elrontott
elkészített
elcsigázódott
elcsámborgott

2.

meglátott
megtudott
megpillantott
megkopasztott
megmelegedett

3.

elővett
levágott
otthagytott
ráesteledett
megolvasott

4.

eltévedt
lekókadott
betoppant
hazament
megpihent

2. Melyik szóoszlop szavaira igazak az állítások? Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a szóoszlop számát!

- Mindegyik szó cselekvést vagy történést jelent.
- Mindegyik szó a megtörtént cselekvésekre, történésekre utal.
- Mindegyik szó végén kettőzzük az utolsó t betűt.
- Csak egy oszlopban van a szavak végén egy t.
- A szavak végén a **-t**, **-tt** a múltban történt cselekvésekre, történésekre utal.

3. Olvasd el az egyre bővülő mondatokat helyes mondathangsúllyal és hanglejtéssel!

Mátyás király vadásztatott.
Mátyás király vadásztatott társaival.
Mátyás király vadásztatott egy erdőben társaival.
Mátyás király vadásztatott egy rengeteg erdőben társaival.

4. Az előzetes feladatok és a mese címe alapján mit gondolsz, miről fog szólni a mese? Mondd el társaidnak!

5. Ismerkedj meg a mesével!

Mátyás és az anyóka

Mátyás király vadásztatott egy rengeteg erdőben társaival.

Dél felé járt az idő, készítette a szakács az ebédet, de Mátyás az idő alatt úgy elcsámborgott, hogy eltévedt. Ráesteledett, de még mindig nem lelte barátait. Elfáradt, elcsigázódott, mikor megpillantott egy pislogó fényt. No, oda már be-megy, megpihen éjszakára. Egy öreg anyóka lakott ott. Beköszönt:

- Adjon isten jó estét, édes öreganyám!
- Adjon isten neked is, fiam! Mi járatban vagy?

– Eltévedtem. Vadásztam társaimmal, de sehogy nem találom őket.

– Édes fiam, a sötétben már úgysem találod meg őket, ha a világosban nem találtad. Itt van ez a **dikó**, ezen megpihenhetsz reggelig. Vacsorát nem tudok neked adni... De várjál csak, van egy tyúkom, azt levágom.

Levágta az anyóka a tyúkot, megkopasztotta, főzött belőle jó húslevest.

Megmelegedett Mátyás szíve, mikor eléje tette az anyóka a párolgó, finom levest.

Megolvasta, hány zsírszem gyöngyözik a leves tetején, és azt mondta:

– Tudod-e, anyóka, ki vagyok én? Bizony Mátyás király.

– Ó, fiam, ne haragudj rám, nem ismertelek meg, és királyhoz illően meg sem tiszteltelek.

– Nagyon elégedett vagyok, anyókám, mert egyetlen tyúkodat is levágtad a vendégnek, és megfőzted levesnek. Most annyi aranyat kapsz tőlem, ahány zsírcsepp gyöngyözik a levesed tetején.

Elővette Mátyás király a pénzes zsákját, és hija nélkül kiszámolta az asztalra az aranyakat.

No, erre betoppantak vadásztársai.

– Jaj, királyunk, az egész erdőt bejártuk érted! Miért jöttél el ilyen messzire tőlünk? Nagyon aggódtunk érted.

Közben meglátták az asztalon a sok aranyat, megtudták, miért kapta az anyóka a gazdag jutalmat.

„No – gondolta magában a kuktája –, majd főzök én a királyomnak olyan zsíros levest, hogy nem győzi nekem az aranyakat olvasni a zsákjából.”

Hazamentek. A kuktája mindjárt másnap elkészítette a tyúkhúslevest, feltálalta. Mátyás király sejtette, honnan fúj a szél, hát mérgebe gurult:

– Te kukta, elrontottad a levest, ehetetlen, mert csurom zsír az egész. Többet nem leszel a kuktám, amerre akarsz, arra mehetsz!

Lekókadtt fejjel hagyta ott a kukta a királyi udvart. Sok aranyat akart, de nem kapott semmit.

dikó:
keskeny
ágy,
fekvőhely

Magyar népmese

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. társzekér	a) zsinórozással díszített felsőkabát
2. csótár	b) díszes nyeregtakaró vagy bojtos dísz a lószerszámon
3. dolmány	c) vitéz harcos, daliás hős
4. levente	d) nagy méretű szekér élelmiszer szállítására

2. Ismerkedj meg a mondával!

Harmatos zöld fűben...

Nyitra megye:
Szent István hozta létre a Felvidéken, ma Szlovákia része

Nyitra megyének kellős közepén van egy kis falu. De akkorka falu csak, hogyha a piaca közepén elmiákolja magát a bíró macskája, a legszélső viskóban is hideg rázza az egereket. El se tudja gondolni az ember, hogy ebben a szegény kis faluban hogy fért meg valamikor olyan nagy úr, mint Mátyás király.

Úgy volt az, hogy akkoriban nagyon gonosz világ járt a Felvidéken. Fagyos nyár, esős tél, száraz tavasz, éhhalál, nyomorúság az egész vármegyében. Hullott az ember, mint ősszel a légy, s fölhallatszott a nagy jajszó a király udvarába is.

Így esett aztán, hogy Mátyás király útra kerekedett, s bejárta kíséretével az inséges tájakat. Vigasztalta, biztatgatta a föld népét, s nyújtotta a tanács mellé a kalácsot is. Nagy társzekerek hordták szét a piros búzát, a fehér lisztet, amilyent azon a tájon boldogabb világban se látott a szegény ember.

Áldotta is jótevőjét a nép, mint az Isten angyalát. Harangzúgás fogadta, amerre járt, s csókolgatták a köntöse szélét!

– Áldja meg az Isten a lába nyomát is!

A nyitrai kis faluban is minden ember kitódult a határra királyt fogadni. Ahogy kiugratott az erdőből aranycsótáros lovon egy aranydolmányos levente, akkora éljent kurjantott neki, hogy megreszketett bele az egész falu.

Pedig nem is a király volt az a bársonydolmányos, csak az inasa. A király gyalog jött, szürke köpönyegben. Csak akkor tudták meg a falusiak, hogy ez az igazi, mikor fölemelte karját, és odamutatott az országútra, ahol a búzás szekerek dübörögtek:

– Ez a tiétek!

Örömeben egyszerre térdre borult az egész falu a harmatos zöld fűben. Nem maradt ott talpon egyéb, csak a király meg egy szöske **siheder** gyerek. Rángatták is a **suhancot** előre-hátra.

siheder
vagy
suhanc:
fiatal fiú

- Térdre, Béni!
- Nagy úr ám ez, hékás!
- Tán gyökeret eresztett a lábad?

A kisbíró röstellte a legjobban, hogy ez a csúfság érte a falut. Nagy ijedten súgta oda a gyereknek:

- Mindjárt leütteti a király a fejedet, ha le nem térdelsz előtte.

Megzavarodott a gyerek, tekingetett előre-hátra, végig-végigsimogatta a térdén a nadrágot, de utoljára mégiscsak azt mondta:

- Nem lehet.

De ezt aztán olyan keményen kimondta, hogy meghallotta a király is. Odaállt a gyerek elé, és rászögezte szúrós szemét.

- Mit nem lehet, te gyerek?

A fiú állta a nézést, nagy fekete szemével bátran visszanézte a nagy urat.

- Az nem lehet, hogy én letérdeljek.
- Miért nem lehet az, te gyerek?

- Azért, mert az ünneplő nadrágom van rajtam, s csupa harmat lenne a térde a zöld fűben. Pedig **édesszülem** nagyon a lelkemre kötötte, hogy vigyázzak rá, mint a két szememre, mert keservesen kereste a rávalót. Meg... meg...

De itt már úgy nyögött a gyerek, hogy a király meg nem állhatta szó nélkül.

- Mondjad csak, fiam, bátran, mondjad!
- Meg azt is mondta – sütötte le a fiúcska a szemét –, hogy ha elkeverem a nadrágot, bizony a király nem ad helyette másikat.

A király olyan jóízűt nevetett, hogy a könnye is kicsordult. Megsimogatta a gyerek lángba borult képét.

- Mi a neved, fiacskám?
- Birinkei Béni.
- Mi az édesanyád?
- Gyapjúnyíró özvegyasszony.
- No, fiam, Béni, tiszteltetem az édesz-

szülédet, mondd meg neki, ezután majd én varratom neked a ruhát, amiért olyan szófogadó gyerek vagy.

A király szavának állt, s egész életében gondot viselt Birinkei Bénire.

Nagy úr lett belőle, címeres nemes, s olyan furcsa címer nem volt több az országban, amilyen az övé. Harmatos zöld fűbe mezítlábas parasztfiúcskát festett a címerfestő, ahogy a kezével a nadrágját simogatja.

édesszüle:
édesanya

1. Olvasd el a monda címét! Milyen tapasztalatokat szerezhetsz Mátyás király ebből a találkozásból? Ötletedet oszd meg társaiddal!

2. Ismerkedj meg a szöveggel!

Mátyás király meg a szegény tanító

Egyszer Mátyás király épp egy faluban járt, amikor ráesteledett. Kérdezősködött a falubeliektől, hogy hol szállhatna meg éjszakára. Innen is, onnan is továbbküldték. A szegény vándorból nem sok hasznot néztek ki a falusiak. Amikor betért a falu közepén a kocsmába, azt tanácsolta neki a kocsmáros:

– Menjen a tanítóhoz, ő biztos, hogy befogadja! Annak mindenkin megesik a szíve!

El is ment Mátyás a tanítóhoz, és ő rögtön beinvitálta a házába.

– Gyere, jóember, ahol nekem jut, jut a szegény vándornak is.

A tanító leültette Mátyást szegényes konyhájába, és erősen szabadkozva eltűnt egy kis időre. Amikor visszajött, ételt rakott az asztalra, ízletes vacsorával vendégelte meg az éhes utasembert. Szépen el is beszélgettek a világ folyásáról, s aztán nyugovóra tértek.

Másnap reggel Mátyás visszament a kocsmába, hogy megköszönje a kocsmárosnak a jó tanácsot. Hát, mit látott? A fogason ott lógott a tanító kabátja.

– Hát ez a kabát, hogy került ide? – tudakolta Mátyás. – Az este még a tanítón láttam.

– Igen, tegnap még az övé volt. Az ennivaló fejében hagyta itt, amivel kendet megvendégelte – világosította fel a kocsmáros.

Mátyás nem szólt semmit, hazament Budára. Alig telt el egy hét, három lovas állt meg a tanító házában, és így szólították:

– Gyere ki, jóember! Szedd a cókódokat! A király Budára hívat!

Szegény tanító fogta a fejét, el sem tudta gondolni, hogy mi rosszat tehetett, amiért egyenesen a király elé hívatják. Ahogy meglátta a királyt, rögtön ráismert benne a szegény vándorra. Térdre borult a király előtt.

– Állj fel, tanító uram! Gyere velem, hadd viszonzzam a szíves vendéglátást!

Mátyás fényes ebédet adott a tiszteletére. Amikor véget ért az ebéd, így szólt a király:

– Tanító uram, fogadd el búcsúzóul a kabátomat a kabátodért cserébe!

Azzal átnyújtotta pompás köntösét, aminek a zsebeit jól megrakta arannyal.

A tanítót hatlovas hintón vitték haza a falujába. Így jutalmazta meg Mátyás király a szíves vendéglátásért.

Magyar népmonda

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. tekintély	a) megbecsülés, elismerés, amit valaki eredményeivel kiérdemel
2. tüzérség	b) egy ország, közösség összetartozásának jelképe
3. kódex	c) katonai lövészalakulat
4. címer	d) a régi időkben a tanult emberek nemzetközi nyelve volt
5. latin	e) kézzel írott könyv a könyvnyomtatás előtti időkből

2. Olvasd el a szöveget!

Mátyás, az igazságos király

Mátyás király Hunyadi János kisebbik fia volt. Uralkodása alatt Magyarország felzárkózott Európa legfejlettebb országaihoz. A király tekintélyét bizonyítja, hogy nemcsak az országban, hanem külföldön is tisztelték.

Mátyás király uralmának legerősebb támasza hadserege, a fekete sereg volt. Lovasokból, gyalogosokból, tüzérségből és a dunai hajóhadból állt.

A fekete sereget vasfegyelem tartotta össze. Ebben a seregben harcolt Kinizsi Pál is. Ő volt Mátyás leghíresebb hadvezére.

Mátyás Budán és Visegrádon gyönyörű palotákat építtetett. A budai palotájában rendeztette be könyvtárát. A királyi könyvtár Európa-szerte híres volt. A több mint 4000 kötet között ott sorakoztak a Corvina- (ejtsd: korvina) kódexek is. Ezek a Hunyadi család címere után kapták a nevüket. A címerben egy holló, latinul corvus (ejtsd: korvus) van, amely csőrében egy gyűrűt tart.

Ezeket a könyveket kézzel másolták és díszítették. A könyvek között irodalmi, történelmi, egyházi, orvosi és hadtudományi munkák egyaránt szerepeltek.

„Meghalt Mátyás király, oda az igazság.” Ez a bölcs mondás őrzi a több mint ötszáz évvel ezelőtt élt nagy királyunk emlékét. Szigorú rendet tartott az országban, igazságos törvényeket hozott. Igaz, jobban megadóztatta a népet, mint elődei. Mégis minden alattvalója nyugodtan dolgozhatott és gyarapodhatott. A népmondák úgy emlékeznek Mátyás királyra, mint aki a szegényeket támogatta az urakkal szemben.

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak betűjele mellé a jelentésük számát!

- a) hadjárat
- b) pálos kolostor
- c) végakarát
- d) uradalom

- 1. elvonult életet élő szerzetesek lakhelye
- 2. nagyobb birtok falvakkal, földekkel, erdőkkel együtt
- 3. hosszan tartó fegyveres küzdelmek sora
- 4. valakinek a halála előtti utolsó kívánsága

2. Készíts haikut a füzetedbe! Téma: *igazság*

- 1. sor: 5 szótag
- 2. sor: 7 szótag
- 3. sor: 5 szótag

3. Olvasd el a szöveget!

Mátyás király hadvezére, Kinizsi Pál

Kinizsi Pál a magyar történelem egyik legismertebb hadvezére, a török elleni hadjáratok legendás hőse. Születésének idejére és helyére több elmélet is napvilágot látott. Katonai tanulmányait a fekete sereg kiváló vezére, Magyar Balázs keze alatt végezte.

Először a cseh hadjáratban tűnt ki bátorságával. Katonai pályája töretlenül ívelt felfelé. Részt vett Mátyás király valamennyi hadjáratában. Szolgálatai jutalmául 1472-ben kapta meg a királytól Vázsony várát (*ma Nagyvázsony*) és a hozzá tartozó uradalmat. Ettől kezdve ezt tekintette otthonának. Jelentős építkezésbe kezdett. Bővítette a várat, felépített egy pálos kolostort és templomot is.

Úgy félték tőle a törökök, mint a tüztől. A népnyelv megőrizte híres győzelmi táncát. A legenda szerint két karjában és a fogai között is egy-egy törököt tartva roptá a táncot a harcmezőn. A katonáskodás alatt Magyar Balázs annyira megkedvelte, hogy a legnagyobb katonai tisztségekre emelte. Látva vitézségét és hűségét, még a lányát is hozzáadta feleségül.

1494-ben Szendrő ostroma közben érte a halál. Holttestét végakarátának megfelelően a vázsonyi pálos kolostor templomában helyezték végső nyugalomra. A legendás hős örökre beírta nevét a magyar történelembe.

Kinizsi Pál, a magyar hadvezér. A kép a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből származik. A kép a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből származik.

1. Tanulmányozd a könyvismertetést!

Mű címe: Kinizsi Pál
Szerző: Tatay Sándor
Kiadó: Ciceró Könyvstúdió Kft.
Megjelenés helye: Budapest
Megjelenés éve: 2010
Illusztrátor: Csohány Kálmán

Könyvünk hőse, a nagy erejű Kinizsi Pál egyszerű közemberből lesz Mátyás király vitéze, főúr, a fekete sereg hős hadvezére. Szembe kell néznie a fő veszéllyel, a törökkel, sőt még az egymás ellen acsarkodó főúrrakkal is. Történetéből a szerelem sem maradhat ki. Vajon elnyeri-e a gyönyörű főúri kisasszony, Magyar Jolánka kezét?

Tatay Sándor népmesei ihletésű, humoros regénye ifjú nemzedékek kedvelt, szórakoztató olvasmánya, amely a fiatalok elé igazi, követhető, szerethető példaképet állít.

2. Olvasd el a szó szerkezeteket helyes hangsúlyozással és hangjelettel!

remegő jószág
rettenetes állat
fájdalmas sírás
örökös aggodás
félelmes medve

gyöngéd szorítás
barátságos ölelés
vízgyűjtő medence
ezüsthéjű telihold
fegyvertelen ember

aludt a tornácon
ugrott a karjaiba
kóborol az erdőben
felpattant az ágyáról
kitipegett az udvarra

3. Írd le a füzetbe a szó szerkezetek betűjele mellé a hibás sor számát!

a) **bokrok között**

b) **orvvadász elől**

c) **háta mögött**

1. bokrok között

orvvadász elől

háta mögött

2. bokrok közöt

orvadász elől

háta mögött

3. bokrok között

orvvadászs elől

háta mögöt

4. dokrok között

orvvadász elől

hata mögött

5. bokrok között

orvvadász elől

háta mögött

4. Alkoss rövid történetet a kulcsszavak és az előzetes feladat szóanyagának segítségével! Mondd el!

kulcsszavak: Pál medve őz sírás kiszabadította

5. Ismerkedj meg a szöveggel!

Kinizsi Pál

Jónás, a nagy medve – részlet

A malom közel volt az erdőhöz, és Pál kora tavasztól késő őszig kinn aludt a tornácon. Az ezüstoffenyű telihold még korlátlan ura volt a tájnak, mikor Pál fájdalmas sírásra ébredt. Az erdő hangjaihoz szokott füle tüstént megismerte, hogy kicsi őz sír az erdő mélyén. [...]

Pál gyorsan felpattant ágyáról, és sietve indult arafelé, ahonnan a sírást hallotta. Sűrű bokrok között tört előre, majd dús lombú fák alatt futott. [...]

tört vet:
állatok
elfogására
kihelyezett
csapdát
állít

orvvadász:
tiltott
vadászat

Jól kivilágosodott már, [...] amint két bokor ágait széthajtotta, egyszerre előtte volt az őzike. De nemcsak a kis őz, hanem egy hatalmas medve is. Valaki **tört vetett** a nyírfásban, és a szegény őz belelépett. A félelmes medve pedig már fente a fogát, hogy a jó falatot elrabolja az **orvvadász** elől. A rettenetes állat nyalogatta szája szélét, éhes lehetett nagyon, mert Pál megjelenésére sem futott el. Mit nekem egy fegyvertelen ember! – gondolta a medve, és két lábra ágaskodott, hogy előbb az emberrel végezzen. [...] Egy gyöngéd szorítás vagy egy legyintés, s összecsuklik az tüstént, azt sem mondja: nyikk! Csakhogy ez a medve Kinizsi Pállal állt szemben.

Pál maga ugrott a mackó kitárt karjaiba, fejét az álla alá feszítette, s mielőtt az összecsukhatta volna mancsait, akkorát szorított a derekán, hogy egyszerre elernyed minden tagja. Majd még egy barátságos ölelés, és a medve kiadta a lelkét. Az őzike egy pillanatra mozdulatlaná vált a különös esemény láttán. De amint Pál közeledett hozzá, ismét kétségbeesetten ugrándozni kezdett.

– No, nyughass, kis buta, még utóbb eltöröd a lábad. Ne félj tőlem, én nem bántalak – így csitítgatta Pál, míg kiszabadította. Egy pillanatra karjaiba vette a remegő kis jószágot, megsimogatta, aztán útjára bocsátotta. Mint a villám, úgy húzott el a boldog kis állat a bokrok alatt. A medvét pedig, amely bizony volt vagy kétmázsás, vállára vette, és füttyörészve indult vele lefelé a patak mentén. Ennek a pataknak a vize hajtotta Kinizsiék malmát. Kicsi patak volt, de fürge.

Gyorsan megtöltötte a vízgyűjtő medencét. Ritkán maradt víz nélkül az öreg molnár. [...] A malomban Orsik néne volt az első, aki felkelt. Amint kivilágosodott, vékával a kezében kitipegett az udvarra a jó öregasszony. [...] Orsik néne, amint kinyitotta a tyúkól ajtaját, mint a fergeteg repült ki egyszerre a sok tyúk, csirke.

– Hess, te szemtelen! – kiáltotta, és lesöpörte a tolakodókat. [...] A kocákat is megetette, aztán a tornáchoz ment.

– Hé, legények! – kiáltott. – Palkó! Bujkó! Nem keltek fel tüstént! Hiszen mindjárt a hasatokra süt a nap. No, mi lesz, mi lesz, legények?

Erre már felrepült a vánkos. Kócos, lompos fej jelent meg a tornácon.

– Itt csak egy legény van – kiáltott –, de az aztán a legjavából!

– Hát Palkó hol van már megint? – sírt-rítt Orsik néne. – Jaj, ez a legény! Tönkretesz az örökös aggódás érte.

– Áááá, hol járna? Biztosan kóborol megint az erdőben. Egész éjszakákat átvirraszt. Pedig, jaj de jó dolog aludni, és úgyis olyan rövid az éjszaka.

– Neked rövid? Hiszen a tyúkokkal fekszel le.

– Hej, Orsik néne, az én szép házamban a magas felvidéken ilyenkor még javában alhatom. [...]

– Jól van, jól, csak hallgass már, te lusták királya!

– Lusták királya? – kapott a szón Bujkó. – Az nem vagyok. De a király lustája még lehetek. [...]

– Éppen téged visznek a királyi palotába, te liszteszsák! [...]

Elkullogott Bujkó a malombeljáró felé, de bizony duzzogva.

– Eredj, Bujkó! Siess, Bujkó! Mindig csak ezt hallom. [...]

Alighogy Bujkó eltakarodott, Orsik néne mély, félelmes brummogást hallott a háta mögött – Brumm-brumm! Rémulten fordult meg. Hát ott állt Pál az óriási medvével. A kosár tüstént kiesett Orsik néne kezéből, és sikoltva kapott szívéhez.

– Jaj, így megijeszteni jó öreg dajkádát!

Pál nagyot kacagott. De amilyen erős volt, amilyen jókedvű, olyan jó szíve is volt. Ledobta a medvét, és az öregasszonyhoz hajolt.

– No, ne haragudjék, Orsik néne! Mászor medve helyett kis madarat hozok magának, vagy földi szedret kosárkában.

1. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

felfrissül TÁRSASÁG megtalál ERDŐ siklik CSAHOLÁS nyüszít
NYAK reszket KÉZ megment ÖREGANYÓ pusztul FIZETSÉG mutat
ÖSVÉNY hálálkodik KASTÉLY felel RŐZSE siet KUTYA történik

2. Írd le a füzetbe az állítások betűjele mellé a megfelelő számot!

a) Minden nagybetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
b) Minden kisbetűs szó	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés
c) Egyik szó sem	1. tulajdonság	2. cselekvés
d) Van olyan szó, ami	1. tulajdonság	2. cselekvés
e) Van olyan szó, ami	1. valakinek, valaminek a neve	2. cselekvés

3. Olvasd el a regényrészlet címét! Milyen kaland várhat Kinizsire ebben a részben? Ötletedet oszd meg társaiddal!

4. Ismerkedj meg a regény részletével!

Kinizsi Pál

Két fenevad – részlet

Pál úgy felfrissült a jókedvű társaságban, hogy azon az éjszakán nem is pihent meg sehol. Ment reggelig, és reggel megint egy nagy erdőbe ért.

Egyszer csak nagy kutyaugatást hallott. Éktelen csaholást s mindjárt egy aszszony jajveszékelését.

Néhány ugrással ott termett Pál, és tüstént el is kapta két markával a két hatalmas eb nyakát.

– Szép állatok vagytok – mondta –, kár értetek. De hát nem tehetek mást. El kell pusztulnotok, mert ha elengedem a nyakatokat, engem téptek szét, vagy szegény anyót. – Az ebek egyre halkabban nyüszítettek a kezében, végre elhallgattak, s akkor ledobta őket a földre. – Így ni, nyugodjatok békével.

– Köszönöm, köszönöm, édes gyermekem – hálálkodott az öreganyó. – Vajon mivel fizethetnék érte, hogy megmentetted az életemet?

– Hitvány ember volnék, ha fizetséget várnék. Csak azt mondja meg, anyó: merre vezet az út Budára?

– Erre, fiam, erre, ahol ritkul az erdő – mutatta az öregasszony a keskeny ösvényt, melyet Pál észre sem vett. – Csak egy szóra várj még, fiam, rövidke jóslatot mondok öreg életemért.

Pál erre elmosolyodott.

– No, mondd hát, anyó, ha mindenáron hálás akarsz lenni.
– Te vagy a legerősebb legény az országban – kezdte remegő ajakkal. – Ne szólj semmit, tudom, hogy te vagy. És azt is tudom, hogy tied lesz az ország legszebb lánya. Ennyi az egész jóslatom.
– Ejnye, néne, hát hogyan tudnám azt megtalálni?
– Én ismerem azt is, fiam. Százegy évet éltem, de ahhoz hasonlóan nem láttam sehol.

Erre már jót kacagott Pál.

– Hát merre lakik az a gyönyörű szép lány?
– Közel, és tőled mégis messze, mint az ég – felelt az anyó, azzal vette is hátára a rőzseköteget, és sietett vele az erdő sűrűjébe.

Pál ott állt néhány pillanatig, csendesen nézett utána, aztán felsóhajtott:

– Kastélyod néhány száz lépésre van csak, Jolánka, és tőlem mégis messze vagy, mint az ég.

De ezek a panaszos szavak mintha varázsszavak lettek volna. A következő pillanatban a távolból csengő leányhang hallatszott:

– Néró, Pilátus! Két gyönyörű kutyám, merre vagytok?

És rögtön utána lódobogás... majd fehér ló bukkant elő a sűrűből, közvetlen közelben. Rajta vadászöltözetben Jolánka. Amint meglátta a földön fekvő két állatot, majdnem sírva fakadt.

– Ó, kedves kutyáim, mi történt veletek? Ki bántott benneteket?

– Bocsáss meg – szólt Pál –, egy öregasszony életét kellett megmentenem tőlük.

– Lám – kiáltott a lány –, hisz ez Kinizsi Pál, a molnárlegény!

Mit nem adott volna Pál azért, ha most feltámaszthatta volna a két ebet.

– Ha tudtam volna, hogy néked okozok szomorúságot, inkább száz sebet szenvedtem volna tőlük, de meghagytam volna életüket.

Jolánka szemében könnycsepp jelent meg. Durcásan, sértődötten lehajtotta a fejét, és már fordítani akarta lovát, hogy elvágta, de ekkor a legény kezére siklott a tekintete, és megreszketett.

– Ó, mennyire vérzel! Hisz nem is tehetél mást!

– Nem számít semmit, a szegény legény vére, csak mint a záporosó, de a te könnyed drágagyöngy.

Rövid csend következett erre. Mindketten elgondolkodtak a szavakon. S a következő pillanatban láthatták, milyen olcsó volt ebben az időben a szegény legény vére.

1. Olvasd el a *követ* szó jelentéseit! Fogalmazz a füzetedbe mindhárom meghatározással egy-egy mondatot!

követ: Valaki vagy valami nyomában halad.
Egy ország képviselője egy másik államban.
A kő szó -t toldalékos alakja.

2. Hallgasd meg a verset!

Az elveszett követ

Hogy s hogy nem, de egyszer,
Kolozsvárra jövet,
elveszett az úton,
el a török követ.
Pedig egyenest az
isztambuli öreg
szultántól jött volna,
ha megjön a követ.
Fényes kísérettel,
ahogyan csak jöhet
Konstantinápolyból
egy szultáni követ.
Födte a lovát is
selyembrokát-szövet
bíborban, bársonyban
lovagolt a követ.
Turbánjára forgót,
derekára övet
a fényes szultántól
kapott volt a követ.
Csillogtatta a nap
a sok drágakövet:
éjszaka sem veszhet
el egy ilyen követ!
S mégis, amint mondják,
Enyed táján jövet,
kámforrá változott,
odalett a követ.

Telt és múlt az idő,
s a szultánnak szöget
ütött a fejébe:
hová lett a követ?
Se híre, se hamva,
kerékbe is töret
mindenkit, ha elé
nem kerül a követ.
– Halál fia, aki
parancsot nem követ,
reggelre meglegyen
az elveszett követ! –
Agák, bégek, basák,
ki csak számba jöhet,
indultak keresni,
hol lehet a követ.
Jöttek dérrrel-dúrral,
s Enyed táján jövet,
kámforrá változtak
akárcsak a követ.

Dühbe jött a szultán.
– Biztosan egy követ
fújnak a piszkosak
s a hóhányó követ.
Együtt szedik ezek
a tejről a fölet,
de jaj nektek, agák,
bégek, basák s követ!
Azzal lóra pattant
s jött, ahogyan jöhet,
maga a nagy szultán
s nem holmi kis követ.
Pompáját leírni
fölösleges szöveg,
koldusnak látszana
mellette a követ.
Jött hát, s mit ad Allah!
Enyed táján jövet,
eltűnt a szultán is,
akárcsak a követ.

S így a mai napig
nem tudjuk, az öreg
szultántól mi hírrel
jött volna a követ.
Hódolatot kívánt,
vagy csak aranyövet,
ónkupát szegődni
jött volna a követ?
Hódoltatni ide
ugyan jönni jöhet,
de amit kap aztán,
viheti a követ.
Vihetné, de hol van?
Enyed táján jövet,
el mégsem párolgott,
kámforként a követ!

Gördítsük le hát a
titokról a követ:
vénséges vén pince
mélyén ül a követ.
Az történt ugyanis,
Enyedre bėjövet,
szörnyen megszomjazott,
s vizet kért a követ.
– De vízzel Enyeden,
ó, nagyságos követ,
akkor se kínáljuk,
ha kerékbe töret! –

Kortyolt egyet-kettőt,
de minthogyha tüzet,
lett a bortól egyre
szomjasabb a követ.
Lement a pincébe,
– elég is a szöveg! –
még most is ott iszik
az elveszett követ.
Agák, bégek, basák,
Enyed táján jövet,
jutottak a nyomon
ahová a követ.
Ott van a szultán is
azt fújja az öreg:
– Tudtam én, hogy egyszer
megkerül a követ.

Én is majd folytatom
egy-rímű versömet,
mikor Kolozsvárra
érkezik a követ.

Kányádi Sándor

1. Melyek a kiemelt szavak szinonimái? Írd le a füzetbe a betűjelük mellé a szinonimáik sorszámát!

a) megtörtént	1. elcsendesít	2. bekövetkezett	3. foglalkoztat	4. megfélemez
b) elcsitít	5. megzaboláz	6. dudorászik	7. megvalósult	8. dolgoztat
c) felfogad	9. nótázik	10. szerződtet	11. érkezett	12. elhallgattat
d) énekel	13. dalol	14. alkalmaz	15. dalolászik	16. beteljesült

2. Írd le a füzetbe a szó szerkezetek betűjele mellé a hibás sor számát!

a) **a császár megszerette** b) **felfogadta dajkának** c) **hallotta a nótát**

1.	a császár megszerette	felfogatta dajkának	halotta a nótát
2.	a scászár megszerette	felfogadta dalykának	hallotta a nótát
3.	a császár megszerete	felfogadta dajkának	hallota a nótát
4.	a császár megszerette	felfogadta dajkanak	hallotta a notát
5.	a császár mekszerette	felfogadta dajkának	hallotta a nótat

3. Írj ötsorost a füzetedbe a *rabság* szóval!

1. Mi? (1 szó) **rabság**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

4. Milyen történetet vársz az előzetes feladatok szóanyaga alapján?
Feltételezéseidet mondd el társaidnak!

5. Hallgasd meg a mesét!

A török basa

Akkor történt, amit most elmondok, amikor a török volt az úr Magyarországon. Valamelyik nagy háború után volt: a törökök mentek vissza a hazájukba, s amerre áthaladtak, falukat, városokat felgyújtottak, asszonyokat, férfiakat, de még gyermekeket is elvittek Törökországba, szomorú rabságba.

A többi közt Törökországba került egy kisfiú is. Ezt a török császár udvarába vitték, ottan nevelődött fel. A török császár megszerette az ügyes fiút, katonának nevelte, s az isten úgy felvitte a dolgát, hogy basa lett belőle.

Telik-múlik az idő, megházasodik egyszer a magyar fiú, s Isten megáldja gyermekkel. No, ha megáldotta, dajka is kellett a gyermek mellé. Mikor éppen

dajkát kerestek, arra vetődött egy öreg magyar asszony, azt a basa mindjárt felfogadta dajkának, hadd legyen az ő gyermekének magyar dajkája. De ugyancsak meghagyta az asszonynak, hogy jól vigyázzon a gyermekre, még a szél fúvásától is őrizze, mert különben így meg úgy megbünteti.

Hiszen dajkálta az öregasszony, ahogy tőle kitelt. De egyszer a gyermek megbetegedett, s sírt éjjel-nappal, nem tudta elcsitítani.

„Istenem, Istenem – tűnődött magában az öregasszony –, mivel tudjam elcsitítani ezt a gyermeket! Ha meghallja az apja a sírását, vége az életemnek!”

Mit gondolt, mit nem magában, elkezdett énekelni a gyermeknek:

Csicsija, babája,
szép török fiúcska!
nekem is volt egyszer
szép kicsi fiacskám,
elvitte a török,
szép piros hajnalban,
hajnal hasadásban.
Most is megismerném,
ha élembe jönne,
karja fehérjéről,
fehér szemölcséről.

Hallotta ezt a nótát a basa felesége, aki értett magyarul. Szalad az urához, s mondja, hogy mit énekel az öregasszony.

– Ez az én édesanyám! – kiáltott a basa, s szaladott ki az öregasszonyhoz.
– Anyám, édesanyám, lelkem édesanyám, nézzen a szemembe, megismer-e engem?

Mondotta az öregasszony:

– Megismerlek karod fehérjéről, fehér szemölcsödről.

Ott mindjárt felgyűrte az inge ujját a basa, és ím, rajta volt a karján a fehér szemölcs. Ott mindjárt egymás nyakába borultak, vége-hossza nem volt ölelésnek, csóknak.

Így volt, igaz volt, vége volt.

Magyar népmese

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

- a) mecset
- b) minaret
- c) végvár
- d) zsoldos

- 1. magas, karcsú imatorony
- 2. pénzért harcoló katona
- 3. nagyobb mohamedán templom, dzsámi
- 4. az ország védelmére, a határszélen épített vár

2. Olvasd el a szöveget!

A török Magyarországon

Mátyás király halála után a török seregek egyre jobban közeledtek Magyarország határaihoz. Nagy Szulejmán, a török szultán 1526-ban támadásra indult Magyarország ellen. Az akkori magyar király, II. Lajos kis létszámú serege nem tudott megbirkózni a szultán óriási haderejével. A törökök legyőzték a magyar sereget. A menekülő király a megáradt Csele-patakba fulladt.

A török csapatok 1541-ben elfoglalták az ország szívet, Budát. Így Magyarország három részre szakadt. Az ország középső része a török uralma alá került. Központjuk Buda volt. Az északi területen Magyarország királya uralkodott. A Magyar Királyság fővárosa Pozsony volt. Az ország keleti részén az Erdélyi Fejedelemség alakult ki. Székhelye Gyulafehérvár volt. Magyarország megosztottsága és a török uralom 150 évig tartott.

Ebben az időben szinte állandóan háború dúlt az országban. Az országrészek határainak védelmére végvárak épültek. Ezeket magyar nemesek, jobbágyokból,

polgárokból lett vitézek és zsoldos katonák védték. Amikor a törökök az éhező, szenvedő embereket teljesen kifosztották, gyerekeket kezdtek rabolni. Belőlük nevelték a legvakmerőbb török harcosokat, a janicsárokat.

A török hódoltság területén a települések külső megjelenése is átalakult. A keresztény templomok helyét átvették a török mecsetek. A mecsetek mellett gyakran minaretek is emelkedtek. Budán a törökök számos ma is használatban levő fürdőt építettek, de gyönyörű rózsakerteket is telepítettek. Török hatásra terjedt el a kávézás szokása is.

1. Olvasd el a szóoszlopot! Írd a füzetbe a szavak száma mellé a jelentésük betűjelét!

1. kuruc

2. labanc

3. generális

4. nyeregkápa

a) hadseregben az ezredesnél magasabb rangú parancsnok, katonai vezető, tábornok

b) a nyereg elülső és hátsó kiemelkedő része, melyben kézzel is meg lehet kapaszkodni

c) osztrák császári katona gúnyneve, aki a Rákóczi-féle szabadságharc idején a kurucok ellenfele volt

d) szabadságharcos katona, aki Rákóczi seregében szolgált

2. Olvasd el a szószerkezeteket megfelelő hangsúllyal és hanglejtéssel!

pajkos tréfák
bohókás ötletek
vidám cimborák
békességes napok

fejedelmi állat
furfangos kópé
híres tréfacsináló
medvebőrös kanapé

kötőféken vezetve
bosszúsán nevetett
tanácstalanul néztek
furfangosan hunyorított

3. Írd le füzetedbe külön a *szilaj* és a *nyugodt* szó rokon értelmű szavait!

féktelen

szelíd

indulatos

fékezhetetlen

gyors

heves

békés

türelmes

béketűrő

jámbor

4. Ismerkedj meg a mondával!

Furfangos Támadi

Furfangos Támadi a legkedvesebb hadnagya volt Rákóczi fejedelemnek. Tűz az esze, villám a karja. Nekiszilajodott oroszán a csatában, pajkos tréfák kieszelője békességes napokban. Szerette is mindenki a fejedelemtől kezdve az utolsó kurucig.

De nemcsak a kurucok szerették Furfangos Támadit, hanem a labancok is. Az újvári csatában ejtették foglyul, s úgy megörültek neki, hogy tán akkor sem örültek volna jobban, ha nagy Bercsényi Miklóst juttatja nekik a hadiszerencse.

– Hát kelmed a híres tréfacsináló? – vette szemügyre Heister generális, a labanc hadak fővezére. Doria generális is megveregette a vállát. [...]

– Mi is szeretjük ám a tréfát – mondta mosolyogva. – Itt pedig lesz ideje hozzá kegyelmednek, mert innen ugyan szárny nélkül meg nem szabadul.

– Bánom is én – vont vállat a kuruc hadnagy. – Legalább kipihenhetem magam egy kicsit.

Úgy látszott, csakugyan nem is sokat búsul a társai után.

Jól érezte magát Újvárbán, egész nap aludt a medvebőrös kanapén, este együtt poharazgatott a labanc tisztekkel, és úgy elmulattatta őket bohókás ötletekkel, hogy belefájdult az oldaluk a nevetésbe.

– Sohase eresztjük többet vissza kegyelmedet – ölelgették a generálisok.

– De el sem megyek ingyen – nevetett Rákóczi hadnagya. – Jobb itt, mint a kuruc táborban. Ott, ha éhes az ember, azt mondják neki: eredj, fogj magadnak labancot. De itt, úgy nézem, nem élnek kurucpecsenyén.

Pár hét múlva követ érkezett Rákóczi táborából, s pecsétetes levelet mutatott Heister a hadnagynak.

– Haza kívánja kegyelmedet a fejedelem. Harminc labanc foglyot ajánl föl érte. Mit üzenjek neki?

Támadi Gábor a szemébe húzta a kucsmáját, hogy könnybe borulását meg ne lássa a német. Mégis meglátta. Azt gondolta magában:

– Fáj neki itt hagyni a jó helyet, a vidám cimborákat.

A hadnagy pedig ennyit mondott:

– Megmondtam már, hogy ingyen nem megyek. Ezt üzenje meg generális uram a fejedelem önagységának is.

Ettől fogva nem is igen vigyáztak a labancok Támadira. Maguk közé valónak számították. [...] Egy szép őszi délben is ott beszélgetett Heister generálissal, amikor nyargal be a kapun valami labanc vitéz, s kötőféken vezetve egy gyönyörű pej lovat.

– Kié ez a fejedelmi állat? – állította meg a generális.

– Doria uram őkegyelméé – tisztelgett a labanc. – Az imént vette száz aranyon a lócsiszártól.

– Szavamra mondom, százegy aranyat adok érte! – mondja Heister nekilelkedve, s el nem eresztette addig a labancot, míg le nem olvasott neki százegy aranyat.

– Add oda Doria uramnak köszöntésemmel együtt! A lovat pedig kössétek az istállómba.

A lovat még el sem vezették, mikor már jött Doria generális, csörgetve az aranyakat az erszényben.

– Szavamra mondom, nem adom neked a lovat! – kiabálta haragosan.

– Én meg szavamra mondom, hogy enyím lesz a ló! – ütötte össze Heister a sarkantyúját.

Többről többre mentek, annyira, hogy már maguk is megbánták, mert más-különben igen jó pajtások voltak.

– A macska bánná a lovat – legyintett Heister –, csak szavamra ne fogadtam volna, hogy az enyém lesz.

– Én se bánám, ha tied lenne is, csak szavamra ne fogadtam volna, hogy nem adom neked – nevette el magát bosszúsan Doria.

Ahogy ott néztek egymásra tanácstalanul, megszólal a kurucból lett labanc hadnagy:

– Mondanék én egyet, kettő lesz belőle!

– Halljuk, halljuk a furfangos Támadit! – kapott a szón a két vezér.

– Kegyelmed azt mondta, ugye, hogy Heister őkegyelmének nem adja a lovat? – fordult Doriához a hadnagy.

– Azt mondtam.

– De azt nem mondta, hogy nekem nem adja – hunyorított furfangosan. – Kegyelmed nekem adja a lovat. Heister őkegyelme nekem adja a százegy aranyat...

– Értjük, értjük, furfangos kópé! – nevettek a generálisok.

– Annál jobb, ha értik kegyelmetek – mosolygott a bajusza alatt a hadnagy. – Hát enyím a ló, generális uram?

– Igen, igen, kegyelmednek adom – erősítette Doria, aki örült, hogy se a jó barátját nem kellett megbántani, se a szavát megszegni.

– Hát én akkor erre fölülhetek, mert az enyém – pattant nyeregbe a kuruc. – Hát kegyelmed ad-e nekem százegy aranyat?

– Adok, fiam, hogyne adnék – nyújtotta oda Heister az erszényt. – Te pedig nekem adod a lovat, amit most kapsz ajándékba.

– De már olyan bolondot nem teszek – akasztotta a kuruc a nyeregkápára az erszényt, azzal sarkantyúba kapta a lovat, s úgy elporzott vele, hogy meg se állt Kassáig.

A két generális szájtátva nézett utána.

– Megmondta a kópé, hogy ingyen el nem mén innen!

1. Alkoss rövid történetet a kulcsszavak segítségével! Mondd el!

kulcsszavak: módos süveg szegény diákember arany

2. Írd le füzetedbe a kevély szó rokon értelmű szavait!

gőgös rátarti szerény pökhendi dölyfös szolid

3. Ismerkedj meg a mondával!

Kevély Kereki

zsellér:
nincstelen
szegény
paraszt

majorság:
tanya,
birtok

Kevély Kereki történetét a nagyapámtól hallottam. Ő volt a legmódosabb ember a szentmártoni határban, ahol a nagyapám **zsellérkedett**. Házainak, pusztáinak, **majorságainak** maga se tudta számát. Négylovas hintón járt tán még az udvarra is, aranyból volt tán még a csizmavakaró kése is.

No, ez nem lett volna hiba, csak hogy a kevélysege még a gazdagságánál is nagyobb volt Kereki uramnak.

– Aki pénzes, legyen kényes – ez volt a szavajárása, s ugyancsak tartotta is magát ehhez a törvényhez. Eszéért, érdemeiért senkit meg nem süvegelt, hanem azt megkívánta, hogy őelőtte mindenki lekapja a fejénvalót, akinek kevesebb a garasa az övénel. Arra aztán ő is rávicsorította a fogát nagy leereszkedően, hanem a süvegét akkor se billentette meg.

– Ha én mindenkinek visszaköszönnék: mindig járna a karom, mint az óra sétálója – szokta mondogatni kevélyen.

A nagyapám nagyon szomorú alkalommal látta először a kevély Kerekit. Arra virradóra, mikor a falujok porrá égett. Éppen azon tanakodtak szegény kárvalott emberek, hogy rakhatnának új fészket, mikor középük kocsikázott a kevély Kereki.

Hej, sietett is ám mindenki lekapni a süvegét a nagy úr előtt!

„Hátha megszállja a jó lélek – gondolták magukban –, és vet egy kis segédelmet a falunak.”

Kevély Kereki mindössze csak mérges szemeket vetett, mikor a sok födetlen fej között meglátott egy darutollas süveget, valami nyurga fiatalember fején. Hosszú, sápadt legény volt, csak nagy fekete szeme égett, mint a parázs. Valami szegény vándorló diák lehetett, látszott a szegényes ruháján, a poros csizmáján.

– Hát az miféle jöttment ott?! – horkant oda mérgesen Kereki. – Tán cinegét tartogat a süvege alatt, hogy nem meri megemelni?

– Nem ismerem az urat – felelte csöndesen a diákféle.

– Micsoda, hát nem lehet énbelőlem kinézni, hogy ki vagyok, mi vagyok?!

– kiabálta Kereki nekivörösödve. – Kapja le a süvegét, fiatalember, mert száz csikó fickándozik a zsebemben.

Éppen most eresztették ki a körmöci ménesből őket. Azzal ráütött a zsebére úgy, hogy megcsendültek benne az aranyak.

De már erre még hátat is fordított a legény, s csak úgy a válla fölül szólt vissza:

– Meg nem süvegelem senki száz aranyát.

Összenéztek a falubeliek, mert tetszett nekik a beszéd, de annál jobban megzavarodott Kereki.

– Nini – mosolygott kínjában –, hátha megfelelénk a száz aranyat? Ötven aranyért már csak megbillentheti a sipkáját az ilyen szegény diák?

A szegény diák megcsörrentette a markában az ötven aranyat, becsúsztatta a mentéje zsebébe, aztán legyintett a kezével.

– Hja, atyámfia – most már csak így tisztelte Kereki uramat –, nekem is van most már annyi aranyam, mint kegyelmednek, hát akkor mért köszönjek én kelmednek előbb, mint kelmed nekem?

De már erre egész meghökkent kevély Kereki. Különösen, mikor észrevette, hogy a falu népének bánatában is mosolyog a szája sarka. Ezt a csúfságot el kell kerülni mindenáron.

Meg is próbálta, nagy alázatosra fogva a szót.

– Kedves öcsémuram – kérlelte szépen –, fogadja el tőlem még ezt az ötven aranyat, és tiszteljen meg érte a köszönésével.

A diák eltette a másik ötven aranyat is, és ráförmedt Kerekire:

– Hát már mér köszönnék én kendnek, mikor kendnek üres a zsebe, az enyémet meg száz arany húzza?! Aki pénzes, legyen kényes, akinek meg üres a zsebe, az háromszor is kapja le süvegét a magamformájú módos ember előtt.

Lett erre olyan kacagás, hogy tán még most is hallja kevély Kereki, pedig lóhalálában vágatott a faluból.

A diákember pedig arra nyomban szétosztotta a száz aranyat a leégettek közt, aztán hátat fordított nekik, és igyekezett el a hálálkodások elől.

– Jaj, csak a nevét mondja meg legalább, diák úr – rimánkodtak neki –, hogy legyen kit áldani még az unokáinknak is!

– Petőfi Sándornak hívnak – szólt vissza a deák, és búcsúzóban meglengette a darutollas süvegét.

Móra Ferenc

1. Olvasd el figyelmesen az összehasonlító táblázatot!

cím:	Szózat	Himnusz
a cím jelentése:	figyelmeztető, intő beszéd, a lelkiismeret szava	a közösség érdemeit, kiváló tetteit magasztaló dicsérő ének
a költő neve:	Vörösmarty Mihály	Kölcsey Ferenc
keletkezésének időpontja:	1836	1823. január 22.
megzenésítette:	Egressy Béni	Erkel Ferenc
szerepe:	második nemzeti énekünk	a magyar nép himnusza

2. Fejezd be a megkezdett mondatot!

A *haza* szó alatt azt értem, hogy...

3. Hallgasd meg a vers első és utolsó két versszakát!

Szózat

részlet

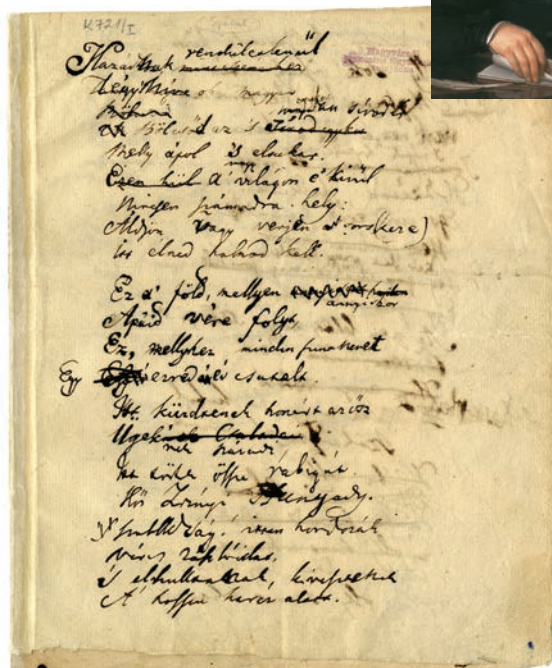
Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar –.
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívűl
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

.....
Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar:
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A nagy világon e kívűl
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Vörösmarty Mihály (1836)

1. Játsszatok (párokban, csoportban) memóriajátékot a történelmi eseménytár adataival!

400–500	Attila (~410–453)	A hunok leghíresebb királya. Európában az „Isten ostorának” nevezték.
800–900	Álmos (819–895)	A magyarok nagy fejedelme, Emese és Ögyek fia. A hét honfoglaló vezér egyike. <i>Vezérek: Álmos, Előd, Ond, Kende (Kond), Tas, Huba, Tétény (Töhötöm)</i>
	Vérszerződés	A hét törzs (<i>Tarján, Jenő, Kér, Keszi, Nyék, Megyer, Kürtgyarmat</i>) vezére kötötte egymással.
	Árpád (845–907)	Álmos fia, magyar fejedelem. Tőle származnak az Árpád-házi királyok.
	Honfoglalás (895~900)	A magyarok birtokukba vették a Kárpát-medencét, Attila örökét.
900–1100	Géza fejedelem (945–997)	Azt akarta, hogy a magyarok úgy éljenek, mint a nyugati országok lakói.
	Szent István király (975–1038)	1000-ben királlyá koronázták. Az első keresztény királyunk, a kereszténység elterjesztője.
	Szent László király (1040–1095)	Csodatevő királyként őrizte meg az emlékezet.
1200–1300	IV. Béla király (1206–1270)	Nevéhez fűződik az ország újjáépítése a tatárdúlás után, ezért a második honalapítónak is nevezték.
	Tatárjárás (1241–1242)	A tatár (mongol) seregek elpusztították Magyarország nagy részét.
1400–1500	Hunyadi János (1407–1456)	Magyarország kormányzója. A nándorfehérvári diadal hőse, törökverő.
	Hunyadi Mátyás (1443–1490)	Művelt, harcokban edzett, igazságos király volt. Uralkodása alatt Magyarország felvirágzott.
	Kinizsi Pál (1431–1494)	Mátyás király leghíresebb hadvezére. Egyetlen csatát sem veszített el.
1600–1900	II. Rákóczi Ferenc (1676–1735)	Magyar főnemes, erdélyi fejedelem. A Rákóczi-szabadságharc vezetője.
	Petőfi Sándor (1823–1849)	Magyar költő, forradalmár, nemzeti hős. A magyar költészet kiemelkedő alakja.

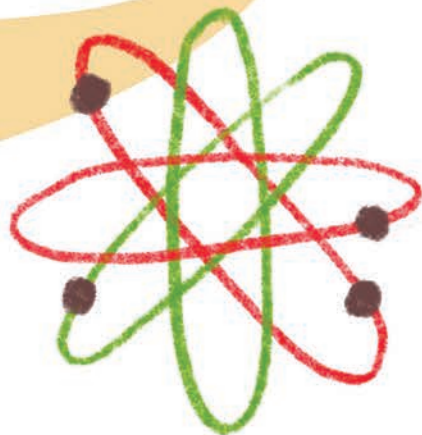
Tudósvilág

„Csak akkor születtek nagy dolgok”

Ady Endre

Százszor bátrak és viharverték

S ha százszor tudtak bátrak lenni,

Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek.

1. Írd le a bátor szinonimáihoz tartozó számokat a füzetedbe!

1. merész 2. rettenthetetlen 3. bátortalan 4. félénk 5. halálmegvető
6. ijedős 7. kalandvágyó 8. hősie 9. anyámasszony katonája 10. mulya
11. félszeg 12. elszánt 13. oroszlánszívű 14. rátermett 15. gyámoltalan
16. félős 17. félelmet nem ismerő 18. gyenge akaratú 19. szégyenlős

2. Mely tulajdonságnak a szinonimái a megmaradt szavak? Írd le a füzetbe!

3. Készíts haikut a füzetedbe a *bátor* vagy a *gyáva* témához!

Haiku

Téma: *bátor*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

Haiku

Téma: *gyáva*

1. sor: 5 szótag

2. sor: 7 szótag

3. sor: 5 szótag

4. Mit jelent bátornak lenni a mindennapokban? Mondd el! Vitassátok meg az osztályban!

5. Lehet minden helyzetben bátor az ember? Mi erről a véleményed? Beszélgetek róla!

6. Olvasd el a versrészlet címét! Ki lehet a tűz csiholója? Írd le a betűjelét a füzetedbe! Indokold meg választásodat!

a) aki a tüzet eloltja

b) aki a tüzet életre kelti

c) aki a tüzet megtalálta

d) aki a tüzet nézi

e) aki a tüzet őrzi

f) aki a tüzet feltalálta

7. Hallgasd meg a versrészletet!

A Tűz csiholója

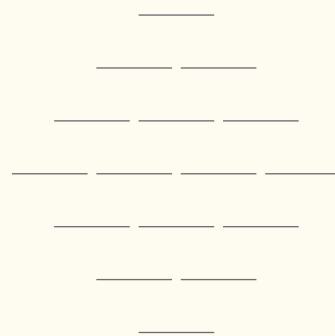
Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.

Ady Endre – részlet

1. Készíts gyémántot a füzetedbe a tudomány szóval! Az elhelyezésben kövesd a mintát!

1. Ki? Mi? (1 szó)
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Mit csinál? (3 szó)
6. Milyen? (2 szó)
7. Más szóval (1 szó)

2. Te milyen tudományos kutatásról hallottál már? Beszélj róla az osztálytársaidnak!

3. Olvasd el a szöveget!

A világot alakító szellemi erő

Szívesebben léptek be az iskola kapuján, ha eláruljuk nektek, hogy lélekszámunkhoz képest mi magyarok nagyon előkelő helyet foglalunk el a Nobel-díjasok számát tekintve. Ez anyanyelvünk teremtő erejének, páratlan logikájának és a nagyszerű magyar iskoláknak köszönhető. Nobel-díjasaink zöme magyar érettségire építette későbbi tudását...

A Nobel-díj a világ legrangosabb tudományos, irodalmi kitüntetése. Elismerést jelent a díjazottnak és nemzetének egy-

dinamit:
erős
robbanószer

aránt. Alfred Nobel, a **dinamit** feltalálója alapította. Végrendelete szerint hatalmas vagyonának kamataiból 1901 óta évente osztanak fizikai, kémiai, orvostudományi, irodalmi, béke- és 1969-től közgazdasági Nobel-díjat.

Amikor Enrico Fermi Nobel-díjas atomfizikust megkérdezték, hisz-e a földönkívüliek létezésében, így válaszolt: „Már itt vannak közöttünk... magyaroknak hívják őket.” Legendás tudásuk, zseniális fantáziájuk, egymás közt beszélt különös nyelvük, furcsa angol kiejtésük miatt amerikai tudóskörökben tréfásan marslakóknak nevezték azt a mintegy 50 magyar tudóst, akiknek a 20. század legnagyobb felfedezéseit köszönheti a világ.

Honnan fakad ez a világot alakító szellemi erő? Teller Ede atomfizikus anyanyelvünkben találta meg a titkot: „Bámulatos és hatalmas a szép magyar nyelv kifejező ereje és hatása a magyar fiatalokra. Életem legnagyobb tudományos felfedezése, hogy csak egy nyelv van, és az a magyar.”

Forrás: Nagy magyarok – Napsugár gyermekfolyóirat, 2008. szeptember

1. Írd le a tudósra jellemző kifejezések előtti számot a füzetedbe! Saját ötleteiddel bővítsd a tulajdonságlistát! Beszéljétek meg!

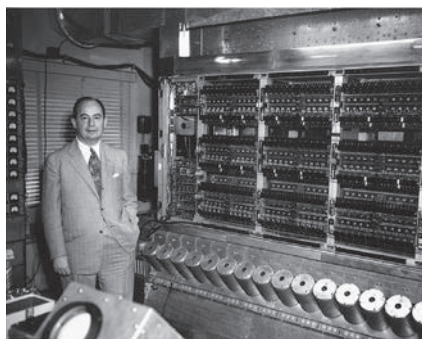
1. kitartó 2. lusta 3. nem adja fel 4. erős akaratú 5. gyenge akaratú
6. elszánt 7. hamar feladja 8. műveletlen 9. a sikertelenséget is elviseli
10. kitartóan küzd a megvalósításért 11. nincs fantáziája 12. szorgalmas
13. fantáziadús 14. nem érdekli semmi 15. nagyon kíváncsi 16. bátor

2. Olvasd el a szöveget!

Magyar lángelmék a 20. századból – I.

„Neumann, Szilárd, Wigner, mars ki a Városligetbe!” – Ezt nem három vásott kölyöknek mondta a számtantanár, hanem három matekzseninek: Neumann Jánosnak, Szilárd Leónak és Wigner Jenőnek, akik osztálytársak voltak Budapesten a Fasori Gimnáziumban, s oly döbbenetes volt a matematikai tudásuk, hogy dolgozatírás helyett inkább levegőzni küldte őket a tanáruk, hiszen pillanatok alatt megoldották a legnehezebb feladatot is. Később mindhárman világhírűvé váltak.

Wigner Jenő, Szilárd Leó és Teller Ede az atomenergia békés célú felhasználását kutatta. Tudásukkal hatalmas erőt szabadítottak ki a palackból. De mindhárman tiltakoztak az ellen, hogy háborús célra, emberek ellen használják az atomenergiát. A **maghasadásban** nem a pusztító bombát, hanem az energiaforrást keresték. Bár mindannyian megérdemelték volna, közülük csak Wigner Jenő, a világ első reaktormérnöke kapta meg a Nobel-díjat 1963-ban.

Neumann János a számítógép atyja, korának egyik legnagyobb lángelméje. Az általa 1943-ban megépített komputer akkora volt, mint egy szoba, de kétségtelenül ez az őse a mára már parányira zsugorodott számítógépeknek. Egy kutatótársa szerint a maga idejében Neumann János volt a világ legokosabb embere.

Nemcsak a számítógép megalkotása, hanem fejlesztésének fontos lépései is magyar nevekhez kötődnek: Kemény János a legelterjedtebb programozási nyelv és a világot meghódító e-mail-rendszer megalkotója. Simonyi Károly fejlesztette ki a Word szövegszerkesztő programot, a híres Microsoft cég második embere lett. Gróf Andrást a személyi számítógépek megalkotása miatt tartják az informatikai forradalom egyik legnagyobb alakjának.

Forrás: Nagy magyarok – Napsugár gyermekfolyóirat, 2009. február

maghasadás:
Anyagok parányi része, mely több részre hasad, közben hatalmas energia keletkezik. Ez fűtésre, világításra is felhasználható.

1. Először csak a kisbetűvel, majd a nagybetűvel írt szavakat olvasd!

helikopter VONZÓDIK repülőgép ÉPÍT hangsebesség
ALKALMAZ rakétatechnika ROBOG űrrakéta KISZÁMÍT
tengeralattjáró GONDOL benzinmotor KÉSZÍT villanyvasút
MEGALKOT hangosfilm MEGELŐZ tévékészülék MEGKAP

2. Olvasd el a szöveget!

Magyar lángelmék a 20. századból – II.

A magyar tudósok különösen vonzódtak a repülés tudományához. A levegőt meghódító felfedezéseik évtizedekkel megelőzték korukat. Asbóth Oszkár, Kármán Tódor munkatársaként, a helikopterek történetének kimagasló alakja. Kármán Tódor az első helikopter és a sugárhajtású repülőgépek kifejlesztője. Kutatásai alapján valósulhatott meg a hangsebességet túllépő repülőgép és a rakétatechnika. Fonó Albert a sugárhajtás elvének atyja. A Hoff Miklós által kifejlesztett vékony falú szerkezeteket alkalmazzák ma is világszerte a repülőgépek, űrrakéták, tengeralattjárók építésénél.

Csonka János és Bánki Donát nevét mindenkinek ismernie kellene, aki autóba ül. A világon burrogó sok száz millió benzinmotor mind az általuk feltalált porlasztóval működik. Ha vonat robog el melletted, gondold arra, hogy a világ első villamosított vasútvonalát is magyar mérnök építette, Kandó Kálmán. A mozdonyokat, kocsikat ehhez a villanyvasúthoz a budapesti Ganz gyárban készítették.

Mihály Dénes a televíziós közvetítés, a hangosfilm, Goldmark Péter a színes televízió, Csicsátka Antal a sztereó technika feltalálója. Gábor Dénes igazi mérnöki lángelme volt: száz találmányát szabadalmazták. Legjelentősebb felfedezése, a hologram hozta meg számára a fizikai Nobel-díjat. De ő alkotta meg a ma slágernek számító, lapos képernyőjű tévékészüléket is.

Harsányi János matematikai képletekkel számította ki, mik a legjobb lépések, ha nem ismerjük pontosan az ellenfél szándékait. Ez a játékelmélet. Országok és a világgazdaság sorsát eldöntő, komoly játék ez, de törvényei hasonlóak a társasjátékéhoz. Hát ilyen „játszva” kapta meg Harsányi János 1994-ben a Nobel-díjat. Rubik Ernő zseniális találmánya, a világot meghódító bűvös kocka nem gyerekjáték. Valójában igen bonyolult matematikai tudást igényel mind az alkotó, mind a játékos részéről.

Forrás: Nagy magyarok – Napsugár gyermekfolyóirat, 2009. február

1. Írj ötsorost a füzetedbe az *asztal* szóval!

1. Mi? (1 szó) **asztal**
2. Milyen? (2 szó)
3. Mit csinál? (3 szó)
4. Mit gondolsz róla? (4 szóból álló mondat)
5. Más szóval (1 szó)

2. Miért lehetett fontos egy hétköznapi tárgy (pl. asztal) feltalálása? Vitassátok meg!

3. Hallgasd meg a verset!

Aki az asztalt kigondolta...

Aki az asztalt kigondolta,
nemcsak enni akart rajta.

Nagyon hontalan lehetett,
egész világnak terített.

Nem jutott tányér térdire,
könyökölt hát a semmibe.

S ahogy a semmibe könyökölt,
eszébe jutott egy fatönk.

Gondolatban rákönyökölt,
alátámasztotta a tönk.

Megtámasztotta életét,
teli tányéért s asztalt remélt.

Asztalt, terített szavakat:
„Ülj le, érezd otthon magad!”

Egy deszkalap, valami láb,
ácsolt magának hazát.

Aki az asztalt kieszelte,
a világot köré ültette.

Hervay Gizella

Tartalomjegyzék

Kedves Gyerekek!	3
------------------------	---

„Azt adja a világ, amit belelát a kíváncsiság.”

Gyerekvilág	4
A kíváncsiság (Szabó Lőrinc)	5
Szeptemberi csengetés (Szinetár György)	6
Ősz (Verbőczy Antal)	7
Dióverés (Nagy László)	8
Mi, szemüvegesek (Fehér Klára – részlet)	9
Szeleburdi család 1. részlet (Bálint Ágnes)	11
Szeleburdi család 2. részlet (Bálint Ágnes)	12
Szeleburdi család 3. részlet (Bálint Ágnes)	13
Kutyafülűek (Varga Domokos)	14
Lóci és a szakadék (Szabó Lőrinc)	16
Ballada (Kányádi Sándor)	16
A galamb, a gombfoci meg a trükkök (Méhes György)	17
A gombfoci, avagy a szektorlabda története (ismerettartalmú szöveg)	19
Kire ütött ez a gyerek? (Janikovszky Éva – részletek)	20
Kamaszságok (Ágai Ágnes – részletek)	23
A titkokat az ujjaimnak mondom el (Ágai Ágnes – részletek)	24
A kamaszkor küszöbén (ismerettartalmú szöveg)	25
A tölgyfa (Fekete István – részlet)	26
Kurta mese Lázár Ervinről (Csukás István – részlet)	28
A mesék királya (ismerettartalmú szöveg)	29
A csodapatika (Lázár Ervin)	30
Ünnepnapok, emléknapok	33
A vértanúk emlékezete (Ady Endre – részlet)	33
1956. október 23. (ismerettartalmú szöveg)	35

„...én vagyok a mese, és a könyv az olvasó.”

Mesekincs	36
A titkokat az ujjaimnak mondom el (Ágai Ágnes – részlet)	37
Három örökség (Magyar népmese)	38
Palkó és a samara (Mészöly Miklós)	41
Megítatják a fűzfát (Magyar népmese)	43
Pacsirtapör (Kányádi Sándor)	45
Világcsúfja (Magyar népmese)	47
Kígyós Jancsi 1. rész (Magyar népmese)	49

Kígyós Jancsi 2. rész (<i>Magyar népmese</i>)	51
Világszép Ilonka 1. rész (<i>Magyar népmese</i>)	53
Világszép Ilonka 2. rész (<i>Magyar népmese</i>)	55
A cigányasszony meg az ördög (<i>Cigány népmese</i>)	58
Csodafiú-szarvas (<i>Nagy László</i>)	62
Ünnepnapok, emléknapok	63
Csendes éj (<i>Nagyváradai János</i>)	63
Az ünnep azé, aki várja (<i>Szabó T. Anna</i>)	65
Adjon az Isten (<i>Nagy László</i>)	66
Új esztendő (<i>Kányádi Sándor</i>)	67

„Meglátni a természet színpadát!”

Természetvilág	68
Ki a szabadba! (<i>Petőfi Sándor</i>)	69
A Nap születése 1. részlet (<i>Pilinszky János</i>)	70
A Nap születése 2. részlet (<i>Pilinszky János</i>)	72
A Világegyetem születése (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	74
Kőből rakott mese (<i>Buda Ferenc</i>)	75
Bab Berci köve 1. rész (<i>Lázár Ervin</i>)	76
Bab Berci köve 2. rész (<i>Lázár Ervin</i>)	78
A két kis vadkörtefa (<i>Rákos Sándor</i>)	80
Kertész leszek (<i>József Attila</i>)	83
A természet védelmében (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	84
Nemzeti parkok nyomában (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	85
Gólyaales Béda–Karapancsán (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	86
Jánosbogár (<i>Vidor Miklós</i>)	87
Nálatok laknak-e állatok? (<i>Rigó Béla</i>)	88
A téli tücsök meséi (<i>Csukás István</i>)	89
Láng (<i>Tóth Árpád</i>)	92
Éjszaka (<i>Radnóti Miklós</i>)	93
Fekete hattyú (<i>Nemes Nagy Ágnes</i>)	94
Interjú a farkassal, aki állítólag megette Piroskát (<i>Romhányi József</i>)	95
A nagy nap (<i>Mikszáth Kálmán – részlet</i>)	96
Lóci verset ír (<i>Szabó Lőrinc</i>)	97
Ünnepnapok, emléknapok	96
A titkokat az ujjaimnak mondom el (<i>Ágai Ágnes – részletek</i>)	98
A királyfi három bánata (<i>Mécs László</i>)	98
Pünkösödölő (<i>Kodály Zoltán – részletek</i>)	100
„Pünkösödnek jeles napján” (<i>Móser Zoltán – részletek</i>)	101

„mesélek neked a magyar hősookról...”

Múltidéző	102
Fiamnak (<i>Gaál Mózes</i>)	103
Mese a csodaszarvasról (<i>Gaál Mózes</i>)	104
A hunok hazát keresnek (<i>Móra Ferenc</i>)	106
Az Isten kardja (<i>Móra Ferenc</i>)	108
Attila temetése (<i>Gárdonyi Géza – részlet</i>)	110
Emese álma (<i>Gaál Mózes</i>)	112
A vérszerződés (<i>Lázár Ervin</i>)	114
Árpád, a honalapító (<i>Móra Ferenc</i>)	116
Szent István koronája (<i>Lázár Ervin</i>)	118
István, az államalapító (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	120
A sapkatöltés (<i>Somogyi népmonda</i>)	121
Szent László füve (<i>Erdélyi népmonda</i>)	122
Galamboskő (<i>Népmonda – Lengyel Dénes feldolgozása</i>)	123
Mátyást királlyá választják (<i>Lengyel Dénes</i>)	124
Mátyás és az anyóka (<i>Magyar népmese</i>)	126
Harmatos zöld fűben... (<i>Móra Ferenc</i>)	128
Mátyás király meg a szegény tanító (<i>Magyar népmonda</i>)	130
Mátyás, az igazságos király (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	131
Mátyás király hadvezére, Kinizsi Pál (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	132
Kinizsi Pál – Jónás, a nagy medve (<i>Tatay Sándor – részlet</i>)	134
Kinizsi Pál – Két fenevad (<i>Tatay Sándor – részlet</i>)	136
Az elveszett követ (<i>Kányádi Sándor</i>)	138
A török basa (<i>Magyar népmese</i>)	140
A török Magyarországon (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	142
Furfangos Támadi (<i>Móra Ferenc</i>)	143
Kevély Kereki (<i>Móra Ferenc</i>)	146
Szózat (<i>Vörösmarty Mihály</i>)	148

„Csak akkor születtek nagy dolgok”

Tudósvilág	150
A Tűz csiholója (<i>Ady Endre – részlet</i>)	151
A világot alakító szellemi erő (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	152
Magyar lángelmék a 20. századból – I. (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	153
Magyar lángelmék a 20. századból – II. (<i>ismerettartalmú szöveg</i>)	154
Aki az asztalt kigondolta... (<i>Hervay Gizella</i>)	155

FORRÁSJEGYZÉK

Illusztrációk: Takács Viktória

Képjegyzék:

11. o. Bálint Ágnes: Szeleburdi család, könyvborító, Móra Könyvkiadó, 2020.
19. o. Fent: Gombfocizók 1947-ben. Fortepan / Kovács Márton Ernő.
Lent: Szendrei Tibor nyolcszoros világbajnok lövéshez készülődik a VII. Szektorlabda-Európa-bajnokságon 2014. március 30-án. Az Eb-t csapatban a húsz éve veretlen magyar válogatott nyerte. MTI Fotó: Kallos Bea
29. o. Lázár Ervin Kossuth-díjas író budapesti otthonában, 2002. MTI Fotó: Czimbal Gyula
33. o. Barabás Miklós: Aradi vértanúk, 1867. Magyar Nemzeti Múzeum
35. o. Lyukas nemzetiszínű zászlóval vonul a tömeg a Margit hídon át a Bem-szoborhoz 1956. október 23-án. MTI Fotó: Bojár Sándor
74. o. A Hubble-űrtávcső képe a Helix Nebuláról (Csiga-köd), NASA
86. o. A Duna-Dráva Nemzeti Park emblémája
96. o. Nagygyűlés a Nemzeti Múzeum előtt 1848. március 15-én. Budapesti Történeti Múzeum
101. o. Fent: Az erdélyi Szentgyörgyi Gyermekfilharmónia ad koncertet a pozsonyi Szent Márton-dómban. MTI Fotó: Filep István, 2011.
Lent: Kodály Zoltán portréja 1930-ból. Magyar Nemzeti Múzeum
131. o. Illusztráció Petrus Ransanus: Epitome rerum Hungaricarum – Cod. Lat. 249. corvinából, 1490. Országos Széchényi Könyvtár
132. o. Ismeretlen alkotó: Kinizsi Pál, 18. század. Magyar Nemzeti Múzeum
133. o. Tatay Sándor: Kinizsi Pál, könyvborító, Ciceró Könyvstúdió Kft., 2010.
142. o. Fent: Szulejmán, Izabella és a kis János Zsigmond Buda 1541-es török megszállása idején Buda várának török kézre kerülésekor. A kép Szejjid Lokman 16. századi krónikájából való. Topkapi palota, Isztambul
148. o. Vörösmarty Mihály: Szózat, a kézirat részlete. Barabás Miklós: Vörösmarty Mihály portréja, 1836. Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjtemény
153. o. Neumann János magyar matematikus az IAS számítógép mellett, amelyet a Princeton Institute for Advanced Studyban hozott létre az 1940-es években egy Neumann János bevonásával működő csapat. National Museum of American History CC0
154. o. Ifj. Rubik Ernő építész, tárgytervező, a világhíres „bűvös kocka” és több más logikai játék feltalálója kockáinak „körében” egy reklámfotón, 1981. MTI Fotó: Tóth Gyula

Shutterstock képügynökség: 84. tűzok, 85. Tapolca és Aggtelek, 142. Jakováli Hasszán dzsámija Pécsen, 152. Nobel-díj

Irodalomjegyzék

5. o.; 16. o. Szabó Lőrinc összegyűjtött versei I–II., Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974.
6. o. Szinetár György: Szeptemberi csengetés <http://www.operencia.com/szinetar-gyoergy-szeptemberi-csengetes/>
7. o. Csorba Piroska: A vers, Szeptember Kiadó, Miskolc, 1992 – Verbőczy Antal: Ősz
8. o. Nagy László: Dióverés; Nefelejcs, Szép magyar versek kisiskolásoknak, Móra Kiadó, Budapest, 1979.
- 9–10. o. Fehér Klára: Mi, szemüvegesek <https://mek.oszk.hu/02400/02493/02493.htm#1>
- 11–13. o. Bálint Ágnes: Szeleburdi család, Móra Könyvkiadó, Budapest, 2020.
- 14–15. o. Varga Domokos: Kutyafulűek, Magvető Kiadó, Budapest, 1966.
16. o. Kányádi Sándor: Egyberostált versek és műfordítások, Helikon Kiadó, Budapest, 2007.
- 17–18. o. Méhes György: Napsugár – gyerekirodalmi lap, XLIV. évf. 513. szám, 2000. szeptember.
<http://sectorball.hu/a-szektorlabda/a-gombfocirol/>
19. o. Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek?, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 2005.
23. o.; 37. o.; 100. o. Ágai Ágnes: A titkokat az ujjaimnak mondom el, Alexandra Kiadó, Pécs, 2007.
24. o. Ágai Ágnes: Kamaszágok, General Press Kiadó, Budapest, 1995.
- 26–27. o. Fekete István: A tölgyfa – Tojánhéjdarabkák, Lazi Könyvkiadó, Szeged, 2007.
28. o. Csukás István: Költők éhkoppon, Osiris Kiadó, Budapest, 1996.
29. o. Szívől cimboráktól – Jobbladák Lázár Ervin születésnapjára, Novella Könyvkiadó, Budapest, 2006.
30. o.; 78. o. Lázár Ervin: Bab Berci kalandjai, Móra Könyvkiadó, Budapest, 2016.
- ... Kisgyermek nagy mesekönyve, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1981.
33. o. <https://oktober6.kormany.hu/>
35. o. <https://oktober23.kormany.hu/>
- 38–40. o. A három örökség (magyar népmese) <https://www.mikulasbirodalom.hu/mese/nep/index.htm>
- 41–42. o. Mészöly Miklós: Palkó és a szamara – Az elvarázolt tűzoltó-zenekar, Móra Kiadó, Budapest, 1980.
- 43–44. o. Megitatják a fűzfát (magyar népmese) – Az egynapos király, Palatinus, Budapest, 2001.
- 45–46. o. Az öt tojás (bukovinai székely népmese) – Az eltáncolt papucsok, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1984.
- 47–48. o. Kányádi Sándor: Pacsirtapőr – A bánatos királylány kútja, Magyar Könyvklub, Budapest, 2001.
- 49–50. o. Világcsúfja (magyar népmese) – Fotonfót király, Móra Kiadó, Budapest, 1985.
- 51–54. o. Kígyós Jancsi (magyar népmese) <http://mek.oszk.hu/>
- 55–59. o. Világszép Ilonka 1–2. rész (magyar népmese), Benedek Elek, Duna International Kiadó Kft., Budapest, ...
- 60–62. o. A cigányasszony meg az ördög (cigány népmese) <https://www.nepmese.hu/mesetar/varazsmesek/>
64. o. Nagy László: Csodafiú-szarvas, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1977.
- 65–66. o. Nagyvárad János: Csendes éj – Az aranyág meséi, Szent István Társulat, Budapest, ...
67. o. Szabó T. Anna: Az ünnep azé, aki várja, Adventi kalendárium, Pozsonyi Pagony Kft., Budapest, 2018.
68. o. Nagy László: Adjon az Isten, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1977.
71. o. Petőfi Sándor: Ki a szabadba! – Petőfi összes költeményei, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- 72–75. o. Pilinszky János: Mesék, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
77. o. Buda Ferenc: Kőből rakott mese, Arany Lapok Kiadó, Budapest, 1991.
- 82–84. o. Rákos Sándor: A két kis vadkörtefa; Rákos Sándor: A kisfiú idegenben, Móra Kiadó, Budapest, 1971.
85. o. József Attila: Kertész leszek – József Attila válogatott versei, Anno Kiadó, Budapest, 1995.
89. o. Vidor Miklós: János bogár; Vidor Miklós: Sárkányok alkonya, Publio Kiadó Kft., Hédervár, 2016.
90. o. Rigó Béla: Náltak laknak-e állatok – Kinőttelek – Versek kamaszoknak, Sziget Kiadó, Budapest, 2005.
- 91–93. o. Csukás István: A téli tücsök meséi, Könyvmolyképző Kiadó Kft., Szeged, 2017.
94. o. Tóth Árpád: Hét évszázad magyar versei, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
95. o. Radnóti Miklós összes versei és műfordításai, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1969.
96. o. Nemes Nagy Ágnes: Fekete hattyú <https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/NEMESNAGY/>

97. o. Romhányi József: Nagy számárfül, Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója, Pécs, 2006.
98. o. Mikszáth Kálmán: A nagy nap, Biblia Magyarországi Református Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1977.
99. o. Szabó Lőrinc összegyűjtött versei I–II., Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974.
100. o. Mécs László <http://epa.oszk.hu/>
105. o.; 106–107 o.; 114–115. o. Gaál Mózes: Magyar hősök és királyok, Fapadoskonyv.hu Kft., Budapest, 2011.
- 108–111. o.; 118–119. o.; 130–131. o. Móra Ferenc: Mondák és mesék, Falukönyv – Ciceró Kiadó Kft., Budapest, 2005.
- 116–117. o.; 120–121. o. Lázár Ervin: Korona és kard, Móra Könyvkiadó, , 2020.
124. o.; 125. o.; 126–127. o. Lengyel Dénes: Régi magyar mondák, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1972.
134. o. Szép Ernő: Mátyás király tréfái, Móra Könyvkiadó, Budapest, 2014.
- 137–140. o. Tatay Sándor: Kinizsi Pál (részlet), Líra Könyvkiadó, Budapest, 2010.
132. o.; 144. o. Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág 2. kötet <https://nepmese.hu/>
- 146–148. o.; 149–150. o. Mondák Mátyás királyról, Pallas Antikvárium Kft., Gyöngyös, 2005.
151. o. Hét évszázad magyar versei, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972.
155. o. Ady Endre: A tűz csíholója – Ady Endre összes versei, Osiris Kiadó, Budapest, 2020.
159. o. Hervay Gizella: <https://mek.oszk.hu/>

A tankönyv ismeretközlő szövegeinek megírásához felhasznált források: <http://www.magyar nemzetiparkok.hu/>; Nagy magyarok – Napsugár gyermekfolyóirat, Kolozsvár, 2008. szeptember – 2009. február.